

magazin istoric

FEBRUARIE 2019

Apare din aprilie 1967

UNITATEA 0110
FILE DE POVESTE

FACEBOOK
DOAR DE 15 ANI

magazin istoric

FEBRUARIE 2019

Apare din aprilie 1967

UNITATEA 0110
FILE DE POVESTE

FACEBOOK
DOAR DE 15 ANI

SUMAR

februarie

2019

4 Istoric al clipei
C. POPIȘTEANU

EXCLUSIVITATE

5 Fragilitatea păcii
*Europa după
Primul Război Mondial*
J.-P. BLED

8 Patria
recunoscătoare
I-a trimis în pușcărie
*Misiunea lui
Vasile Stoica în S.U.A.*
I. OPRÎȘ

13 Bădița Traian
C.C. PETOLESCU

18 Ferește-mă,
Doamne, de prieteni...
Unitatea anti-KGB
M. STAN

24 Povestea dietei
T. STĂNESCU-
STANCIU

27 Din culisele
puterii
*Interviu cu generalul
Constantin Olteanu*
M. MOȘNEAGU

CITITORII ÎNTREABĂ, ISTORICI RĂSPUND

32 Represiunea
din 1907 în Teleorman
S. CHEFANI-
PĂTRAȘCU

33 „De la Râm
ne tragem...”
Umanismul românesc
V. CÂNDEA

EVENIMENT

38 Mărturii
românești din Ungaria
I. FEODOROV

39 „Obște-viețuiești
schit” moldovenesc
de la Athos
Prodromu
S. IOSIPESCU

DICȚIONAR ISTORIC

44 Croații
„din partea cealaltă
a mării”
I.G. ANDREI

47 Mendeleev,
dincolo de tablou
F. DOLGHIN

magazin istoric

Anul LII – serie nouă – nr. 2 (623)

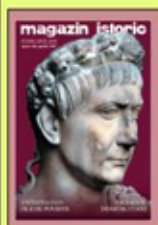
februarie 2019

www.magazinistoric.ro

e-mail: mistoric1967@yahoo.com; mistoric@gmail.com

Revista figurează în baza de date EBSCO, din S.U.A.

1 Gliptoteca din München păstrează un bust al împăratului Traian. Gliptoteca a început să fie ridicată începând cu anul 1815 de arhitectul german Leo von Klenze, pe baza schițelor unui alt arhitect german, Karl von Fischer. Construcția a fost comandată de viitorul rege al Bavariei, Ludwig I, un mare iubitor și sprijinitor al artelor. Bustul ni-l prezintă pe Traian cu o expresie facială sobră, așa cum îl descriu și sursele literare pe cel care a inclus Dacia între granițele Imperiului Roman și a lăsat o moștenire în Europa Centrală și de Sud-Est care dăinuie până astăzi

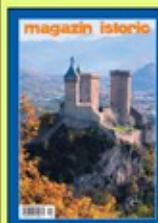
2 Maria Eugenia Ignacia Augustina de Palafox y Kirkpatrick, a șaisprezecea contesă de Teba, a cincisprezecea marchiză de Ardales (5 mai 1826 – 11 iulie 1920), cunoscută și ca Eugénia de Montijo, ultima împărăteasă a francezilor, ca soție a împăratului Napoleon al III-lea, pictată de Federico Madrazo y Kunz în 1849, tabloul aflat la Palacio de Liria, Madrid

3 În centrul Atenei poate fi admirat templul lui Zeus Olimpicul, a cărui ridicare a început în secolul al VI-lea î.H., cu intenția de a zidi cel mai mare templu din lume, fiind terminat abia în timpul împăratului roman Hadrian, secolul al II-lea d.H. Legenda spune despre Zeus că ar fi fost hrănit cu lapte de capră amestecat cu miere și de aceea ar fi crescut într-un an cât alții în 25

4 Pântecosul Gaston Fébus, conte de Foix (1331 – 1391), a căzut răpus de efortul participării la o vânătoare. Nu știm dacă a plecat la acea ultimă și fatală vânătoare din castelul Foix, a cărui construcție a început în secolul al VII-lea, iar din 1034 a devenit capitala comitatului cu același nume

Revistă editată de
**FUNDAȚIA CULTURALĂ
MAGAZIN ISTORIC**

Președinte fondator
CRISTIAN POPIȘTEANU
(1932 – 1999)

Președinte de onoare
DIMITRIE G. STURDZA

Consiliul științific:
academician **DAN BĂRINDEL**,
academician
DINU C. GIURESCU
(1927 – 2018),
academician
IOAN-AUREL POP

Redactor-șef
Dorin Matei

Consilier editorial
Florentina Dolghin

Redactori:
Alexandru Pițigoi,
Theo Stănescu-Stanciu

Director economic
Doina Pascu

Corectura
Georgeta Apreotesei

Machetare
Monica Șerban

Difuzare
Constantin Petrescu

Consilieri:
Ioana Ursu,
Radu Ion Popescu,
Haralambie Voicilaș

București, Piața Valter Mărăcineanu, nr. 1 – 3,
sau strada Victor Eftimiu, nr. 2, etaj III,
camerele 11–14, Sectorul 1, Oficiul poștal nr.
15, Căsuța poștală 15 – 702, Cod 010155,
Telefon: 021.315.09.91, 021.312.68.77

CORESI
Tipărit la CNP, COMEST SA

ISTORIA CLIPEI

CRISTIAN POPIȘTEANU

Trăiești. De ce trăiești? De ce te-ai născut? Și încerci să te gândești nu când anume, ci în ce vreme te-ai născut și în ce epocă trăiești. Te gândești la timpul tău și la profesia ta. La profesie, da, pentru că răspunsul la întrebare nu se poate da decât vorbind de mult-puținul pe care ai încercat și încerci să-l faci în munca ta.

În meseria de gazetar, mânat, nu-i așa, de „ideea datoriei și de porunca de a trăi”. Ai trecut de-a lungul anilor prin mai multe redacții și prin destule școli, dar despărțirea în perioade e relativă. Dacă te gândești bine – și e momentul, la 50 de ani, să te gândești bine – de la primele articole difuzate la radio și până azi, înclinarea spre istorie a fost mereu vizibilă. Istoria trecutului. Istoria prezentului. Mai puțin istoria viitorului.

Cât despre vreme, ai trăit și trăiești sub pecetea unui cuvânt pe care lumea l-a trecut, grăbită, printre cele obișnuite: cuvântul „revoluție”. Ești un om nu numai crescut, ci trăit în revoluție, ești mai ales omul unui destin al tensiunilor dramatice. Favorizat și nefavorizat de revoluție, dar, în orice caz, copleșit în toate ale tale de revoluție. Poate că nu erai destinat să fii un „revoluționar de profesie”; dar firea omului contează mai puțin într-o perioadă în care – cum este cea de la Primul Război Mondial încoace – influențele revoluționare au fost și sunt atât de puternice, încât pot forma ori deforma orice fire, indiferent dacă ea se definește acceptându-le, ezitând sau chiar încercând, inutil, să le respingă. Cine a trăit și trăiește în lume de la Primul Război Mondial și până azi a trăit cu sau fără voia lui, conștient sau ignorând-o, sub focul revoluției. Indiferent de atitudinea pe care a luat-o față

de revoluție, indiferent de părerea lui, de caracterul sau de lipsa lui de caracter. Poți accepta realitatea cu nepăsare, cu satisfacție, cu entuziasm, oricum, dar realitatea revoluției în lumea contemporană rămâne preponderentă.

Revoluții sociale și naționale au cuprins popoare și țări, regiuni și continente. Revoluții tehnicoștiințifice și industriale sunt în plină desfășurare. Omul și omenirea se află într-un acut conflict cu degradarea, exploatarea, cu amenințările de exterminare a individului, de distrugere a civilizației, a planetei, a lumii.

Ai început prin a scrie comentarii de politică externă și – fără să renunți la ele – ai simțit la un moment dat nevoia să ajungi la istorie. Te apucaseși să descrii arborele începând cu frunzele și rămâneai la frunze, dar existau și ramuri, și un trunchi, și existau mai ales niște rădăcini – rădăcini istorice – ale evenimentelor, despre care știai prea puțin. Îndrumările pe care le primeai veneau și ele deseori de la oameni la fel de bine intenționați ca și tine, dar care nici ei nu țineau seama că în afară de frunze mai există și rădăcini. Și pentru a le descoperi ai ajuns la istorie. Pentru că există și acel „de ce” al evenimentelor istorice, privind cauzele lor; tradițiile, motivațiile, iar ziaristul trebuie să le cunoască. Ziaristul – a cărui îndeletnicire e atât de importantă în lumea de azi, încât e socotită de mulți cea dintâi profesie a secolului – e chemat să știe tot, să înțeleagă tot. Un gazetar care nu mai e în stare să înțeleagă evenimentele nu mai are ce căuta în această profesiune.

(Istoria clipei, Editura Albatros, 1984)

52 Înaltă vizită la „Hulubărie“

1888. Fratele împăratului
Franz Joseph la Peleş

C. ȘOROAGĂ

55 „Perfidul Albion“, o mașinărie franțuzească

Documente
de la Foreign Office
despre pregătirea
Conferinței de Pace

AL. PIȚIGOI

59 Regimentul 6 Dorobanți

la... Passchendaele

A.-S. IONESCU

65 Milenii, secole și o lună într-o pagină

66 Între dragoste și politică

Maria Christierna

I. SCIPIONE

71 O rafinată viață duhovnicească

Părintele Petroniu
și Rugul Aprins

M. VASILEANU

75 Călând pe urmele lui Kurt Hielscher

E. BARCA

ISTORIA PRIN DETALII

79 Hasdeu în „Gallica“

ȘT. LEMNY

81 Marea aventură Facebook în opt pași

A. DARIE

84 Modelul lui Barbă-Albastră

D. MIHALCEA

A FOST ODATĂ CA NICIODATĂ...

90 Hrana cu care începe aventura vieții

G. ROȘU

HOOVER INSTITUTION

93 Audiență la John Foster Dulles

RUBRICI

64 Pentru biblioteca dumneavoastră

87 În București, acum 50 ani

92; 94; 95

Blitz... Concurs;
Rebus; Dialog

Afiș al bolșevicilor unguri

din Anatolia, Asia Mică, și până la Istanbul, vechiul Constantinopol, noul stat se bazează pe un puternic sentiment național.

Nimic asemănător în cazul monarhiei habsburgice; aici nu există nicio speranță de renaștere, chiar și într-o altă formă. Ea a explodat în mai multe state, dintre care multe sunt cu totul noi, cum ar fi Cehoslovacia, care nu are precedent istoric, sau Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor, devenit din 1929 Iugoslavia. Altele sporesc cu rămășițele Austro-Ungariei. Acesta este cazul Poloniei, care a înviat după 123 de ani de când fusese împărțită, și al României, care, pe lângă Basarabia și o parte din Dobrogea, se mărește cu Transilvania și Bucovina. Rămân cele două învinse, Ungaria, amputată cu două treimi față de Ungaria istorică, și de acum mica Austrie, care a păstrat numele glorios al ansamblului habsburgic, dar care este doar o porțiune redusă a acestuia.

Trebuie să așteptăm până în 1923 pentru ca Europa să regăsească o aparență de stabilitate. În ciuda armistițiilor din 1918, apoi a tratatelor de pace din 1919 și 1920 (28 iunie 1919, la Versailles cu Germania; 10 septembrie, la Saint-Germain-en-Laye cu Austria; 27 noiembrie, la Neuilly-sur-Seine cu Bulgaria; 4 iunie 1920, la Trianon cu Ungaria și, în cele din urmă, 10 august 1920, la Sèvres cu Imperiul Otoman), mai multe fronturi se aprind sau reaprind. Este vorba în primul rând de fronturi interioare. Rusia a fost sfâșiată între 1918 și 1922 de un război civil între puterea bolșevică și adversarii săi, de la socialiștii revoluționari

la monarhiști. Diviziunea opozițiilor salvează pe bolșevici de dezastru. Pe de altă parte, intervenția Alianțelor rămâne prea limitată pentru a-i pune într-adevăr în pericol.

Violețe izbucnesc, de asemenea, în Germania. Nemulțumindu-se nici cu răsturnarea monarhiei și nici cu instaurarea unei democrații parlamentare, membrii Ligii „Spartacus”, organizație marxistă revoluționară, au declanșat, la 6 ianuarie 1919, o insurecție la Berlin, menită să instaureze un regim după model rusesc. Este zdrobită după o săptămână de regimete rămase loiale și de voluntarii din Freikorps, care nutreau sentimente puternic anticomuniste. Același scenariu se repetă și în Bavaria, unde în

februarie se instalează o Republică a Sovietelor, care la rândul ei a fost răsturnată la începutul lunii mai de o forță compusă parțial din trupe regulate și din membrii Freikorps. Tulburările au continuat până în 1923, când, după ocuparea Ruhrului de francezi și belgieni, Germania s-a confruntat cu o criză politică, financiară și economică de o gravitate excepțională. Hitler a profitat pentru a declanșa, la 9 noiembrie, la München, un puci, soldat totuși cu un fiasco. Aceasta a fost ultima tresărire înainte de revenirea la calm și intrarea Germaniei în „goldene Jahre” (anii de aur).

Ungaria este, de asemenea, zdruncinată de o criză internă gravă, care o face să treacă în câteva luni de la revoluție la contrarevoluție. La 21 mai 1919, la instigarea lui Bela Kun, se instalează la Budapesta o

Mustafa Kemal Atatürk

Trupe poloneze în orașul Kiev

Exclusivitate

EUROPA DUPĂ PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

Americani privesc noua hartă a Europei de după război

Milițiențe din Petrograd

Dispariția celor patru imperii care contaseră între principalii actori ai scenei europene și internaționale a secolului al XIX-lea se numără printre bulversările cele mai spectaculoase ce au urmat Marelui Război.

Copii din Germania se joacă cu zmeie făcute din monete devalorizate

Imperiul Rus a fost primul care a părăsit scena, în februarie 1917. Imperiul German și cel Habsburgic s-au prăbușit succesiv la 9 și 11 noiembrie 1918. Imperiul Otoman era prezervat de Tratatul de la Sèvres, chiar dacă era deja puternic subminat, dar nu a rezistat loviturii lui Mustafa Kemal Atatürk, creatorul Republicii Turce.

JEAN-PAUL BLED
(Universitatea Sorbonne-Paris, Franța)

Totuși, aceste dispariții nu au aceeași semnificație geopolitică. În Germania și în Rusia, regimul monarhic s-a prăbușit. Hohenzollernii și Romanovii au fost alungați de pe tron, primii pe cale pașnică, cei din urmă prin violență. Dar nici Germania, nici Rusia nu dispar de pe harta politică a Europei. Ambele trebuie să sufere consecințele înfrângerii și o fac din greu, însă existența lor de stat nu este pusă sub semnul întrebării. Germania pierde teritorii (Alsacia și Lorena, nordul Schleswigului, Poznan, Danzig, parte din Prusia Occidentală și Silezia Superioară), aproximativ o șeptime din suprafață. Pe de altă parte, Tratatul de la Versailles o supune unor condiții economice și militare grele. Îi sunt impuse reparații financiare. Cu toate acestea,

nu este afectată în substanța sa sau din punct de vedere demografic și își păstrează mijloacele de a se redresa și recâștiga puterea, chiar dacă va avea nevoie de timp. Rusia pierde, de asemenea, teritorii (Țările Baltice, Finlanda, partea pe care o stăpânise din Polonia, Basarabia), însă istoria sa continuă, chiar dacă sub un alt steag. Este în natura lucrurilor ca, odată ce crizele interne sunt depășite, să redevină una dintre marile puteri ale continentului.

Imperiul Otoman reprezintă un caz intermediar. Chiar dacă dispare, pe ruinele sale se naște Turcia, sub conducerea puternică a lui Mustafa Kemal, în curând cunoscut sub numele de Atatürk. Format în jurul nucleului central al defunctului imperiu

VASILE STOICA ÎN STATELE UNITE ALE AMERICII, PENTRU ROMÂNIA MARE

Dr. IOAN OPRÎȘ

Unul dintre cei mai buni români, aproape necunoscut până deunăzi, cu contribuții majore în afirmarea drepturilor naționale și consolidarea României Mari, este Vasile Stoica (1889 – 1959). Îi reconstituim în continuare biografia, sprijinindu-ne pe documente din Arhiva istorică a României, Arhiva Ministerului Afacerilor Străine și pe cele păstrate de familia Stoica Vasilescu.

Fecior de țărani de pe Valea Oltului, din Avrig, dintre ai celebrului învățător Gheorghe Lazăr, Vasile „gură de aur” a fost hărăzit din ziua nașterii (1 ianuarie 1889) să se dedice

științei de carte, iar prin aceasta să-și slujească Neamul. Înzestrat cu o memorie prodigioasă și cu bosa limbilor străine (scrisa și vorbea 14 limbi!), tânărul Vasile Stoica și-a uimit profesorii – printre aceștia numărându-se ilustrul Vasile Goldiș –, reușind să fie eminent ca absolvent al celebrului Liceu românesc de la Brașov. Susținut de Fundația „Gojdu”, a făcut studii strălucite la Universitatea budapestană, trecându-și doctoratul sub conducerea profesorului Beöthy Zsolt. Aceeași Fundație i-a sprijinit specializarea în studiul limbilor clasice și moderne la Universitatea pariziană (1913), iar la revenirea în țară, ASTRA l-a numit profesor la Școala de fete de la Sibiu. În același timp, Goldiș l-a primit ca redactor-șef la activa revistă *Românul* de la Arad, iar numeroase alte publicații i-au tipărit primele lu-

crări literare. Profesorul – care în timpul studiilor s-a remarcat ca președinte al Asociației studenților români „Petru Maior” din capitala Ungariei – arăta de-acum o hotărâre de neînfrânat pentru unirea tuturor românilor. Deja la orizontul anului 1914 – cel al declanșării, la 28 iulie, a Primului Război Mondial – Vasile Stoica își delimitase clar opțiunile politice, ceea ce a motivat hotărârea sa riscantă de a trece Carpații și a-și oferi serviciile guvernului de la București, cu credința că sosisse ora întregirii României. Pentru fapta sa, tribunalul militar din Cluj l-a condamnat, în lipsă, la moarte.

La Congresul românilor refugiați din Austro-Ungaria în România – ținut la București în ziua de 15 martie 1915, la Ateneul Român –, Vasile Stoica afirmase că unirea trăiește „tot așa de puternic în cel din urmă țărân din

Republică a Sovietelor, care impune un regim de teroare roșu. Avea să se prăbușească după 133 de zile, sub intervenția armatei române, lăsând locul contrarevoluției. Armata adunată la Szeged de amiralul Horthy pornește spre Budapesta și o ocupă. Teroarei roșii îi urmează teroarea albă.

Conflicte armate se nasc în spațiul dintre Marea Baltică și Asia Mică. Un război cu răsturnări de situații însângerează Țările Baltice, în care se confruntă o coaliție de trupe baltice și membri ai Freikorps din Germania cu Armata Roșie. Dar odată ce pericolul bolșevic a fost înlăturat, războiul ia o nouă înfățișare. Membrii Freikorps se întorc împotriva aliaților lor de ieri, înainte de a fi rechemati în final în Germania, sub presiunea Antantei.

Tot în partea nord-estică, un război opune Polonia și Rusia bolșevică, cu avansări și retrageri spectaculoase. Prima țară dorește refacerea Poloniei de dinainte de cele trei împărțiri de la finele secolului al XVIII-lea, cea de-a doua, instalându-se la Varșovia, ar dori să asigure un punct de trecere pentru extinderea revoluției în Occident și mai ales în Germania. La început, polonezii ajung până la Kiev, apoi contraofensiva Armatei Roșii ajunge la porțile Varșoviei. A fost nevoie să se trimită o misiune militară franceză pentru ca polonezii să respingă invadatorul. Tratatul de la Riga, din martie 1921, consfințește acest succes.

La Rapallo, în 1922, Germania și Rusia bolșevică au pus bazele unei înțelegeri ce avea să culmineze cu împărțirea sferelor de influență în Europa, în august 1939, prin Pactul Ribbentrop – Molotov

Trupe de ocupație franceze în Ruhr

Se poartă lupte și în Orientul Mijlociu.

Înainte chiar de semnarea Tratatului de la Sèvres, francezi, italieni și greci s-au angajat să împartă Anatolia. Acestor atacuri contra integrității inimii Turciei le răspunde o violentă reacție patriotică, impulsivă de generalul Mustafa Kemal. Opunându-se aplicării prevederilor Tratatului de la Sèvres, armatele sale dau lupte grele contra grecilor. În august 1922, Mustafa Kemal obține o victorie decisivă, azvârlindu-i în mare, după ce trupele sale au masacrat zeci de mii, inclusiv la Smirna. Anulând Tratatul de la Sèvres, Tratatul de la Lausanne, semnat la 24 iulie 1923, pune capăt prezenței multisekulare grecești în Asia Mică, în timp ce turcii reiau controlul asupra Istanbulului.

Dacă spre sfârșitul anului 1923 crizele încep să se liniștească, stabilitatea rămâne precară. Europa este puternic divizată între învingători și învinși; trebuie să adăugăm Italia, furioasă că nu a primit toate teritoriile promise prin Tratatul de la Londra, din mai 1915. Tratatul încheiat după război au creat frustrări și resentimente învinșilor, care-și stabilesc drept scop revizuirea lor. Acest lucru va genera crize susceptibile să pună din nou în pericol pacea continentului. Mai ales că tratatele au lăsat un vid în centrul Europei după destrămarea Austro-Ungariei, un vid care ar putea fi exploatat când de Germania, când de Uniunea Sovietică.

Traducere de Dorin MATEI

Robert Lansing și William Philipps

mân un număr de ofițeri transilvăneni, avându-se în vedere că toți românii din America sunt de origine din Transilvania și Banat; 4. Subofițerii vor fi români, foști gradați în armata unde și-au făcut serviciul militar sau li se vor putea da și subofițeri formați deja din armata americană; 5. Limba de comandă va fi cea engleză, cea de instrucție de asemenea, întrebându-se însă și cea românească în caz de nevoie; 6. Cheltuielile de echipament, trai și transport vor fi suportate de guvernul

Statelor Unite; 7. Se va căuta o înțelegere cu statul român. Numărul celor înrolați s-a ridicat la 17.000.

In aceea zi și în următoarea, ministrul american le-a explicat că ei doreau „înainte de toate o armată americană și cu duh american“, cerându-le celor din delegație să-i îndemne pe români „să intre în armata americană“. Delegații au repetat propunerea la 3 august și ambasadorului Franței în S.U.A., Jusserand, care a tran-

„Chiar bărbați în fruntea vieții politice abia știau unde e situată România, neavând cum să cunoască problema Transilvaniei și idealul pentru care sângerăm“

smis-o guvernului său. Acea parte a misiunii avea să întâmpine evidente impedimente, ceea ce i-a motivat să se îndrepte spre informarea lumii americane despre neamul nostru. Cu atât mai vârtos că lumea americană nu ne cunoștea deloc: „chiar bărbați în fruntea vieții politice abia știau unde e situată România, neavând cum să cunoască problema Transilvaniei și idealul pentru care sângerăm“.

Peste câțiva ani, rememorând efortul său de a informa „despre marea cauză a unirii neamului nostru lumea americană, care nici pe hartă nu știa în ce parte a pământului ne găsim“, Stoica evaluează lucid condițiile grele în care a lucrat. A trebuit „să mă acomodez împrejurărilor și să răspândesc informații despre noi și lupta noastră“, în condițiile în care niciunul dintre cei doi delegați nu vorbea englezește, iar părintele Lucaciu s-a retras la fiul său, preot la Trenton. Constata ostilitatea presei americane față de România – îndeosebi acele ziare ce aparțineau consoțului Hearst fiind „de-a dreptul dușmănoase față de noi“, ca *New York Tribune*, care „ne critica aspru“, *New York Times* „nu ne lua în seamă“, iar *Washington Post* și *Philadel-*

Newton Baker, ministrul de Război al S.U.A.

Vasile Stoica (în picioare, al patrulea din stânga), în drum către S.U.A.

Maramureș sau din Bihor, cum trăiește în cele mai distinse personalități ale neamului“.

Aici s-a alăturat grupării proantantiste, celor din jurul lui Octavian Goga, Octavian Tăslăuanu, I. Rusu Abrudanu, Vasile Lucaciu, Iosif Șchio-pul, slujind cu scrisul crezul său. *Suferințele din Ardeal și Habsburgii, ungurii și românii* sunt printre lucrările sale care au animat speranțele și au adus argumente celor care, în ajunul zilei de Sfântă Marie, la 14 august 1916, au dat curs deciziei de intrare în război de partea Puterilor Antantei.

Documentele vremii arată că a fost autor al Proclamației regale către națiune prin care regele Ferdinand și-a angajat Coroana în slujba idealului unionist. Ca model de comportament patriotic, Vasile Stoica s-a înrolat imediat ca voluntar, servind armatei române la trecerea Carpaților, în bătăliile de pe Olt și Argeș. S-a comportat ca un erou, fiind rănit de două ori.

În imperioasa nevoie de a asocia eforturilor de război pe mai marii lumii, Marele Cartier General a hotărât la 18 aprilie 1917 ca Vasile Stoica,

părintele greco-catolic Vasile Lucaciu și cel ortodox Ioan Moța să fie trimiși în S.U.A. cu o misiune „de propagandă

Părintele Vasile Lucaciu

pentru cauza Transilvaniei și întrucât ar fi fost cu putință, organizarea unei unități de voluntari români transilvă-

neni pentru frontul francez, această unitate având să facă parte din armata franceză sau americană, dar păstrându-și caracterul ei românesc“. Aventuroasa călătorie a celor trei, prin Siberia și Japonia, a durat două luni. La 29 iunie ajungeau la Washington, ca peste doar trei zile, la 3 iulie, să fie primiți de secretarul de Stat Robert Lansing. Acesta și adjunctul său, William Philipps, le-au dat asigurări de sprijin pentru România și propunerile speciale cu care ei fuseseră însărcinați. Seriozitatea acelor angajamente rezultă și din întâlnirea din 6 iulie cu Newton Baker, ministrul de Război al S.U.A. Acestuia i-au prezentat direct proiectul: „1. Se alcătuieste o unitate din români ardeleni voluntari cari nu sunt cetățeni ai Statelor Unite, cei deveniți cetățeni americani căzând sub dispozițiunile legii recrutării; 2. Unitatea va fi încadrată în armata americană, purtând însă numele de «batalionul românesc», «regimentul românesc» sau «brigada românească», după cum va fi de mare numărul voluntarilor; 3. Ofițerii vor fi americani sau se va putea cere guvernului ro-

Voluntari români în armata S.U.A.

Fostul președinte Theodore Roosevelt considera că pacea nu se poate face „până ce națiunile mici nu vor fi total dezrobite și unite cu țările mamă“

cercurilor influente 2.300 de broșuri, una scrisă de D. Mitrany (*Greater Roumania*), iar alta de A.W.A. Leeper (*The Justice of Romania's Cause*) și 138 de exemplare din *My Country* a reginei Maria, singurele publicații scrise în englezește.

Toate aceste demersuri au însemnat multă energie, numeroase demersuri, drumuri, cheltuieli făcute de unul singur, căci prima misiune diplomatică în S.U.A. a sosit la Washington abia la 1 ianuarie 1918. Stoica i-a fost atașat acesteia, lucrând bine cu șeful ei, dr. Constantin Angelescu, vreme de aproape trei luni cât a rămas acesta în America. Doar că acea misiune era lipsită de sprijin financiar și logistic, în timp ce alte țări erau în avans în ceea ce privea propaganda lor națională: sârbii aveau un birou special la Washington (cu 12 angajați), tipăreau cărți la Londra, l-au decorat și sprijinit pe corespondentul ziarului englez *Times* pentru Balcani, Gordon G. Smith, făcându-l căpitan în armata sârbă și distingându-l „cu toate decorațiile posibile“. Polonezii, la fel, aveau un birou central, iar boemii (cehii) „ne stârneau cea mai adâncă admirație cu organizația lor de propagandă“, primind „știri din toate părțile pământului și umpleau cu ele presa americană“.

Or, informarea publică – scria Stoica – era esențială în America: „norodul cu glasul și nevoile lui e adevăratul îndrumător al ocârmuirii țării“. Înțelegând că „această țară va avea cuvânt greu la conferința de pace“, iar mulți americani „nu numai că nu știau despre existența noastră, ci aveau chiar pronunțate simpatii pentru Austro-Ungaria, în al cărei rol istoric civilizator aveau o oarbă încredere și pe care voiau s-o vadă scăpată din «ghearele» Germaniei“, Stoica a ales să prezinte justetea cererilor românești în temeiul voinței „nestrămutate a locuitorilor, a celor patru milioane de români“, care doreau „să fie desrobiți de stăpânirea ungurească și nemțească și uniți cu Regatul Românesc“. Drumul ales în demonstrația sa era cel corect, de vreme ce un senator ca Gilbert Hitchcock, răspunzător de politica externă în Senatul american, a mărturisit la 8 iulie 1918 „că dânsul nici la acea dată nu știa că sunt români și în Austro-Ungaria“.

Sfătuindu-se cu trimișii țării, Ludovic Mrazec, dr. C. Angelescu și G. Danielopol, a crezut că impedimentele multiple puteau fi în parte rezolvate unind „într-un singur grup diferitele grupări ale muncitorilor transilvăneni din Statele Unite, cari se cam

certau între ele, și să continue munca susținut de sprijinul lor“. Ca să aibă libertate de acțiune, la 3 iulie 1918 a demisionat din postul diplomatic, iar peste doar două zile a reușit să-i organizeze pe românii americani – la Congresul de la Youngstown – în Liga Națională Română din America, al cărei președinte a fost ales. Lui Mrazec și dr. Lupu, Stoica le recunoștea mari merite, serviciile primului considerându-le „uriaeș“, iar articolele semnate de dr. Lupu în *Columbia University Quarterly* și *Asia*, ca și cartea sa *Roumania and the War* (1919) credea că au făcut „mari servicii țării în cele trei luni ce le petrecu în Statele Unite“, contribuind „foarte mult la lămurirea chestiunii românești în America“.

Apreciindu-l elogios, dr. N. Lupu l-a numit „român verde și voinic“ și l-a recomandat prietenilor săi, între care A.W. Leeper – fondator al The Anglo-Roumania Society și colaborator asiduu la revista *The New Europe*.

(Va urma)

**Americanii, „un popor
cu puține formule
și silogisme,
dar cu multă inimă,
cari nu predică mult
umanitarismul,
ci-l traduc repede
în fapte“**

phia Ledger „tăceau sau ne aminteau deodată cu neamurile balcanice“, nepublicând niciun cuvânt „despre dreptatea războiului nostru“, iar corespondentul american de război acreditat la Cartierul general german, Carl Ackerman, făcea României un „mare rău“. Stoica a apelat la un prieten american, căpitanul Luke C. Doyle, să-l sprijine. Și a reușit cu sprijinul și legăturile acestuia să-l coopteze pe directorul de la *Washington Post*, Ira M. Bennett, care, începând cu 4 – 7 august 1917, „ne-a susținut fără șovăire aspirațiile“; la fel și Louis Wiley, director la *New York Times*.

Acestora, ca și ziariștilor de la *New York Tribune* și celor din Sindicatul „Mc Clure“ le-a furnizat „scrisori cu material de publicat“, convingând un ziarist celebru, pe istoricul militar Frank M. Simonds, să i se asocieze în coloanele respectivelor ziare și în *National Review* (Londra), respectiv *Review of Reviews* (New York).

Prietenia lui Stoica cu o altă celebritate, Charles Upson Clark, a dus la o colaborare de lungă durată, americanul prezentând corect situația României ca unul dintre cei mai avizați analiști și cu o mare influență în media americană. Stoica i-a înlesnit cunoașterea realității, l-a con-

Luke C. Doyle

dus după război prin satele și orașele țării, l-a introdus în cercurile politice și culturale, oferindu-i șansa de a-i cunoaște familia și Avrigul natal. Într-o scrisoare din 10 septembrie 1922, Charles Upson Clark ținea să-i mulțumească, transmițând „sentimentele mele calde părinților, sorei și prietenului dumneavoastră“.

Bun psiholog și analist, Stoica și-a adaptat demersul specificului american, informându-i cu prioritate pe decidenți: Newton Baker (ministru de Război), Franklin Lane (cel de Interne), William Phillips (primul secretar-asistent al secretarului de Stat), Albert Putney (șef al secțiunii pentru Orient la Departamentul de Stat), senatorii Gilbert Hitchcock (președinte al Comitetului Afacerilor Străine din Senat) și J.H. Lewis (prieten al președintelui Wilson). Insistențele sale l-au condus spre fostul președinte Theodore Roosevelt, care l-a sprijinit, fiind „întru toate de acord cu aspirațiile noastre și prețuia foarte mult jertfele ce aducea România în acest război“; mai mult, „nu se în-

doia că în urma acestui război toate teritoriile românești vor fi unite cu Regatul“. Fostul președinte american a și declarat în noiembrie și la 7 decembrie 1917 că pacea nu se poate face, după lămuririle lui Stoica, „până ce națiunile mici nu vor fi total dezrobite și unite cu țările mamă“.

Vasile Stoica i-a judecat atent și corect pe americani: „un popor cu puține formule și silogisme, dar cu multă inimă, cari nu predică mult umanitarismul, ci-l traduc repede în fapte“. Sesizând o cale nouă de sprijin, ca

**Nu eram în stare
să facem ceea ce făceau
sârbii sau polonezii
pentru a-și promova
interesele**

membru al Comitetului central al ambulanțelor voluntare americane, a inițiat crearea unei secții pentru România, primind un sprijin consistent de la căpitanul Doyle și colonelul Miclescu (șef al misiunii românești pentru recepționarea materialelor de război). N-a reușit să finalizeze demersul din cauze obiective. În schimb a izbutit să facă să-i parvină secretarului de Stat Robert Lansing, la 31 decembrie 1917, un memoriu privind situația românilor transilvăneni, prevăzut cu o copie a declarației și apelurile voluntarilor transilvăneni de la Darnața, lămurind starea prizonierilor români transilvăneni și bănățeni din lagărele rusești (*Magazin istoric*, nr. 10, 11/2018). Mai mult, a răspândit liderilor

masă avea să construiască podul de peste Dunăre, considerat uneori de istorici drept „a opta minune” a lumii antice.

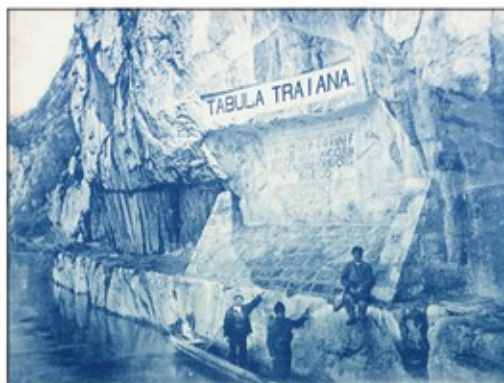
Marele moment al domniei lui Traian, dar chiar și al istoriei romane în epoca Principatului, a fost cucerirea Daciei și organizarea ei ca provincie romană. Împăratul și-a făcut publice memoriile de război sub titlul *De bello Dacico*, ale cărui momente semnificative sunt ilustrate de friza istoriată a Columnei ridicată la Roma în *Forum Traiani* de Apollodor din Damasc.

Concomitent, Traian a procedat la un amplu proces de colonizare a noii provincii, după cum ne informează istoricul roman Eutropius („Traian, fiind înfrântă Dacia, a adus aici mari mulțimi de oameni, ca să cultive ogoarele și să locuiască orașele”); iar în continuare, ca o explicație a amploarei fenomenului: „căci Dacia, în urma îndelungatului război al lui Decebal, fusese secătuită de bărbați”.

Fără îndoială, luptele au fost dure. Dacii erau războinici redutabili, dar au fost depășiți de armata romană, mai numeroasă și mai bine antrenată. Pierderile de vieți umane (bărbați) în cursul războiului dacic au fost considerabile, dar nu într-atât încât să compromită progresul demografic, economic și social al provinciei abia create. Îndată ce orice rezistență a învinșilor a devenit zadarnică, liniștea a revenit în Dacia și cu ea binefacerile *păcii romane*.

Analiza calmă și obiectivă a scenelor Columnei respinge ideea că *bellum Dacicum Traiani* ar fi fost un genocid –

teorie de care au fost obsedați unii istorici moderni (R. Roesler, A. Alföldi etc.), ba chiar și din zilele noastre. Dimpotrivă, ea permite chiar părerea despre o continuitate a elitelor (vezi scenele în care nobili daci se supun împăratului!) – ceea ce explică romanizarea rapidă a elementului autohton. De fapt, șansa istorică a dacilor, de a nu dispărea în neant, ca atâtea popoare antice (sarmați, mar-

Tabula Traiana, aflată pe malul sârbesc al Dunării

comani, quazi etc.), a fost totuși cucerirea romană și romanizarea.

Așadar, ampla colonizare a Daciei se explică prin nevoia de brațe de muncă suplimentare (în special meșteșugari), în condițiile unei valorificări superioare a resurselor provinciei.

Cucerirea Daciei a stimulat progresul romanizării chiar și în Moesia; valul de coloniști veniți *ex toto Orbe Romano* nu a ocolit cele două Moesii, ca punți de legătură între Imperiu și noua provincie. De asemenea, politica urbană a împăraților Traian și Hadrian a încurajat stabilirea multor veterani ai războiului dacic în provinciile dunărene.

Romanitatea a prins rădăcini puternice încă din timpul lui Traian; când, într-un moment, de ezitare, Hadrian și-a manifestat intenția de a părăsi Dacia, aflăm (de la Eutropius) cum că „amicii l-au abătut de la acest gând, ca nu cumva mulți cetățeni romani să cadă în mâna barbarilor”.

Întărită prin adoptarea treptată a creștinismului, romanitatea daco-moesică a rezistat valurilor succesive ale

migrațiilor barbare din secolele IV–VII.

Ideea de a instaura pretutindeni *pacea romană* l-a îndreptat pe Traian spre frontierele orientale ale Imperiului, purtând un greu război cu părții, care sunt aduși, temporar, în sfera de influență a Romei.

O monedă romană ce prezintă pe Traian și Podul de la Drobeta

MOȘTENIREA LUI TRAIAN ÎN EUROPA CENTRALĂ ȘI DE SUD-EST

Pof. univ. dr. CONSTANTIN C. PETOLESCU
Membru corespondent al Academiei Române

Primul contact al lui M. Ulpius Traianus, viitorul împărat, cu zona dunăreană pare a data din vremea războiului lui Domitian cu dacii. În anul 92, în calitate de comes, Traian însoțea pe împărat în Pannonia. După unii învățați, Traian ar fi guvernat în anii următori Moesia Superioară ori Pannonia. Ceea ce știm sigur este că, la sfârșitul anului 96, împăratul Nerva îi încredința guvernarea Germaniei Superioare.

Spre sfârșitul lunii octombrie 97, a fost adoptat de împăratul Nerva; de acum poartă numele de Imp. Caesar Nerva Traianus, primind și tribunicia potestas (la 27 octombrie 97; apoi reînnoită anual, la fiecare 10 decembrie). În tot acest timp, Traian a rămas în zona renană, primind titlul de Germanicus (noiembrie 97), pe care îl împărtășește cu împăratul Nerva.

Îndată după moartea lui Nerva, Senatul îl proclamă Augustus (28 ianuarie 98); această dată reprezintă *dies imperii* lui Traian (*Feriale Duranum*, col. I, 14–16).

Înainte de a pleca la Roma (unde ajungea abia în toamna anului 98), noul împărat a efectuat o inspecție la armatele de pe frontiera dunăreană. O inscripție fragmentară de la Roma conține cariera unui personaj anonim, care l-a însoțit pe Traian în calitate de *comes*, cu ocazia acestei inspecții: *[dum] exercitus suos circumit* („când a inspectat armatele sale”). De prezența împăratului în zona dunăreană se leagă fără îndoială o inscripție cu care este cinstit la Neviodunum (în Pannonia Inferioară; astăzi Drnovo, Slovenia), în anul 98. El observa cu atenție mișcările dacilor și altor populații

transdanubiene (cum ne informează Pliniu cel Tânăr, *Panegyricus* 16, 2–3), cărora le reduce sau chiar refuză plata stipendiilor.

Bustul lui Nerva aflat la Palazzo Massimo alle Terme din Roma

Statuia lui Traian din Perga (Turcia de astăzi), realizată în secolul II. În prezent se află la Muzeul de Arheologie din Antalya

Cel mai important moment al domniei

Cu acest prilej i-a încolțit probabil ideea realizării a două mari opere constructive: drumul tăiat în stâncă de la Cazane (atestat de *Tabula Traiana*, inscripție gravată în stâncă în anul 100, păstrată până astăzi) și canalul care ocolea cataractele (stâncile) de la Porțile de Fier (atestat de altă inscripție, anul 101). Ceva mai în aval, în dreptul Drobetai, Apollodor din Da-

Bustul împăratului Hadrian

în Moesia Superior, chiar în anul 117.

De prezența lui Traian în provinciile de la Dunăre se leagă indiscutabil progresele fenomenului de urbanizare; numele unor orașe este asociat cu acela al împăratului, nu doar în Dacia (fundarea Coloniei Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa), ci și în Pannonia (Colonia Ulpia Poetovio) și Moesia.

Astfel, în zona Dunării de Jos, împăratul Traian a creat două colonii: *Colonia Ulpia Oescus* (în Moesia Inferior) și *Colonia Ulpia Ratiaria* (în Moesia Superior). Un oraș s-a dezvoltat în apropierea complexului comemorativ de la Adamclisi: *Tropaeum*; încă de pe timpul împăratului Traian, acesta era *municipium Traianum Tropaeum*. De asemenea, în Thracia, gentiliciul lui Traian însoțește numele câtorva cetăți: *Ulpia Serdica* (Sofia de azi) (care accede la statutul de *colonia*), *Ulpia Pautalia* (Kjustendil), *Ulpia Nicopolis ad Nestum* (Nevrocop), *Ulpia Topirus* (tot pe Nestus), *Ulpia Anchialus*, *Ulpia Bizye* (Viza); *Beroia* tracă se va numi *Augusta Traiana*. În aceeași provincie, s-au mai întemeiat patru orașe de constituție grecească: *Nicopolis-ad-Istrum* (pe locul victoriei contra invadatorilor nord-dunăreni din iarna anilor 101/102), *Marcianopolis* (după numele surorii împăratului, Marciana

Augusta; pe timpul lui Septimiu Sever, aceste două orașe vor trece la provincia Moesia Inferior). Iar mai la sud, pe Hebrus (Marița de astăzi), *Traianopolis* (fost *Doriscos*) și *Plotinopolis* (după numele soției împăratului, Plotina Augusta).

Un nume persistent în timp

În afară de inscripțiile consemnând numeroasele sale construcții și întemeieri, se întâlnesc pretutindeni dedi-

Ulpia Marciana, sora împăratului Traian

cații *pro salute sua* (dedicații către divinități, pentru sănătatea împăratului). Două secole mai târziu, remarcând omniprezența epigrafică a numelui lui Traian, împăratul Constantin cel Mare își manifesta iritarea prin compararea acestora cu o *herba parietalis*; l-a imitat totuși pe marele său predecesor, încercând să recucerească Dacia și construind un alt pod peste Dunăre (având capătul de nord lângă fortăreața de la Sucidava – la Celei, lângă orașul Corabia de astăzi; *Magazin istoric*, nr. 10/1985). Constantin s-a născut la Naissus, azi Niș, pe Timoc, nu departe

de locul unde, din albia Dunării, răsăreau vestigiile podului lui Traian.

Deși nu prea frecvent, numele *Traianus* este și el atestat în onomastica din secolele II – VI. Astfel, la Napoca, este cunoscut un tânăr, *P. Aelius Traianus*, a cărui piatră funerară i-a fost ridicată de tatăl său, *P. Aelius Dacianus* (un dac, fără îndoială, care a primit cetățenia de la împăratul Hadrian), decurion și edil al coloniei; la Brigetio (în Pannonia Superior), un alt *P. Aelius Traianus*, decurion al municipiului; la Augusta Traiana (în Thracia), un *Traianus Mucianus*, important ofițer din anturajul împăraților Valerianus și Gallienus (mijlocul secolului al III-lea); un alt important comandant militar din dioecesa Thraciei, din timpul împăratului Valens (a doua jumătate a secolului al IV-lea), se numea *Traianus*. Numele de Traian se dovedește persistent până în epoca romană târzie. Și mai târziu, scriitorii bizantini vor remarca păstrarea amintirii lui Traian în zona dunăreană.

Într-o inscripție din ruinele cetății bizantine de la Păcuiul lui Soare (în sud-vestul Dobrogei) apar trei nume vechi românești: Savu, Dimitrie și Traian. Un „sfânt” cu acest nume este consemnat de un toponim militar: „castelul Sfântului Traian”, undeva în zona Dunării de Jos. Ulterior, numele a dispărut din ono-

Împărăteasa Plotina

Opera constructivă

Împăratul Traian murea la 11 august 117 la Selinus, în Cilicia, cum ne informează istoricul Cassius Dio (*Istoria romană*, LXVIII, 33). Cortejiul funerar din care făceau parte împărăteasa Plotina, Marciana Augusta (sora împăratului), precum și Matidia (fiica Marcianei), care purtau urna cu cenușa lui Traian – s-a îndreptat spre Antiochia, în provincia Syria. Aici, cortejiul a fost întâmpinat de Hadrian, noul împărat, care „le-a dat cinstirea cuvenită și le-a trimis pe o corabie la Roma” (*Vita Hadriani*, 5). Aceeași sursă ne mai informează că împăratul Hadrian „a cerut Senatului prin scrisori insistente să fie decernate onoruri divine lui Traian și cererea lui a câștigat bunăvoința tuturor, astfel încât Senatul a decernat de la sine memoriei lui Traian onoruri pe care Hadrian nu le ceruse [...] Când Senatul i-a oferit lui [Hadrian] triumful, care era datorat lui Traian, el [Hadrian] a refuzat și a dus el însuși în carul triumfal portretul lui Traian, pentru ca prea bunul împărat nici după moarte să nu piardă demnitatea triumfului”.

Triumful postum al lui Traianus Parthicus a avut loc în toamna anului 118, după sosirea lui Hadrian la Roma. Tot acum s-a petrecut ceremonia consacării împăratului defunct: *Divus Traianus Parthicus*.

Opera împăratului Traian în ținuturile de la Dunărea de Jos este consemnată lapidar de istoricul Aurelius Victor (*De Caesaribus*, 13,3): „Iar între timp s-a făcut printre neamu-

Nobili daci se supun împăratului

rile sălbatice un drum pe care se merge ușor de la Marea Neagră până în Gallia; în locurile mai periculoase și totodată potrivite au fost construite castele, iar peste Dunăre s-a făcut pod și au fost întemeiate multe colonii”. Informația acestui autor roman de epocă târzie (din secolul al IV-lea) este detaliată de descoperirile epigrafice și cercetările arheologice.

Refortificarea *limesului* merge paralel cu construcția (sau reconstrucția) drumului de-a lungul Dunării până la Mare – așa cum apare înregistrat în *Tabula Peutingeriana* (izvor „cartografic”; *forma Daciae* datează probabil din timpul lui Hadrian). Această lucrare este consemnată, spre exemplu, de un *milliarium* (bornă care marca distanța în mile romane – 1.560 m) din anul 104 de la Sacidava (Scimeni, jud. Constanța; *Magazin istoric*, nr. 11/1974), în Dobrogea. Tradiția romană târzie (consemnată de istoricii Theophylactus Simocates și Theophanes Confessor) îi mai atribuie lui Traian drumul roman de la Novae (azi Sviștov) la Philippopolis (azi Plovdiv).

Opera constructivă a lui Traian a fost invidiată de unii dintre urmașii pe care zeii i-au învrednicit să poarte diadema imperială, altfel personalități absolut remarcabile. Unul a fost chiar Hadrian, nepotul și succesorul lui Traian; Eutropius ne informează că, invidios pe gloria lui Traian, a renunțat la cuceririle acestuia din Orient. Tot invidiei i se datorează dezafectarea podului de peste Dunăre (Cassius Dio, LXVIII, 13, 6), petrecută cu ocazia sosirii lui Hadrian

Glosar

Comes: „însoțitor” (personaj ce făcea parte din statul major al împăratului)

Tribunicia potestas: „puterea tribuniciană” (fără a fi tribun al plebei, deoarece împăratul era patrician! el accepta puterea tribunilor plebei și caracterul inviolabil al acestei magistraturi)

Forma Daciae: întinderea geografică și organizarea administrativă a provinciei Dacia
Herba parietalis: „iarbă pe pereți” (iederă)

Dioecesis: organism administrativ în epoca romană târzie (secolele IV-VI), care cuprindea mai multe provincii. Dioecesis Thracia făcea parte din prefectura Orientului

U.M. 0110

DOCUMENTE DE ARHIVĂ

Dr. MIRCEA STAN

Relațiile româno-sovietice au evoluat în perioada regimului comunist de la „prietenia frățească” și lozinca „Stalin și poporul rus/ Libertate ne-au adus” la o distanțare rece și aproape dușmănie spre sfârșitul perioadei. Această evoluție este evidentă și în relațiile stabilite pe „frontul din umbră”. Crearea relativ timpurie a unui colectiv care să supravegheze operațiunile secrete sovietice și ale celorlalte state socialiste pe teritoriul României, devenit în timp o unitate independentă în cadrul Securității, constituie o dovadă în plus.

Despre această unitate cel mai des cunoscută sub indicativul său final, U.M. 0110 au circulat după 1989 multe legende. Adevărul nu îl vom ști poate, în întregime, niciodată, căci multe lucruri nu au fost consemnate în scris, multe dosare au fost distruse în preajma lui decembrie 1989, altele după. Apelând la arhiva existentă și disponibilă la C.N.S.A.S., vă propunem în rândurile ce urmează câteva pagini din istoria acestei unități secrete.

„Geneza” înființării unei structuri autonome care să lupte, inițial, împotriva spionajului sovietic trebuie căutată imediat după moartea lui Stalin. Și atunci – ca și în decembrie 1989 – schimbările survenite ca urmare a destalinizării începute de Hrușciov au speriat conducerea de la București.

În contextul Revoluției din Ungaria din 1956 și al retragerii trupelor sovietice din România în 1958 are loc prima alocare de resurse umane și materiale pentru desfășurarea de activități împotriva spionajului sovietic. Acest nucleu specializat era adânc conspirat, în condițiile în care teama endemică față de Moscova era la cote maxime, iar existența unei astfel de structuri era neconformă principiilor din cadrul Organizației Tratatului de la Varșovia.

Documente recent declassificate atestă că primele misiuni ale Biroului Contrainformativ Special constau în monitorizarea foștilor cominterniști, veteranilor din Războiul Civil din Spania întorși în țară după 23 august 1944 și a foștilor internați în lagărele de concentrare sovietice și recrutați de NKVD. Multe dintre persoanele (civili și foști militari ai Armatei Române luați prizonieri) deportate în lagărele de concentrare din Siberia fuseseră recrutate de ofițerii NKVD care răspundeau de lagărele respective, apoi tre-

cute prin mai multe lagăre pentru a da informații despre persoanele din România care se aflau acolo și care reprezentau potențiale surse de informații la întoarcerea în țară. Mulți dintre ofițerii sovietici răspunzători de lagărele în care erau concentrați românii au fost ulterior trimiși în diferite funcții la Ambasada U.R.S.S. la București, în structurile de comandă ale trupelor sovietice staționate pe teritoriul României, în SOVROM-uri etc., unde țineau legătura cu informatorii recrutați în U.R.S.S. Majoritatea persoanelor recrutate erau de ce-

tățenie română, dar de etnie rusă, maghiară, germană, mulți fiind documentați la nivelul Biroului Contrainformativ Special și apoi recrutați în cadrul acestuia. Practic, structura specializată urma firul invers al traseului

O parte dintre prizonierii români din U.R.S.S. ...

mastica românească, fiind reînviat abia în epoca modernă.

Numele lui Traian a fost legat, încă din timpul vieții, de eroii Troiei – din care romanii credeau, de altfel, că-și trag originea. Într-o epigramă (atribuită lui Hadrian), Traian este considerat urmaș al troianului Aeneas (*Anthologia Palatina*, VI, 32). Contemporanii, în special soldații, îl numeau probabil *Troianus*: fapt relevat de o serie de surse epigrafice contemporane.

În această formă, numele a fost transmis și în toponimia din zona dunăreană. Astfel, în Bulgaria de astăzi, întâlnim: *Trojanski*

Podul lui Constantin peste Dunăre

pat („drumul lui Troian“), între Razgrad și Cirpan; *Trojanovdrum* („drum“, cuvânt românesc, transmis prin intermediul populației românești de la sud de Dunăre); *Trojaniov most* („podul lui Troian“) aproape de Pazardgik; *Gorni si Dolni Trojan* (drumuri aproape de Slivnitsa); *Trojanovi vrati* („porțile lui Troian“, defileu lângă Ihtiman); pasul *Succilor* se cheamă azi „pasul lui Traian“ (*sic*); de asemenea, ruinele romane de lângă Lometz se cheamă *Trojanhissar* (hisar, cuvânt turcesc, înseamnă „cetate“, deci *Cetatea lui Troian*); antica *Bessapara* (fortificație tracică!) este astăzi *Trojanovgrad* („orașul lui Troian“). Acest toponim se întâlnește și mai spre vest – spre exemplu în fosta provincie Noricum (Austria de astăzi), unde anticul *Atrans* este astăzi *Trojanaberg*.

De asemenea, pe teritoriul României, mai multe localități cu ruine antice poartă numele de *Troian*. Totodată,

valurile care străbat Câmpia Română (cunoscute în literatură arheologică/istorică sub numele de *limes Transalutani* și „Brazda lui Novac“ – cea de Nord și cea de Sud), dar și din alte regiuni ale României, apar în documentele medievale românești sub numele de *Troian*; printr-o interesantă evoluție lingvistică,

Troianul, valul de pamânt (cu rol militar-defensiv) a ajuns să desemneze „troianul de zăpadă“!

În mitologia slavă, *Troian* apare alături de alți zei păgâni, precum Perun sau Veles; în mitologia (tradiția populară) românească, el este eroul care împrăștie grâul în brazda trasă de plug.

Păstrarea numelui lui Traian în memoria colectivă nu face decât să sublinieze trăinicia operei lui la Dunărea de Jos. Desigur, construcțiile s-au năruit cu timpul, sub acțiunea factorilor naturali și mai ales a spiritului distructiv uman; chiar și mărețul monument triumfal din sudul Dobrogei, al cărui *tropaeum* a fost răsturnat de vreun seism, a fost uitat la începutul Evului Mediu: când migratorii turanici ajung în aceste părți, ei îl numesc *Adamclissi* – „biserica omului“!

Dar creația sa umană a persistat; fără îndoială că prin cucerirea Daciei și transformarea ei în provincie, împăratul Traian a modelat definitiv romanitatea dunăreană. Se poate afirma că fără opera împăratului Traian, configurația etnică și istoria sud-estului european ar fi fost cu totul diferite.

Manifestări dedicate memoriei împăratului Traian

Cu aproape un secol în urmă, la 26 septembrie 1919, marele nostru istoric Vasile Pârvan, creatorul școlii arheologice românești, rostea în fața plenului Academiei Române un discurs memorabil: *Parentalia* – un elogiu adus eroilor neamului din toate timpurile, dar cu referire specială la marele strămoș al poporului român, împăratul Traian. Rememorarea istorică era legată de împlinirea a 1.800 de ani de la moartea lui Traian, petrecută în luna august 117, precum și divinizarea acestuia (trecerea între *Divi*) de către Senatul roman în septembrie 118. Evenimentele furtunoase petrecute în vara și toamna anului 1918, care pentru noi au avut un sfârșit fericit, Marea Unire a Românilor, au făcut ca această comemorare să fie amânată până în toamna anului 1919.

De 19 secole, umbra Împăratului veghează asupra poporului său, care, tot de atâtea timp, poartă numele Mamei sale, *Roma*; de altfel, dintre popoarele romane de astăzi, numai noi și mica „insuliță“ romanică Romanche din Elveția (vorbitorii limbii retoromane) am păstrat numele strămoșilor romani.

Din păcate, puțini dintre românii din zilele noastre își mai amintesc de aceste repere istorice, „prea îndepărtate“. Într-o lume în care ideea de bunăstare primează, ba chiar tinde să devină absolută, memoria istorică începe a fi percepută ca o preocupare exotica. De care, în momentele comemorative, își aduc aminte doar istoricii.

(Continuare în p. 63)

a fost adus în spionajul românesc de Nicolae Doicaru, de la Direcția Regională de Securitate Constanța, iar la scurt timp a fost trimis în Franța, de unde a fost „retras din cauza rezultatelor slabe obținute în munca profesională”. Docilitatea lui Iosif a făcut ca el să fie promovat, chiar dacă rezultatele lui erau mediocre. El a redus activitatea U.M. 0920/A față de programul de măsuri active coordonat al țărilor socialiste împotriva României. Constantin Iosif a făcut numeroase deplasări la Moscova, unde s-a întâlnit cu fostul consilier pe probleme de securitate care activase în aparatul de informații externe. Colonelul N. Orbu „precizează că acesta [Iosif] a fost folosit după 1969 ca ofițer de legătură al D.G.I.E cu organele de securitate sovietice”. Același consemnează că din cauza modului cum bloca anumite activități ale U.M. 0920/A, Iosif era poreclit „Frânaru”. Un alt ofițer afirma că în 1975 Iosif raporta lui Doicaru și Pacepa cazuri de schimburi de informații dintre sovietici și americani pe teritoriul României.

La începutul anului 1977 U.M. 0110 a fost trecută în subordinea directă a ministrului Teodor Coman și a adjunctului acestuia, generalul Nicolae Pleșiță. În timpul funcționării U.M. 0920/A sub comanda lui Pleșiță, Iosif a distrus, împreună cu alți doi colegi, mai multe documente de arhivă care priveau trecutul

lui Nicolae Doicaru. Chiar dacă U.M. 0920/A intrase în subordinea lui Pleșiță, Iosif continua să îi raporteze lui Doicaru. După defecțiunea lui Pacepa, U.M. 0920/A și-a schimbat indicativul în U.M. 0110 și a devenit unitate independentă.

Despre activitatea Biroului de Contraintformații anti-țările socialiste începe să se vorbească în cercurile conducătoare ale Securității și C.C. al P.C.R. din 1968. În ședința

Disensiunile dintre liderul român Gheorghe Gheorghiu-Dej și cel sovietic, Hrușciov, au avut mai multe cauze

Plenarei C.C. al P.C.R. din 22 – 25 aprilie 1968, Nicolae Doicaru afirma că activitățile ostile desfășurate împotriva României de reprezentanții diplomați, turiști sau alte persoane din țările socialiste erau supravegheate în cadrul acțiunii „BADEA”. Doicaru a afirmat că U.R.S.S., R.D.G., R.P.U., R.S.F.I., în special, trimit în țara noastră persoane „sub acoperire de diplomați, tehnicieni, corespondenți de presă, comercianți, turiști, vizitatori la rude etc.”, care culeg informații. Doicaru arăta că în acel moment erau identificați peste 30 agenți care acționau sub acoperire, la care se mai adăugau alți 30 de diplomați suspecti, care erau originari din România. Din

documentele elaborate de Biroul de Contraintformații anti-țările socialiste rezulta că patru dintre cei șapte corespondenți de presă ai U.R.S.S. acreditați la București erau originari din Basarabia, având rude și prieteni în țara noastră.

S pionii sovietici urmăreau: identificarea cauzelor poziției diferite de celelalte țări socialiste a statului român în politica externă, dar și: relațiile economice cu statele capitaliste, ce fel de acorduri au fost încheiate, documentații de ordin tehnic, volumul și condițiile creditelor obținute, bugetul militar, date secrete despre armată, activitatea Comisiei Minorităților Naționale în cadrul C.C. al P.C.R. Același Doicaru exemplifica practica urmată de agenții străini veniți în

țara noastră cu acoperire de diplomați sau corespondenți de presă. Ei încercau să restabilească legăturile cu persoanele cunoscute din perioada cât mai lucraseră în București sau cu persoanele de cetățenie română care fuseseră la studii în U.R.S.S., apoi să obțină informații de la acestea prin exploatare informativă sau șantaj, invocând vechile relații. O activitate intensă derulau diplomații sovietici. Aceștia, folosindu-se de vizitele unor delegații pe probleme de știință și tehnică, pătrundeau împreună cu tehnicienii sau inginerii trimiși de Moscova în locuri unde nu aveau acces, demonstrând practic că nu exista niciun fel de barieră în culegerea de

... s-au întors acasă încadrați în Divizia „Tudor Vladimirescu”; ei și camarazii lor din cealaltă divizie de voluntari („Horea, Cloșca și Crișan”) au figurat printre primele obiective ale primului nucleu anti-KGB

înapoierii în țară, cei interogați și apoi recrutați de structura românească deconspirând adevărate rețele de informații sovietice pe teritoriul României.

Există informații privind datele pe care ofițerii NKVD le solicitau viitorilor informatori: despre prizonierii din lagăr (situația lor din trecut și prezent; ce prizonieri intenționează să evadeze, cine nu muncește sau intenționează să comită acte de sabotaj și diversiune; care este starea de spirit a prizonierilor; ce părere au despre înființarea diviziilor „Tudor Vladimirescu” și „Horea, Cloșca și Crișan”); date logistice despre Armata Română (cum se alcătuiesc planurile de luptă, ce armament folosește, date despre ofițerii comandanți); date despre prizonierii care urma să plece cu diviziile „Tudor Vladimirescu” și „Horea, Cloșca și Crișan”. De obicei, întâlnirea cu ofițerul NKVD se făcea o dată pe săptămână

(sau de câte ori era necesar în situații excepționale) și în conspirativitate, „cu legende de aducere la locul întâlnirii și legende de anunțare a agentului în cazuri excepționale”. Unii dintre cei recrutați fie nu au mai fost contactați la revenirea în țară, fie au fost lăsați în „adormire”, unii dintre ei încercând din proprie inițiativă să contacteze structurile de informații sovietice.

În cadrul Biroului Contrainformativ Special încep să apară materiale informative privind „Foști agenți sovietici”, structura urmărind inclusiv pe descendenții acestora. Este vorba despre persoane recrutate de NKVD în timpul șederii în gulagul sovietic, dar și al staționării trupelor sovietice pe teritoriul României. În perioada 1958 – 1961 acestea au fost în mare parte acțiunile principale ale Biroului anti-KGB.

După 1961 disensiunile dintre Dej și Hrușciiov au fost determinate de opoziția primului față de decizia Mosco-

vei de a construi Zidul Berlinului (1961) și față de Criza rachetelor din Cuba (1962). Este momentul când Dej și Alexandru Drăghici iau decizia de a transforma Biroul Contrainformativ anti-KGB într-o unitate de dimensiuni mici în cadrul Direcției de Contraspionaj.

In cadrul vizitei secrete efectuate de Hrușciiov în România în 1962, a fost pusă în discuție de către Dej, Bodnăraș și Ceaușescu problema recrutărilor făcute de KGB și GRU pe teritoriul României. Din ordinul lui Dej s-a oficializat activitatea Biroului de Contraspionaj anti-KGB în cadrul Direcției de Contraspionaj, care și-a extins activitatea împotriva tuturor agenților țărilor socialiste, devenind Biroul de Contrainformații anti-țările socialiste. Crearea și apoi consolidarea unei astfel de structuri contrainformative era un semnal clar că relațiile serviciilor de securitate și informații românești cu structurile similare sovietice erau cât se poate de tensionate.

Corpusul de documente disponibil cercetării științifice arată că inițial Biroul Contrainformativ anti-țările socialiste a funcționat în cadrul Direcției de Contraspionaj a Securității, pentru ca după reorganizarea Direcției de Informații Externe (D.I.E.) să intre în subordinea spionajului românesc, de sub tutela căruia a ieșit în 1978, după fuga lui Pacepa. În perioada cât s-a aflat în subordinea D.I.E., unitatea a avut indicativul U.M. 0920/A.

Colonelul Constantin Iosif, cel de al doilea șef al unității,

urmărirea elementelor din baza de lucru și pe baza probei de scris; Serviciul IX – analiză sinteză – evidență și cercetare penală; Serviciul X se ocupa de problema personal – învățământ. Se pune un accent deosebit pe protecția contra-informativă a corespondenței purtate de unitățile teritoriale cu unitatea centrală, prin „secretizarea și conspirarea acesteia, sens în care lucrările vor fi întocmite separat pe spații și probleme“.

In Ordinul nr. 00477261 din 19 martie 1985 trimis către Compartimentul 0110 al Securității județene Dâmbovița, și probabil în întreaga țară, era atașat un nomenclator elaborat cu principalele măsuri care trebuia luate, cu specificația că în cazul cetățenilor străini, agenți și legături ale acestora, care erau susceptibile sau documentate ca fiind angrenate în acțiuni ostile statului român „și în care, chiar dacă din considerente operative, nu se aplică măsuri penale, finalizarea se va face numai cu acordul și cu sprijinul unității centrale. În celelalte cazuri, va decide, la propunerea compartimentului, șeful organului județean de Securitate, conform procedurii generale“.

Cetățenii români care lucrau în diverse țări din Orientul Mijlociu ca asistenți tehnici și care făceau deplasări în spațiul U.R.S.S. erau obiectul preocupărilor structurilor de informații/contrainformații sovietice. Era cazul cetățenilor români care lucrau la I.C.E. Romelectro Iran și care la întoarcere, după ce achiziționau mai multe obiecte (în special băuturi alcoolice), în

Ultimul șef al U.M. 0110, generalul Victor Neculicioiu

timpul călătoriei pe teritoriul U.R.S.S., care dura trei zile, erau grupați într-un singur vagon „înzestrat“ cu T.O. și personal de specialitate sovietic, ofițeri buni cunoscători ai limbii române, care cumpărau obiecte de la cetățenii români, încercând apoi să-i recruteze prin șantaj. Erau întrebați despre condițiile de muncă și de viață, precum și starea de spirit din rândul românilor care lucrau pe șantierele din Iran; li se cereau informații cu caracter economic despre contractele încheiate de I.C.E. Romelectro în Iran; date despre modul de viață în regimul islamic din Iran.

KGB se folosea în special de relațiile economico-comerciale pentru acoperirea cadrelor sau agenților trimiși cu diferite misiuni pe teritoriul României. Înainte de a fi plasați în interiorul țării, erau instruiți și acreditați în alte țări, între care amintim S.U.A., Canada, R.F.G., Anglia. U.M. 0110 a reușit să identifice

modul de lucru al spionajului sovietic pentru misiunile din România. Astfel, în comerțul exterior sovietic toți angajații aveau legături cu serviciile de informații în calitate de „angajați“ (cadre ale serviciilor de securitate și informații plasate sub diverse acoperiri în sistemul comerțului exterior) sau „încadrați“ (cadre recrutate din diverse domenii, care înainte de a activa în domeniul informațiilor erau instruite prin cursuri speciale cu durata de doi ani, cei care urma să fie trimiși în calitate de specialiști la centrele de service, sau patru ani, cei care urma să lucreze în rețeaua de comerț exterior sau diplomație). După pregătire urma scoaterea „încadraților“ din producție, apoi o perioadă de practică în întreprinderile de comerț exterior cu durata de doi sau patru ani în funcție de: a) pregătirea inițială (pentru absolvenții institutelor economice și de comerț exterior perioada de practică era de doi ani); b) de natura activității viitoare (pentru candidații care activau în centrele de service perioada de practică era tot de doi ani).

Practica urmată de toți candidații avea un traseu bine stabilit. Primul pas consta în activitatea desfășurată la biroul de registratură, unde candidatul citea corespondența care intra și ieșea din întreprinderea de comerț exterior, prilej cu care cunoștea ansamblul de activități al instituției și se concentra pe domeniul lui de activitate. Pasul doi era reprezentat de trecerea candidatului după absolvire pe la serviciile de transporturi și expediții internaționale, târguri și expo-

*Nicolae Doicaru a condus
nu doar spionajul românesc,
ci, multă vreme,
și unitatea anti-KGB*

informații. Cazurile de acest fel documentate de U.M. 0920/A abundă.

O metodă facilă și în același timp greu de identificat de Securitate prin care se făceau transferul de informații, stabilirea de noi legături sau recrutări erau recepțiile, mesele festive, întâlnirile cadru, unde diplomații acreditați la București chemau un număr mare de persoane, multe dintre acestea deja surse de informații, creând cadrul ideal pentru a le studia sau recontacta, acolo unde era cazul.

În Plenara din 22 – 25 decembrie 1968 era pusă problema unui plan de măsuri care să permită „crearea unei rețele [informative] calificată, cu o putere de pătrundere foarte serioasă și în același timp temeinic verificată. Să nu cădem pradă provocărilor, dezinformărilor”. Rețeaua informativă a fost una specială și numeroasă, ocupându-se exclusiv de serviciile de spionaj ale țărilor socialiste.

În „Directiva Muncii de Securitate pentru anul 1968” apărea formularea că organele de Securitate „descoperă și zădărnicesc acțiunile ostile țării noastre întreprinse de unii cetățeni ai statelor socialiste”. Din documentele cercetate până în prezent, este pentru prima dată când într-o directivă a muncii de securitate se vine cu o astfel de precizare.

În urma controlului efectuat de Corpul de Consilieri și Inspectori la Inspectoratul de Securitate Județean Ialomița în perioada 28 octombrie – 15 noiembrie 1968 s-a constatat că pe linie de contraspionaj, doar „14 persoane nu reflectă realitatea din județ și în special pe linia acțiunii «BADEA», unde ofițerul se ocupă mai activ de un singur caz, în timp ce pe raza județului există 600 persoane foste prizoniere, 400 sunt născute în țările care fac obiectul acestei probleme, 367 care au mers în vizite la rude, de unde se impune selecționarea cazurilor de care ne ocupăm. De asemenea, deși se cunoaște că 16 persoane au fost recrutate, iar alte cinci sunt semnalate cu suspiciuni de culegeri de informații pe linia «BADEA», nu s-au luat măsuri pentru încadrarea și lucrarea lor informativă”.

Documentul scoate în evidență dinamica activității informative a U.M. 0920/A doar pe raza județului Ialomița, care nu era un județ de frontieră al României, unde numărul celor care făceau obiectul activității U.M. 0920/A era mult mai mare, nemaivorbind de județe precum Harghita, Covasna, Bihor.

Venirea lui Victor Neculicioiu la conducerea U.M. 0110 în anul 1983 a însemnat de fapt o regândire a modului de lucru a întregii structuri. La nivelul anului 1985, structura U.M. 0110 era următoarea: Serviciul I – se ocupa de ambasada, atașatura militară, consulatete, agențiile de presă, problema rezidențe și foste rezidențe, turiști, vizitatori la rude și mic trafic, delegații culturale și sportive din U.R.S.S.; lectori, studenți, doctoranzi și persoane la specializare în Uniunea Sovietică; Serviciul II – se ocupa de reprezentanțele și birourile comerciale, specialiști, tehnicieni, recepționeri și delegațiile comerciale din U.R.S.S. și din celelalte țări membre ale C.A.E.R., dar și de persoanele care au fost trimise la studii sau specializare în U.R.S.S., foști agenți ai serviciilor de spionaj sovietice și elemente care au desfășurat activitate în fostele societăți mixte, în agențiile de transport aeriene și fluviale ale U.R.S.S.; Serviciul III – prin indicativul 301 se ocupa de problemele speciale, iar prin indicativul 312 de toate problemele care țineau de R.P. Ungară; Serviciul IV – se ocupa de toate problemele pe spațiile: R.S.F. Iugoslavia, R.P. Chineză, R.P. Albania, R.P. Polonă, R. P. Bulgaria, R.S. Cehoslovacia, R.D. Germană, R.P. Cuba, R.P.D. Vietnam, R.P.D. Coreeană, R.P. Mongolă; Serviciul V – redarea materialelor înregistrate pe bandă magnetică; Serviciul VI – instalări tehnice operative (T.O.); Serviciul VII – Filaj; Serviciul VIII – măsuri „Sanda” (interceptarea corespondenței) și

ROTOFEI, TRUPEȘ, DURDULIU, GROS, UMFLAT, ÎNCĂLAT

THEO STĂNESCU-STANCIU

● Spartanii îi ostracizau pe cei grași ● Socrate dansa în fiecare dimineață, ca să scape de kilogramele în plus ● William Cuceritorul nu a încăput în sicriu ● Henric al VIII-lea era urcat cu scripetele la etaj ● Cele mai trăsnete diete de slăbire ● Cum trebuie să fie un geniu: slab sau gras?

Un obez celebru din Anglia secolului al XVIII-lea: Daniel Lambert, care cântărea 220 kg la moarte, în 1809

Conform estimărilor Organizației Mondiale a Sănătății, supraponderabilitatea și obezitatea reprezintă, astăzi, al cincilea factor de risc pentru mortalitatea generală. În fiecare an, aproximativ trei milioane de adulți mor din aceste cauze. Specialiștii denumesc obezitatea afecțiunea medicală a secolului XXI. La începutul anului trecut, un studiu efectuat de cercetătorii americani de la Universitatea Southern California și RAND Corporation a scos la iveală și faptul că obezitatea prezintă foarte multe trăsături comune cu bolile infecțioase. A fi grasuț, cu obraji rotofei și fălțuțe, cu pânțec și forme rubiconde nu se mai identifică, de mult, cu a fi sănătos sau cu a fi prosper. Cum stăteau lucrurile în trecut?

Încă din cele mai îndepărtate timpuri, dacă o femeie rotunjoară atrăgea numeroase priviri apreciative, bărbatului îi era asigurat un cu totul altfel de tratament. Unele texte ale Antichității pomenesc că spartanii îi ostracizau pe cei grași, la fel ca și triburile celtice, care, se pare, foloseau o centură menită a-i măsura pe cei ce depășeau rotunjimile permise. Chiar dacă pentru mulți, încă de pe atunci, durduliul reprezenta imaginea prosperității și a sănătății, conform lui Hippocrate – pentru care cauza obezitității era excesul de umori –, cel care suferea de kilograme în plus se transforma într-o persoană bolnăvicioasă, infertilă și cu un risc de mortalitate mult mai ridicat.

Pentru părintele chirurgiei plastice și reparatorii, indianul Sushruta (secolul al VI-lea î.H.), obezitatea venea la pachet cu diabetul și cu problemele cardiace. Ca să le prevină, recomanda exercițiile fizice. Metodă pe care, se pare, ar fi considerat-o eficace însuși Socrate, despre care se spune că, pentru a-și

păstra trupul în formă, dansa în fiecare dimineață.

Încetul cu încetul, societatea a început să trateze persoanele supraponderale cu dispreț și ironic. Ele au devenit simbolul lăcomiei, al leneviei și, în ideea creștină, chiar al păcătoșului.

Evul Mediu abundă de istorii despre personaje excesiv de corpulente, obezitatea aducându-le, dacă nu sfârșitul tragic, cel puțin numeroase probleme. Pântecosul Gaston Fébus, conte de Foix (1331 – 1391), a căzut răpus de efortul participării la o vânătoare.

Surplusul de kilograme, degenerat în obezitate, a impus, adesea, numeroase conse-

Poetul Sully Prudhomme, câștigător al Premiului Nobel, și pântecul său impozant

ziții, conjunctură prețuri; durata pasului unu și doi varia între 12 – 18 luni. Pasul trei se concretiza prin includerea candidatului în serviciile de import – export, unde după aproximativ șase luni era lăsat să asiste la ședințele de tratative cu reprezentanții străini. Viitorilor spioni li se permitea să lucreze independent abia în anul al patrulea de practică. „Încadrații” nu erau folosiți doar ca acoperire pentru „angajați”, ci aveau și misiuni similare, uneori cu rezultate eficiente în comparație cu cea de-a doua categorie.

La nivelul anului 1989, mai exact până la 22 decembrie, U.M. 0110 avea în componență 304 persoane: 264 ofițeri, 23 maiștri militari și subofițeri și 17 angajați civili.

În perioada premergătoare evenimentelor din decembrie, U.M. 0110 a supravegheat prezența străinilor veniți din țările socialiste. În zilele de 19 și 20 decembrie 1989, la hotelurile „Valahia” și „Dâmbovița” din Târgoviște s-au cazat 41 de turiști din U.R.S.S., număr mult superior față de perioada anterioară, care au plecat spre R.S.F.I. Pe lângă aceștia, „au mai tranzitat județul fără a rămâne în hotel, solicitând schimb valutar sau bonuri de benzină, circa 50 de turiști”.

Declarațiile unor „turiști” din Chișinău sunt edificatoare. Ei spuneau că „de o perioadă de timp li s-a permis să plece în străinătate de câte ori vor într-un an, având pașaportul în

Nicolae Ceaușescu și Mihail Gorbaciov

permanență asupra lor” și că „se estimează faptul că numărul celor ce vor trece prin Târgoviște, în drum spre R.S.F.I., va crește”. Așa-ziii „turiști” nu erau numai de origine sovietică sau maghiară. Serviciul 4 al Compartimentului U.M. 0110 din județul Dâmbovița raporta către centrala U.M. 0110 că începând cu data de 1 noiembrie 1989 la hotelurile „Dâmbovița” și „Valahia” din Târgoviște au fost cazați 72 de turiști din R.P. Polonă rămași „pe raza județului 24 de ore majoritatea și 36 de ore (cei care în acest interval au venit de două sau de trei ori, pentru o noapte)”.

La data de 22 noiembrie 1988, U.M. 0110, prin Serviciul 3, raporta către Centrala U.M. 0110 unele comentarii rezultate din supravegherea informativă a personalului maghiar din P.C.T.F. Borș. Din relatarea unor ofițeri unguri, „trecerea la frontiera dintre Austria și Ungaria este liberă; nu vor mai exista ofițeri grăniceri, ci numai vameși însărcinați cu controlul bagajelor; în Ungaria oricine putea purta arme; se va des-

ființa sistemul de pază electronic la granița cu Austria din cauza numărului de turiști care trec din Ungaria către Austria”. Din supravegherea informativă a turiștilor și vizitatorilor la rude maghiare din România au rezultat, printre altele, informații despre introducerea unei cantități importante de armament din partea sindicatelor libere din R.P. Polonă, în complicitate cu func-

ționari ai sindicatelor maghiare și cu clerul catolic, care vizau „acțiuni armate – la nevoie – împotriva guvernului maghiar, aspecte ce sunt cercetate în prezent de organele de stat”.

În baza ordinului Nr. D/ 00/ 614751/18 din 2 decembrie 1989, U.M. 0110 transmitea către Securitatea județului Dâmbovița, Compartimentul 0110, că există informații că A.V.H. (serviciul de securitate ungar) a elaborat un plan de măsuri pentru „inițierea și provocarea unor acțiuni de grup, acte de dezordine, demonstrații”, în care să fie angrenate persoane din rândul minorității maghiare, dar și cetățeni români, în anumite localități din Transilvania și în București, cu scopul precis de a destabiliza situația politică internă. Pentru realizarea acestui plan, acțiunile mai susmenționate erau dublate de propagandă antiromânească atât în Occident, cât și în țările socialiste.

Cercetări ulterioare în arhive vor putea să dea un răspuns în privința eficienței activității U.M. 0110. ■

numai zece luni, Banting a reușit să slăbească peste 20 kg. Și asta, mâncând... din belșug, dar numai carne slabă, ouă fierte și legume verzi, fiindu-i interzise alimentele dulci sau cele care conțineau amidon. Pentru a le împărtăși și altora succesul, Banting a publicat, în 1863, *A Letter On Corpulence* (Scrisoare despre corpulență), lucrare care s-a transformat, rapid, într-un bestseller (până la moartea autorului, în 1878, s-au vândut 58.000 exemplare, cifră uriașă pentru acele vremuri), o adevărată Biblie pentru cei care doreau să slăbească. Esența

Horace Fletcher

dietei minune o reprezenta minușorul control al porțiilor, dar și îndestularea stomacului uneori cu uriașe cantități de carne de miel, vită, pui sau vânat, deseori consumate chiar și la micul dejun.

Ultimii ani ai veacului al XIX-lea aveau să mai impună o altă metodă de pierdere a kilogramelor nedorite, poate și mai ciudată. Autor: un american entuziast, Horace Fletcher (1849

– 1919), pe care, în 1895, aspectul supraponderal l-a costat pierderea asigurării de viață! Considerând că obiceiurile proaste alimentare reprezintă cauza creșterii în greutate, Fletcher a sugerat soluția mestecării de nu mai puțin 32 de ori a fiecărui aliment în parte! Chiar și a lichidelor, pe cât posibil, până simțim că organismul a produs destul de multă salivă. Urmând dieta cu religiozitate, Fletcher a reușit să scape de aproximativ 18 kg în doar patru luni. Când a murit, în 1919, din cauza unei bronșite (cel mai probabil, consecință a gripei spaniole ce făcuse ravagii imediat după război), a lăsat posterității rețeta unei vieți sănătoase în doar trei pași: mănâncă doar atunci când îți este

foame; mestecă bine orice, niciodată nu înghiți hulpav; bea lichidele sorbitură cu sorbitură, nu da nicioare pe gât licoarea!

În ciuda atâtor diete sau recomandări, numărul grăsunilor a tot crescut, văzând cu ochii! Astfel că părintele căpitanului Fracasce, destul de rotofeiu Théophile Gautier (1811 – 1872), a ajuns să se întrebe, nu fără oarecare autoironie: cum trebuie să fie, până la urmă, geniul: slab ca un țâr sau rubicond? „Fără nicio îndoială: pântecul omului de geniu al veacului al XIX-lea trebuie să se ridice și el la înălțimea cerută, căci genul de scriitori lihniti a dispărut“. Doar o rapidă trecere în revistă a titaniilor veacului Victor Hugo, Alexandre Dumas, Gioachino Rossini sau Honoré de Balzac – o demonstrează. Iar descrierile lui Gautier fac toți banii: burdihanul lui Hugo trebuia să fie tras la răspundere pentru pierderea constantă a nasturilor de la redingote; de trei oameni bine făcuți era nevoie pentru a-l cuprinde pe Balzac; Rossini devenise un fel de... hipopotam cu pantalonași, iar talia lui Dumas semăna, mai degrabă, cu cea a unui tambur major!

De ironie nu au scăpat nici unii dintre strămoșii noștri. În *Bucureștiul Vechiului Regat*, George Costescu nota: „Dar ponosul cel mai neadevărat și de care totuși făcea haz toată Țara Românească era cel pe care mucalitul ziarist George Ranetti îl scosese prin revistele *Zeflemeaua* și *Furnica* corifeului liberal, avocatul Gh.D. Pallade, un om de o severă seriozitate, cu deosebire cumpătat, dar care avea cusurul de a se bucura de o conformație cam corpulentă. Folosind acest cusur și speculând, prin antiteză, asupra calităților ce arătam, George Ranetti i-a scos ponosul că era un mare chefliu, cam mitocănos, adorator al femeilor, tot atât de pătimaș ca și în politică“. ■

William Banting

**Radio
România
București fm [98,3 FM]**

Gaston Fébus

cințe handicapante. Puțini știu astăzi că, în ultimii ani de viață, William Cuceritorul s-a confruntat cu această problemă, încercând cele mai ciudate diete pentru a scăpa de kilogramele în plus. Gurile rele spun însă că totul a fost, până la urmă, în zadar; când a murit, el ajunsese atât de gras, încât nici măcar sicriul special comandat nu a putut fi închis cum trebuia.

Peste Canal, contemporanul și, totodată, rivalul său, regele Franței Filip I (1060 – 1108), s-a luptat și el cu aceeași problemă. Distrus de nerecunoașterea de către Biserică a căsătoriei cu frumoasa Bertrade, contesă de Anjou (aprox. 1070 – 1117), după ce își repudiasse consoarta cu care trăise două decenii, Bertha a Olandei (aprox. 1055 – 1093), Filip și-a găsit refugiu într-o viață plină de excese, mai ales alimentare. Ironia sorții a făcut însă ca și moștenitorul său, Ludovic al VI-lea (1108 – 1137), să intre în istorie sub apelativul de „cel Gras”. Ambii, în ultimii ani de viață, ajunseseră, pare-se, să nu mai poată urca pe cal din cauza kilogramelor acumulate.

Și nu au fost singurele capete încoronate care s-au confruntat cu această problemă. Henric al VIII-lea, al doilea monarh al Casei Tudorilor (1509 – 1547), și-a găsit sfârșitul după o îndelungată suferință, provocată tot de obezitate. Corpul enorm, acoperit cu abcese dureroase, nu i-a mai permis deplasarea la etajele superioare ale castelului, astfel că a fost nevoie să fie inventate diverse mecanisme care să îl urce sau să îl coboare.

Autoritate și forță sau, pur și simplu, o talie prea groasă – cum am putea defini astăzi portretul lui Ludovic al XVI-lea, regele la a cărei moarte, în 1715, s-a descoperit că stomacul era de două ori mai mare decât al unui om obișnuit.

Și, după cum era firesc, în lupta cu kilogramele au început să se impună din ce în ce mai ciudate diete. William Cuceritorul a testat consumul de alcool pur. Cam aceeași recomandare o va face, câteva secole mai târziu, și nobilul venețian Alvise Cornaro (1464/1467 – 1566), cel care propovăduia binefacerile unei vieți sobre și temperate, spunând că, pentru a atinge o vârstă înaintată, este indicat să consumi zilnic aproximativ 340 g de alimente solide și 400 g de vin! Dacă unii considerau sâmburii de cireșe ideali pentru a-ți menține silueta perfectă, alții erau adepții purtatului unei centuri abdominale foarte strânse.

Vecul al XVIII-lea (de altfel, perioada în care conceptul de „obezitate” a intrat în dicționare) a sugerat că inamicii greutății excesive sunt oțetul, argila, cuprul, măs-larița sau uleiul de mirt. „Cura minune” descrisă prin 1820 de lordul Byron se baza pe oțetul de mere – două lingurițe administrate zilnic –, ingredient atât de îndrăgit de poetul britanic, încât i-a dedicat și câteva versuri: „Licoare galbenă, de eu mă las/ plăcerilor lum-ești ce fac/ din pântec lupanar/ și gura-mi o fac oarbă,/ tu fă-mă demn și palid ca altădată”.

În topul celor mai ciudate diete pot intra și curele cu... magneti, considerați elementul perfect pentru a dizolva din corp grăsimea în exces.

Însă cea care poate fi considerată vedeta Epocii Victoriene a fost, conform antreprenorului de pompe funebre William Banting (1796 – 1878), dieta ce limita consumul de carbohidrați. El s-a luptat ani la rând cu obezitatea. A încercat cam tot ce era la modă: sporturi, precum călăria sau vâslitul; ingerarea de purgative; băile turcești... Nimic nu l-a ajutat! Ajunsesse, la 65 de ani, aproape în culmea disperării, gândindu-se că acesta îi va fi sfârșitul. Întâlnirea cu doctorul William Harvey, adeptul regimului propovăduit de medicul și fiziologul francez Claude Bernard (1813 – 1878), fondatorul medicinei experimentale, i-a schimbat radical viața. În

Așa cum apare reprezentat pe Tapiseria de la Bayeux, William Cuceritorul nu prevădea problemele pe care le-a avut cu greutatea

tumit că tristul fapt era caracterizat de ziarul citat ca „un incident regretabil” și nu erau condamnați americanii pentru acest „act criminal”. I-am explicat șefului statului că în acel moment nu aveam suficiente informații despre modul în care se produsese evenimentul. După ce s-au mai primit informații suplimentare, după ce problema a fost dezbătută la O.N.U., evenimentul a fost comentat mai pe larg și în presa română.

Un alt moment tensionat l-a constituit publicarea incompletă în presa noastră a cuvântării ținute de Deng Xiaoping, președintele Comisiei Militare Centrale a R.P. Chineze, în fața unor șefi militari, în legătură cu reprimarea demonstranților din Beijing, în mai 1989. După ce mulțimea militarilor pentru reprimarea „revoltei contra-revoluționare”, care urmărea să instaureze „o republică burgheză”, demnitarul chinez enunța o serie de concluzii cu caracter politic, pe care le considera că au rang de principii călăuzitoare. De acord cu Constantin Mitea, primul meu adjunct, am decis ca unele paragrafe din cuvântarea lui Deng, inclusiv cel privind „dictatura democratică a poporului”, să nu fie publicate. Duminică, 11 iunie 1989, aflându-mă la serviciu, am fost căutat la telefon, de la Neptun, de Nicolae Ceaușescu. „Ce – m-a întrebat el –, nu ești de acord cu dictatura

democratică a poporului sau cum au acționat chinezii?”. Fără să aștepte răspunsul meu, Nicolae Ceaușescu a apreciat că „chinezii au procedat corect, dar au acționat cu întârziere!”. Eu i-am răspuns că am considerat că punctele eliminate nu se potrivesc la condițiile noastre, gândindu-mă, în același timp, și la faptul că el fusese cel care a propus în 1981 să se renunțe la teza dic-

nedumeriți, chipurile, de conținutul unor fotografii referitoare la Constituția României din 1923, la Pactul Molotov-Ribbentrop din august 1939, la actul de la 23 august 1944 din România. La 25 august 1989, am fost chemat la Snagov, la Elena Ceaușescu, pentru a explica această problemă. În prezența lui Emil Bobu, am lămurit de ce planșele încriminate sunt

prezente în foto-expoziție, ambii fiind de acord cu mine. Apoi, Elena Ceaușescu mi-a cerut să „merg și la tovarășu”. M-am conformat. Nicolae Ceaușescu mi-a ascultat argumentele, fără obiecții. La întrebarea lui Nicolae Ceaușescu ce cred eu despre implicarea bulgarilor în această

chestiune, i-am răspuns că nu pe bulgari îi deranjează criticarea Pactului Molotov-Ribbentrop, ei sunt intermediari printr-un român care știe limba rusă! A zâmbit cu semnificație, după care ne-am despărțit.

Ministrul de Interne, văzând că diletanta lor regizare a eșuat, a reluat problema, furnizându-i lui Nicolae Ceaușescu, în aceeași zi, alte elemente, fapt despre care fusese prevenit de Ioan Totu, ministrul Afacerilor Externe. Ca urmare, spre seară, prin secretarul său Mihai Hârjeu, am fost căutat la telefon, de la Snagov, de Nicolae Ceaușescu. Mi-a spus că nu considera necesară fotografia

Militari chinezi înconjurați de protestatari în Beijing

taturii proletariului. La cererea lui Nicolae Ceaușescu, s-a publicat textul integral al cuvântării lui Deng în *România liberă*.

O amplă discuție contradictorie cu Nicolae Ceaușescu a apărut în preajma zilei de 23 august 1989, determinată de o foto-expoziție itinerantă, organizată de Secția Propagandă și Presă a C.C. al P.C.R. împreună cu Ministerul Afacerilor Externe și Consiliul Culturii și Educației Socialiste, care a fost trimisă și în alte țări. Tudor Postelnicu, ministrul de Interne, i-a informat pe soții Ceaușescu că Vasile Pungan, ambasadorul României la Sofia, a comunicat că după vizionarea foto-expoziției, bulgarii ar fi fost

Generalul Constantin Olteanu (5 iulie 1928, comuna Vulcana-Pandele, județul Dâmbovița – 1 mai 2018, Târgoviște) a fost al șaselea dintre cei șapte copii. A intrat de tânăr, ca voluntar, în armată, urmând o carieră care l-a dus până la gradul de general-colonel. A fost detașat la Secția pentru Probleme Militare și Justiție a C.C. al P.C.R., îndeplinind succesiv funcțiile de instructor, șef de sector, adjunct al șefului secției și șeful secției (30 octombrie 1964 – 3 aprilie 1979). Între 3 aprilie 1979 – 29 martie 1980 a fost șeful Statului Major Central al Gărzilor Patriotice și consilier militar al comandantului suprem al Forțelor Armate. Numit ministrul Apărării Naționale (29 martie 1980 – 16 decembrie 1985), a fost apoi președintele Comitetului Executiv al Consiliului Popular al municipiului București din 16 decembrie 1985. La 20 mai 1988 este numit secretar al C.C. al P.C.R. pentru propagandă și presă, iar din octombrie 1989 secretar pentru relații externe. Între anii 1981 – 1989 a făcut parte din Comitetul Politic Executiv al C.C. al P.C.R., iar între anii 1986 – 1989 a fost membru al Consiliului de Stat.

În 1959 a absolvit Facultatea de Istorie din București. În 1964 a obținut titlul de doctor în istorie. A publicat mai multe contribuții la istoria militară a poporului român.

În anul 2010 mi-a acordat un interviu mai amplu, din care public în continuare câteva pasaje privind ultima perioadă a regimului Ceaușescu.

CEAUȘESCU L-A TRANSMIS LUI GORBACIOV CĂ NU ESTE ÎMPUTERNICIT SĂ REPREZINTE ȚĂRILE SOCIALISTE LA ÎNTÂLNIREA DIN MALTA

Instalarea mea la propagandă și presă, în locul lui Constantin Mitea, care era și consilierul lui Nicolae Ceaușescu pentru presă, a avut loc în condiții complexe interne și externe.

Pe plan intern, în acel moment, cultul personalității lui Nicolae Ceaușescu atinsese cote înalte, manifestându-se sub diferite forme prin radio, televiziune, presa scrisă, prin luările de cuvânt în toate împrejurările, precum și prin manifestările culturale, îndeosebi prin „Cântarea României”. I se

găsea un loc și Elenei Ceaușescu, botezată „savant de renume mondial”.

Unele momente de tensiune în relațiile cu Nicolae Ceaușescu au apărut îndeosebi în anul 1989, în timp ce eram secretar al C.C. al P.C.R. și șef al Secției Propagandă și Presă. O primă „ciocnire” verbală cu acesta s-a produs la puțin timp

după numirea mea în fruntea Secției Propagandă și Presă, în legătură cu un comunicat apărut în ziarul *Scânteia* privind doborârea unui avion de pasageri iranian, care avea la bord 290 de persoane, cu rachete lansate de pe o navă a Marinei Militare americane, în Golful Persic, în iulie 1988. Nicolae Ceaușescu era nemul-

Propagandă și Presă am asistat la o discuție aprinsă între Nicolae Ceaușescu și Mihail Gorbaciov, care s-a produs la aeroportul Otopeni, la 7 iulie 1989. În zilele de 8 – 10 iulie 1989 a avut loc, la București, consfătuirea Comitetului Politic Consultativ al Tratatului de la Varșovia. Eu, în calitate de membru al C.P.Ex.

și secretar al C.C. al P.C.R., am fost destinat să fiu prezent la sosire și să-l însoțesc pe Mihail Gorbaciov, șeful delegației U.R.S.S. Acesta a sosit pe aeroportul Otopeni, împreună cu soția, Raisa, venind din R.F. Germania. Oaspeții au fost întâmpinați la scara avionului de Nicolae Ceaușescu, care era

singur, fără soție. Această asimetrie protocolară, care putea fi evitată, a creat de la început surprindere și tensiune. După ce s-a încheiat activitatea protocolară, Mihail Gorbaciov a refuzat să facă deplasarea la reședință, împreună cu Nicolae Ceaușescu, cu automobilul pregătit de gazde, invitându-l pe liderul român în autoturismul sovietic, ce fusese adus pe calea aerului de la Moscova. Consider că Nicolae Ceaușescu a dovedit demnitate, refuzând ca în țara sa să-l însoțească pe Mihail Gorbaciov într-un automobil adus din afară. Prin acest gest, Mihail Gorbaciov a vrut să-și pună gazda într-o poziție de inferioritate, chiar umilitoare. În final, Mihail Gorbaciov și

Raisa au făcut deplasarea la reședința rezervată cu automobilul sovietic, însoțiți de subsemnatul. Pe traseu, eu, susținut de Raisa, am înfiripat o discuție, căutând să îndulcim atmosfera. Nici atunci și nici în zilele următoare, în discuțiile destul de degajate pe care le-am avut, Mihail Gorbaciov nu a comentat, sub

Imagine din timpul întâlnirii din largul coastelor Maltei

referitoare la țările socialiste, întrucât nu s-a consultat cu conducătorii acestor țări, nu are consimțământul lor prealabil și nu este împuternicit de nimeni să le reprezinte. L-am invitat pe E. Tiajelnikov și i-am transmis părerea lui Nicolae Ceaușescu, iar a doua zi, ambasadorul sovietic m-a vizitat din nou, comunicându-mi că a transmis lui Mihail Gorbaciov

opinia părții române, fără alt comentariu. Peste alte două zile, l-am primit pe ambasadorul sovietic, la cererea lui, care mi-a comunicat să-l informez pe Nicolae Ceaușescu că discuțiile din Malta dintre Mihail Gorbaciov și George Bush se vor desfășura între 2 și 4 decembrie, iar la 4 decembrie liderul sovietic dorește să-i informeze despre rezultatul convorbirilor, la Moscova, pe conducătorii țărilor participante la Tratatul de la Varșovia. A urmat desemnarea delegației pentru Moscova care, în final, a fost formată din Nicolae Ceaușescu, Constantin Dăscălescu, Constantin Olteanu și Ion Stoian. Între timp, Nicolae Ceaușescu mi-a cerut să-l convoc pe ambasadorul U.R.S.S. la București, Evgheni Tiajelnikov, pentru a-i transmite liderului de la Kremlin ca la întâlnirea cu George Bush să nu discute cu acesta probleme

referitoare la țările socialiste, întrucât nu s-a consultat cu conducătorii acestor țări, nu are consimțământul lor prealabil și nu este împuternicit de nimeni să le reprezinte. L-am invitat pe E. Tiajelnikov și i-am transmis părerea lui Nicolae Ceaușescu, iar a doua zi, ambasadorul sovietic m-a vizitat din nou, comunicându-mi că a transmis lui Mihail Gorbaciov

opinia părții române, fără alt comentariu. Peste alte două zile, l-am primit pe ambasadorul sovietic, la cererea lui, care mi-a comunicat să-l informez pe Nicolae Ceaușescu că discuțiile din Malta dintre Mihail Gorbaciov și George Bush se vor desfășura între 2 și 4 decembrie, iar la 4 decembrie liderul sovietic dorește să-i informeze despre rezultatul convorbirilor, la Moscova, pe conducătorii țărilor participante la Tratatul de la Varșovia. A urmat desemnarea delegației pentru Moscova care, în final, a fost formată din Nicolae Ceaușescu, Constantin Dăscălescu, Constantin Olteanu și Ion Stoian. Între timp, Nicolae Ceaușescu mi-a cerut să-l convoc pe ambasadorul sovietic și să-i transmit că prezența sa la Moscova, în fruntea delegației române, este condiționată de acceptarea de către Mihail Gorbaciov a unei întâlniri separate între ei doi, înainte sau după reuniunea preconizată. Prin Ambasada de la București s-a primit acordul lui Mihail Gorbaciov. Luni,

Generalul Constantin Olteanu, ministrul Apărării Naționale, alături de șeful statului

cu Pactul Molotov-Ribbentrop în acea foto-expoziție. Eu i-am răspuns ferm că acel pact este o realitate istorică. Cu toate că discuția a fost mai lungă, este interesant că el nu mi-a cerut să retrag foto-expoziția. Era clar că, deși se prinsese în joc, Nicolae Ceaușescu înțelegea bine de unde venea „nemulțumirea bulgarilor” în legătură cu acea foto-grafie.

De ce ambasadorul Vasile Pungan nu a informat Ministerul Afacerilor Externe, de care depindea, ci s-a adresat Ministerului de Interne? Să fi fost Vasile Pungan mai apropiat de Ministerul de Interne, decât de cel de Externe sau a jucat un rol de paravan? Doresc să reamintesc faptul că în ședința C.P.Ex. al C.C. al P.C.R. din 15 decembrie 1989, adresându-mi-se, Nicolae Ceaușescu a subliniat necesitatea reluării discuțiilor cu sovieticii în problema Basarabiei, care fusese abordată încă de Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Pentru pregătirea celui de al XIV-lea Congres al P.C.R. au

fost stabilite patru comisii, subsemnatul fiind nominalizat în toate aceste comisii. Împreună cu Constantin Mitea, Dumitru Popescu și Eugen Florescu am redactat raportul pe care l-a citit Nicolae Ceaușescu în fața congresului. În capitolul referitor la politica externă am pus problema condamnării Pac-

În fotografiile oficiale, gazde și oaspeți zâmbesc

tului Molotov-Ribbentrop. După ce am definitivat raportul, l-am prezentat lui Nicolae Ceaușescu. Peste două zile, acesta m-a chemat și mi-a comunicat să operez o singură modificare, care privea tocmai Pactul Molotov-Ribbentrop. După părerea lui, era abordat prea direct. Se gândea, probabil, că-i putea deranja pe sovietici. Mi-a dictat o formulare mai largă, în sensul că deși au trecut 45 de ani de la terminarea celui de Al Doilea Război Mondial, mai sunt în vigoare tratate care au afectat interesele diferitelor popoare și care trebuie să fie declarate nule.

Pe plan extern, era perioada în care se amplificau discuțiile

și controversele în legătură cu programul lui Mihail Gorbaciov, prin care se urmărea, declarativ, o reconsiderare a căilor și modelelor edificării socialismului. Indiferent ce scopuri reale a urmărit, programul lui Mihail Gorbaciov constituia un semnal și un îndemn la o reevaluare atentă, profundă și responsabilă a societății socialiste, a drumului parcurs pentru ca, pe această bază, să se fixeze corecțiile teoretice și practice

care trebuia operate în fiecare țară. Liderul român a respins apriori și în întregime programul lui Mihail Gorbaciov, nu l-a pus în discuția niciunei instanțe politice, n-a fost reflectat în mass-media. Poziția ostilă, oficială, față de programul lui Mihail Gorbaciov a fost ex-

primată de Nicolae Ceaușescu în expunerea ținută în fața C.P.Ex., la 29 aprilie 1988, dezbătută în prima plenară a C.C. al P.C.R., în toate organizațiile de partid și în presă. Deși nu a adoptat un stil polemic, Nicolae Ceaușescu a combătut și respins tezele lui Mihail Gorbaciov, menționând, între altele, că în toate țările socialiste era la ordinea zilei, într-o formă sau alta, problema perfecționării activității și înlăturării unor lipsuri și greșeli, dar că în România, unde funcționează un larg sistem democratic de aproape 20 de ani, „nu se pun asemenea probleme”.

În perioada în care am funcționat ca șef al Secției

CITITORII ÎNTREABĂ ISTORICII RĂSPUND

Am citit multe articole și cărți despre Răscoala din 1907, scrise înainte și după 1989. După ce am citit articolul doamnei Steluța Chefani-Pătrașcu, din numărul 9/2018, referitor la cele două crime din Teleorman, din timpul răscoalei, m-am gândit să vă trimit această scrisoare și să vă întreb dacă s-au găsit documente care să relateze despre intervenția armatei împotriva răsculaților – ne scrie domnul ADRIAN BOARU, din Călărași.

Doamna Steluța Chefani-Pătrașcu a avut amabilitatea să-i răspundă cititorului nostru.

Cavaleriști intervin împotriva răsculaților pe străzile din Comănești (stânga), și soldați escortează țărani arestați în orașul Piatra Neamț

Sunt foarte puține mărturii scrise care să răspundă la întrebarea dumneavoastră. Interesant rămâne un document de epocă răstăcit printre documentele strânse la Curtea cu jurați, care redă violența cu care armata i-a reprimat pe locuitorii satelor teleormănene. Din timpul răscoalei nu s-au păstrat toate documentele, au rămas mai ales cele legate de crimele comise de țărani.

Iată în continuare conținutul documentului de care aminteam.

„Reprimarea răscoalei din județul Teleorman. Convorbire cu un rezervist

Întâlnind un rezervist ce fusese desconcentrat și care a luat parte la reprimarea revoltelor, am crezut interesant să am o convorbire cu el. Și într-adevăr am aflat lucruri la care nici nu mă așteptam, fiindcă rezervistul meu îmi povestea cele mai la vale, ca pe niște fapte eroice ce le făptuise.

Am fost trimiși – îmi spune interlocutorul meu – în comuna Dulceanca spre a stăruia ca locuitorii să înapoieze arendașului D. Anastasiu lucrurile furate. Satul era însă pustiu, căci deși se ridicase 30 de săteni din 80 câți sunt toți, de frica arendașului, se piteau care pe unde putea. Am mers din casă în casă și am bătut pe cine am întâlnit și pe care ni-l arăta arendașul.

Mulți au leșinat de bătaie și soldatul Bugeanu, după ce-l îmbăta și căpăta 5 lei, se transforma într-o fiară setoasă de sânge. Mulți au rămas schilozi, în urma acestei bătaii.

Toate femeile și fetele satului au fost adunate și închise în arestul primăriei, unde soldații, pe care arendașul îi îmbătase, o noapte întreagă le-au bătut. Mai ales concubina arendașului devenise o leoaică, care parcă vroia să-și umple o pernă cu părul ce-l smulgea din capul femeilor. «Urla satul – îmi spunea un țăran, pe care l-am întrebat spre a mă convinge de adevăr – de țipetele bietelor femei și fete.»

Fata Tina D. Popescu, după arătarea concubinei arendașului, anume Polina, a fost chemată de locotenentul ce comanda soldații și după ce fu palmuită, fu luată în brațe de locotenent, în timp ce doi soldați i-au ridicat rochia pentru ca alți doi să poată lovi. Când a scăpat din mâinile lor era aproape nebună.

Din perspectivă istorică, toți protagoniștii evenimentului se fac vinovați de violențele comise, nimeni nu a găsit atunci o soluție pentru rezolvarea crizei. Problema țărănească a fost marele minus al domniei regelui Carol I (1866 – 1914), rămânând moștenire urmașilor. ■

Cultul personalității ajunsese la cote de nesuportat

4 decembrie 1989, ne-am deplasat cu avionul la Moscova. Înainte de orele 16.00, când era prevăzută întrunirea, Mihail Gorbaciov, împreună cu Nikolai Rîjkov, Eduard Șevardnadze, Aleksandr Iakovlev (omologul meu), a primit delegațiile, în ordinea alfabetului chirilic, după ceremonialul obișnuit. Se putea observa cu ușurință că în afară de România și Polonia, celelalte delegații aveau lideri noi, proaspăt aleși.

In deschidere, liderul sovietic a adus la cunoștință ordinea de zi: a) informarea lui Mihail Gorbaciov; b) adoptarea unei Declarații prin care să se condamne intervenția militară a U.R.S.S., Bulgariei, Poloniei, Ungariei și R.D. Germane, în august 1968, în Cehoslovacia; c) adoptarea unui comunicat strict informativ, care să fie dat publicității. După ce toți au fost de acord cu această ordine de zi, a urmat informarea lui Mihail Gorbaciov care a relatat unele probleme discutate cu George Bush, cu privire la acțiuni comune pentru dezarmare, pentru destinderea între cele două blocuri militare, lichi-

darea focarelor de conflict. Toți șefii delegațiilor au apreciat elogios prestația lui Mihail Gorbaciov, cu excepția lui Nicolae Ceaușescu care, citind dintr-o declarație făcută de George Bush, în drum spre Bruxelles, în care, între altele, se referea la întărirea NATO, a pus întrebarea: „Cum se împacă ceea ce s-a spus aici cu privire la îmbunătățirea relațiilor dintre cele două blocuri militare cu declarația președintelui american?”. Apoi, Nicolae Ceaușescu a precizat că delegația română nu va semna Declarația privind intervenția militară în Cehoslovacia în 1968, întrucât România nu a participat la acea acțiune regretată acum, după 21 de ani; mai mult, țara noastră condamnase chiar atunci intervenția în treburile interne ale unui stat aliat și suveran. Totodată, el a reamintit că România se pronunțase, la timpul respectiv, și împotriva intervenției militare sovietice în Afganistan. Mihail Gorbaciov a fost de acord cu punctul de vedere al șefului delegației României. În continuare, Nicolae Ceaușescu a propus retragerea trupelor sovietice din Cehoslovacia. Răspunzând, Mihail

Gorbaciov a spus că va discuta această chestiune cu delegația cehoslovacă prezentă la întrunire, care urma să efectueze o vizită în U.R.S.S. Apoi, Nicolae Ceaușescu a propus ca trupele sovietice să fie retrase nu numai din Cehoslovacia, ci și din celelalte țări în care se mai află. Fără să respingă ideea, Mihail Gorbaciov a spus că această problemă va fi discutată de U.R.S.S. cu țările vizate. De asemenea, Nicolae Ceaușescu a afirmat că delegația României nu este de acord cu conținutul comunicatului de presă întrucât nu s-a respectat ca acesta să fie unul strict informativ. În consecință, Mihail Gorbaciov a propus, în premieră, ca fiecare delegație să publice comunicatul cu conținutul pe care îl consideră de cuviință.

După încheierea întrunirii a avut loc întâlnirea Gorbaciov – Ceaușescu. Conform înțelegerii, din partea sovietică au participat Mihail Gorbaciov și Nikolai Rîjkov, iar din partea română Nicolae Ceaușescu și Constantin Dăscălescu. După cronometrarea mea, discuțiile au durat 80 de minute. Cu acest prilej s-au discutat unele probleme politico-ideologice generale, relațiile dintre cele două state, cu deosebire, chestiunile economice, România solicitând sovieticilor, între altele, să majoreze cantitatea de gaze naturale livrată țării noastre.

**A consemnat
Marian MOȘNEAGU**

*Seattle, S.U.A., 1917,
despărțirea de soție*

*Los Angeles, 1953, militari americani
pleacă pe frontul din Coreea*

1945. Logodnica îl sărută la revenirea acasă

ALBUM ISTORIC

Luna februarie este luna îndrăgostiților, fie sub semnul Dragobetelui, fie, mai nou, al lui Valentine's Day. Am ales pentru planșele acestui număr câteva imagini cu momentul despărțirii sau al revederii unor îndrăgostiți, în vreme de război.

Valentine's Day, 1944

Un ultim sărut al unor militari britanici, care pleacă spre Egipt, 1935

1945. Revederea într-o gară din Connecticut, S.U.A.

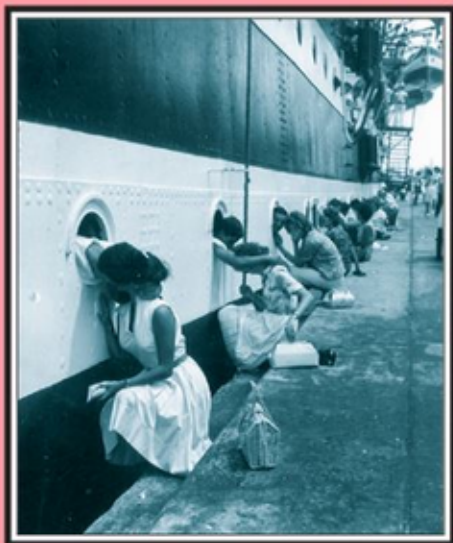
Londra, 1940. Înainte de plecarea pe front

*1963. Soldați americani
se despart de iubite*

Penn Station, New York, aprilie 1943

1939, Marea Britanie

Sanzio, savanți ca Galileo Galilei sau Nicolaus Copernic, sunt, deopotrivă, umaniști. La drept vorbind, mulți dintre exponenții Umanismului nu pot fi cu ușurință clasificați după opere, deoarece, tocmai datorită curiozității și talentului lor plurivalent, ei erau în același timp scriitori, artiști, savanți, oameni politici. Leonardo da Vinci este, în acest sens, deosebit de exemplificativ.

Nu doar gustul pentru Antichitate

Apariția Umanismului are explicații în istoria social-politică, economică și religioasă a Europei Apusene și Centrale. Noul curent este o reflectare pe plan ideologic a crizei prin care trecea societatea feudală și a ridicării continue a burgheziei. Dezvoltarea orașelor, mereu mai puternice prin neguțătoria și meșteșugaria lor, mereu mai dornice să-și apere drepturile față de seniorii feudali, cărora le smulgeau însemnate privilegii politice și economice, a dus la formarea unei clase noi, cu alte idealuri și cu alt mod de a înțelege și de a-și organiza viața: burghezia. Majoritatea umaniștilor apuseni au aparținut acestei clase și aceasta ne explică în bună măsură modul lor de a gândi.

Umaniștii erau împotriva autorităților tradiționale, fie ele laice sau religioase. Principala lor preocupare fiind problemele omului, ei se străduiau să afirme și să ridice demnitatea acestuia prin învățământ, prin asigurarea libertății lui de exprimare și

Antonio Bonfini

creație. În linii mari, umaniștii împărtășeau următoarele convingeri: „omul este măsura tuturor lucrurilor”, cum afirma filosoful antic Protagoras; noblețea omului nu este dată de familie, sânge sau blazon, ci de calitățile personale cultivate prin educație; tot așa, nici titlurile, nici bogăția, nici hainele nu conferă distincție, pentru că, după cum scria Petrarca „Verus nobilis non nascitur, sed fit” („Adevăratul nobil nu

Petrarca

se naște astfel, ci devine”); ne-fiind siguri de viața de apoi, se cuvine a o folosi bine pe cea de față și a ne bucura de ea. Umaniștii erau, cum vedem, sensibili la filosofia lui Epicur care voia, pe de o parte, să elibereze pe om de teama zeilor, iar pe de alta, să-i procure o fericire interioară întemeiată pe folosirea rațională și moderată a bucuriilor vieții.

Cum arătam mai sus, umaniștii iau ca modele operele antice, fapt care produce o adevărată revoluție în literă și arte. Așa cum a observat un specialist în problemele umane, acest curent „nu reprezintă numai un gust pentru Antichitate, ci un adevărat cult al ei, împins atât de departe, încât se străduiește să o reproducă. Iar umanistul nu este numai omul care îi cunoaște pe antici și se inspiră de la ei, ci acela care este atât de fascinat de prestigiul lor, încât îi copiază, îi imită, îi repetă, le adoptă modelele și modele, exemplele și zeii, spiritul și limba”. O asemenea mișcare împinsă până la limitele sale logice nu tindea la altceva decât la suprimarea fenomenului creștin.

Ce a întârziat receptarea Umanismului

Într-adevăr, frecventarea operelor antice contribuie la tendințele antireligioase ale umaniștilor, care nu se sfîșesc să pună în discuție probleme interzise până atunci de riguroasa doctrină eclesiastică. Dar, în același timp, umaniștii se străduiesc să-i cunoască pe clasici în textele originale, pe

Textul a cărui publicare începe în acest număr reprezintă intervenția susținută de Virgil Cândea la Cursurile de vară și colocviile științifice de la Sinaia (23 iulie – 19 august 1972). El a fost tipărit în broșură, în limbile română și franceză, în același an, de Editura Universității din București, având o circulație restrânsă la mediile științifice.

Ioana FEODOROV

UMANISMUL ROMÂNESC

VIRGIL CÂNDEA

Umanismul este un curent de gândire care își face apariția în Europa Apuseană și Centrală a secolului al XV-lea. După cum ne spune însuși numele lui, noul mod de cugetare pune în centrul atenției sale omul, cu personalitatea, geniul creator și interesele lui. Umanismul este deci o doctrină antropocentrică. Cum o asemenea atitudine contravenea gândirii dominante a epocii, care era cea creștină, prin esența ei teocentrică, umaniștii s-au situat de la început în câmpul laic. În sfârșit, unde puteau găsi adepții noului curent izvoare literare, scrieri filosofice, opere de artă sau lucrări științifice (deci de cosmologie, astronomie, geografie, geometrie, medicină etc.) care să ofere dublul avantaj de a ignora doctrina creștină și de a se preocupa cu precădere de om? În literatura clasică greco-romană. Umanismul a determinat așadar și un mare curent de revalorificare a acestei literaturi și a acestei culturi. Umaniștii nu erau numai gânditori cu tendințe înnoitoare, dar și filologi în sensul lingvistic (poligloți, lexicografi, critici de texte) și literar al termenului (istorici ai literaturii, editori și comentatori de texte, mari bibliografi).

Readucându-l pe om în primul plan al gândirii, redând libertate de creație geniului uman, sever dirijat până atunci de teologie, reintroducând în

circulație operele literare, artistice și științifice ale Antichității, umaniștii au determinat direcția de cugetare principală a Renașterii. Marii

reprezentanți ai acestei epoci, fie ei gânditori ca Pico della Mirandola, scriitori ca Erasmodin Rotterdam, pictori ca Albrecht Dürer sau Rafael

Petru Cercel

Stolnicul Cantacuzino

Dimitrie Cantemir

secolului al XVI-lea și începutul celui următor, inițiativele misionare și educative catolice în Europa Răsăriteană se înmulțesc. Între noii elevi ai colegiilor înființate în Polonia, ca acelea din Bar, între cei influențați de cultura Contra-reformei care se întâlnea la noi venind din trei părți – Polonia, Ungaria și Dalmația – aveau să fie și cărturari de seamă, umaniști în multe din creațiile lor, despre care vom trata mai departe. În aceeași perioadă, activitatea misionară catolică în Țările Române se intensifică. Misionarii, adesea sârbi sau bulgari convertiți, nu aduceau cu ei numai doctrina catolică, ci și un înalt sens al culturii, acela profasat în școlile apusene de umaniști care, chiar criticați, erau, pentru reușitele lor, admirați.

Pentru domnitorii români capabili de inițiative culturale și dispunând de mijloacele de a le realiza, așadar, un Matei Basarab în Țara Românească și un Vasile Lupu în Moldova, crearea unor școli în spirit apusean, deci în care să se predea, alături de vechile discipline, și limbile clasice, părea a fi un act potrivit cu programul lor de redresare generală a unor țări greu încercate de războaie, foamete sau răskoale, în deceniile precedente. Acestui fapt îi datorăm *Schola graeca et latina* înființată de Matei Basarab la Târgoviște și Colegiul de la Iași ctitorit de Vasile Lupu. Ambele avuseseră un folositor precedent în Colegiul înființat în 1632 la Kiev de Petru Movilă, mare cărturar educat în Polonia și frate de domni români.

Gaspar Heltai

La aceste prime contacte cu Umanismul se adaugă opera Cantacuzinilor și a Brâncovenilor. Legăturile politice românești cu statele europene antiotomane (Imperiul Habsburgic, Rusia, Polonia) se intensifică odată cu marile înfrângeri ale Semilunii în Europa Centrală (precum aceea de la Viena, 1683; *Magazin istoric*, nr. 12/1983; 1/2001). Familiile înalților dregători și neguțatori români au mereu mai strâns raporturi cu cercurile politice și comerciale constantinopolitane, dalmate, venețiene, în care educația umanistă fusese primită din

Johannes Honterus

lumea italiană. În a doua jumătate a secolului al XVII-lea o educație în Italia, mai cu seamă la Padova, era pentru un tânăr român cea mai bună diplomă, care îi putea deschide calea multor reușite sociale. Constantin Cantacuzino, viitorul Stolnic, se duce acolo și se întoarce cu faima de cărturar format în Apus. Brâncoveanu trimite tot la Padova bursieri. Învățați veniți din aceste țări, laici sau clerici, ca Bandini, ne vizitează țara. Treptat, și firește, la nivelul claselor înlesnite, se operează modificări în gusturi, mode sau gândire. Fenomenul este aparent în arhitectură, în lucrul literar, în atitudinea față de adevărurile de autoritate ale Bisericii și în moravuri. Bibliotecile personale bogate și variate, cu lucrări în limbile de cultură ale Apusului, greacă și latina, devin o mândrie a aristocraților și clericilor. A vorbi latinește cu un diplomat străin, ca Dimitrie Cantemir cu Rafael Leszczynski la Iași, în 1699, și încă despre un subiect profund (îndatoririle prieteniei, cu referiri la Cicero), nu mai era o dificultate pentru tinerii învățați români. În corespondența sa cu Hrisant Notaras, patriarhul Ierusalimului, Stolnicul Cantacuzino utilizează frecvente citate din clasici. Feciorii lui Brâncoveanu ar fi devenit, în mod sigur, grație educației lor, cărturari de valoare, dacă tragicul sfârșit din 1714 nu le-ar fi curmat evoluția promițător începută. Cultura românească adoptase deci cum vom vedea, în felul ei propriu, ca tot ce adoptăm din cultura universală – curentul umanist.

care le caută în biblioteci, le copiază sau le tipăresc în ediții princeps. Ei sunt excelenți latiniști și eleniști ca, de exemplu, celebrul Guillaume Budé. Dornici să restituie forma exactă a operelor antice, ei creează norme, devenite clasice, ale criticii de texte și aceasta se adaugă la criticismul lor împotriva vechilor credințe sau instituții, criticism devenit astfel o trăsătură durabilă a gândirii europene.

Umaniștii sunt mari deschizători de orizonturi și întreaga cultură a lumii le este tributară în evoluția ei ulterioară. Scepticismul, raționalismul, avântul mecanicii și fizicii, al filologiei și istoriografiei, constituirea unei etici laice sau a unor arte în care omul și natura ocupă un loc mereu mai larg, cugetarea materialistă și ateismul însuși trebuie să considere Umanismul între primele lor capitole. De la apariția lui, curentul însuși n-a făcut, sub diferite forme, decât să se dezvolte, amplificându-și fundamentele ideologice.

Situate, din cauza unor împrejurări politice și culturale proprii, în urma mișcării de idei din Europa Apuseană și Centrală, dar fără a ignora aceste idei sau a neglija contactele cu ele, Țările Române au cunoscut curentul de gândire umanist în faze diferite, iar în unele cazuri, mai târziu.

În Transilvania, receptarea acestui curent a fost favorizată de contactele cu lumea catolică, italiană și germană, în special. Se cunoaște sensibilitatea regelui Matei Corvin la valorile Renașterii italiene, ca și frecvențele relații comerciale, culturale sau religioase

Guillaume Budé

ale comunităților săsești cu regiunile Europei Centrale. Tineri orășeni unguri, sași, uneori români își făceau studiile în universități din Apus; mecenatul devenise și în Răsărit o tradiție și cronicarul de Curte al lui Matei Corvin era istoricul umanist italian Antonio Bonfini, bine cunoscut pentru informațiile lui despre poporul nostru.

În Moldova și Țara Românească, orientate spre cultura și tradiția bizantină, Umanismul avea să apară în formele sale caracteristice abia în secolul al XVII-lea. Este adevărat că încă din secolul precedent cunoaștem cărturari români care se adăpau de la cultura apuseană a timpului, citeau în latină sau italiană. Cei mai frecvent citați în acest

Galileo Galilei îi prezintă o lunetă dogelui Veneției

sens sunt Luca Stroici, înalt dregător moldovean, și Petru Cercel, domn al Țării Românești (1583 – 1585). Dar fenomenul se răspândește mai târziu în rândurile cărturarilor noștri și pe căi specifice Umanismului sud-est european, în general. Arătăm mai sus că în Apus, apariția Umanismului este direct legată de reformarea burgheziei. În Europa de Est și Sud-Est, cultura rămâne însă pentru mult timp încă apanajul aproape exclusiv al aristocrației și al clerului, așa încât nu ne vom mira să întâlnim între promotorii Umanismului românesc înalți dregători sau chiar cărturari din lumea monastică, de pildă un Daniil Panonianul. Fenomenul nu este propriu țărilor noastre; și în alte părți ale Europei au existat umaniști care s-au recrutat nu numai din burghezie. Dar, fără îndoială, formarea mai târziu a păturii orășenești și gravitarea în cercul de cultură post-bizantin au putut întârzia receptarea Umanismului la noi.

Umaniștii transilvăneni

Oricât ar părea de curios, un rol însemnat în primele manifestări umaniste din cultura românească l-a avut Reforma. În urma loviturilor primite din partea protestantismului, Biserica apuseană a încercat să se apere folosind armele adversarului. Aceasta a dat loc la o serie de „reforme” catolice, între care aceea a școlilor care încep să imite programul și metoda umaniștilor, bineînțeles în spirit catolic. Astfel, la sfârșitul

Eveniment

MĂRTURII ROMÂNEȘTI PESTE HOTARE UN NOU VOLUM

Pentru Virgil Cândea înregistrarea informațiilor despre piesele culturale și istorice românești sau privitoare la români aflate în colecții străine a fost o preocupare de o viață.

Ea s-a născut din constatarea, prin lecturi și călătorii, că din vasta creație a minții și sensibilității românești crâmpoie semnificative sunt răspândite în lume, până departe. Admirația pentru valorile civilizației românești și pentru iradierea acesteia în lume l-a condus la inițierea și realizarea acestui proiect timp de cinci decenii. Alegerea lui ca vicepreședinte al Academiei Române în 1998, după ce publicase două volume din lucrare, cu titlul *Mărturii românești peste hotare*, a plasat continuarea acestui proiect în planul secund, unde a rămas până la trecerea sa din această viață, în anul 2007. În arhiva lui au rămas circa 10.000 de fișe nepublicate, privitoare la Polonia, Rusia, Turcia, Vatican, Ungaria etc.

În aceste condiții, am propus în anul 2008 Institutului de Studii Sud-Est Europene, unde lucrez din 2005, să reia proiectul, prin reunirea unui grup de cercetători care să pregătească pentru tipar, împreună cu mine, o serie nouă, integrală, a lucrării gândite și începute de tatăl meu (*Magazin istoric*, nr. 2/2009; 2/2013). Am pornit astfel o acțiune de mare amploare, prin care au fost publicate șapte volume, în total 4.200 de pagini, care cuprind 25.689 de descrieri de piese istorice și artistice românești păstrate peste hotare, în 58 de țări.

Volumul lansat la Biblioteca Academiei Române miercuri 12 decembrie 2018 cuprinde un singur capitol, *Ungaria*. Ultimul dintre cele 58 de capitole, el a fost plasat în volumul VI.2 din cauza numărului mare de piese descrise: 5.215. Dimensiunile lui, 926 de pagini, reflectă cantitatea imensă de documente, piese arheologice și numismatice, manuscrise, cărți vechi, obiecte de cult, lucrări de artă, hărți etc. care se păstrează în colecții (muzee, biblioteci, arhive, mănăstiri etc.) de pe întregul cuprins al Ungariei de azi. Explicațiile istorice ale acestui fapt sunt oferite de academicianul Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei

Române, în ampla *Prefață* cu care se deschide volumul.

Metodologia prezentării a fost păstrată întocmai cum a gândit-o Virgil Cândea. Clasele de piese sunt, ca și în volumele anterioare: așezăminte și monumente, documente, manuscrise, cărți rare, periodice, hărți, opere de artă, piese muzeale. Respectând criteriile fiecărei categorii, descrierea pieselor cuprinde datele prin care vor putea fi identificate de cercetători în locul păstrării lor: denumire, datare, gen, conținut, autor, titlu și copist (unde este cazul), dimensiuni, material, aspect, însemnări, cotă.

Volumul VI.2 a fost coeditat de Editura Academiei Române și Editura „Istros” a Muzeului Brăilei „Carol I” (de pe siteul căreia poate fi achiziționat). Alături de Ioana Feodorov și Andrei Timotin, editorii coordonatori, au lucrat la pregătirea pentru tipar a acestui volum Claudia Nichita, László Wellmann, Mihai Țipău, Cătălina Vătășescu, Daniel Cain și Iuliana Deac. Revizia finală a fost efectuată, ca și la volumele precedente, de prof. univ. dr. Andrei Pippidi, membru corespondent al Academiei Române.

Încheierea acestei faze a proiectului nu înseamnă și sfârșitul lui. Oricând se pot descoperi noi piese culturale românești păstrate peste hotare. Îi rugăm pe cei care le găsesc să ni le comunice. Ele își vor găsi locul în volume suplimentare.

Lucrarea *Mărturii românești peste hotare* este și mai utilă astăzi, ținând seama că 3,5 milioane de români lucrează în străinătate, iar un sfert din populația activă a României călătorește anual în afara țării. Mai mult decât atât, reflectarea corectă în ochii cetățenilor Europei a valorilor create de români dobândește o nouă semnificație în 2019, când România deține președinția Uniunii Europene.

Ioana FEODOROV

Istoria Umanismului are de adăugat un capitol extrem de generos nescris încă despre destinul acestui curent în Țările Române. El va trebui să înregistreze, firește, nume remarcabile de umaniști transilvăneni, ca Toma Pellei, un adept al lui Erasm, Nicolaus Olahus, cărturar de origine română, Johannes Honterus, apostolul Reformei între sași, Gaspar Heltai, Iohannes Sommerus, saxon care și-a desfășurat activitatea la noi, Filip More din Ciula (Hunedoara), Martin Hacıus din Hațeg, Mihai Valahul din Cioabă (Bihor) sau Mihai Halici, care semna „nobil român, cetățean din Caransebeș“.

Redescoperirea originii latine

Acești umaniști au avut un incontestabil rol cultural regional, iar legăturile lor cu alți cărturari din Moldova și Țara Românească nu trebuie neglijate. Dar în cazul de față, dincolo de ispita înfățișării Umanismului pe teritoriul țării noastre, ne interesează mai ales modul în care acest curent s-a manifestat în cultura românească, modul în care el a pregătit căile angajării acestei culturi pe un făgaș modern, abandonând directivele și criteriile seculare tradiției medievale.

Potrivit cercetătorilor de până acum, primul umanist român în deplina posesie a mijloacelor sale, deci cunosător de limbi clasice, cititor de opere antice, obișnuit cu motivele literaturii scumpe umaniștilor apuseni, pare să fie Udriște Năsturel. Cunoaș-

Matei Basarab
și doamna Elina

tem legătura sa de rudenie – cumnat – cu Matei Basarab și înaltele lui rosturi la Curtea munteană a timpului. Multe din cărțile publicate sub oblăduirea domnitorului au prefețe întocmite de Udriște, care semnează uneori, în stilul umaniștilor, Uriil. Unde și-a dat el liber curs iubirii pentru temele clasice pare să fie în *Prefața* unei cărți tipărite la Târgoviște: un *Penticostar*, în 1649, din îndemnul surorii sale, doamna Elina Basarab. Udriște scrie astfel anonim – *Prefața* fiind semnată de sora sa – un concentrat dar substanțial *Tratat despre dărnicie*, întemeiat nu, cum ne-am așteptat, pe textele biblice, ci, dimpotrivă, pe autoritatea autorilor antici. Aristofan, Simionide din Keos, Homer, Aristotel, Strabon, Theognis din Megara, Suetoniu, Platon sau Plutarh sunt citați direct sau prin aluzii. Dar Udriște scria această *Prefață* în slavonă, pentru călugării Mănăstirii Hilandar de la Muntele Athos, care ceruseră să se tipărească *Penticostarul*. Deși într-o epo-

că în care limba română își făcea un loc mereu mai larg în scris și în cult, Năsturel mai credea că o legătură cu literatură umaniste ar fi posibilă în cultura noastră prin intermediul slavonei în curs de dispariție. Și aceasta o credea tocmai el, care dăduse o atât de frumoasă traducere românească a romanului hagiografic de inspirație orientală *Varlaam și Ioasaf*. Alți cărturari contemporani lui, clerici de origine țărănească, un Teofil, un Ștefan, mitropoliți ai Țării Românești, începuseră acțiunea de introducere în cult a limbii românești.

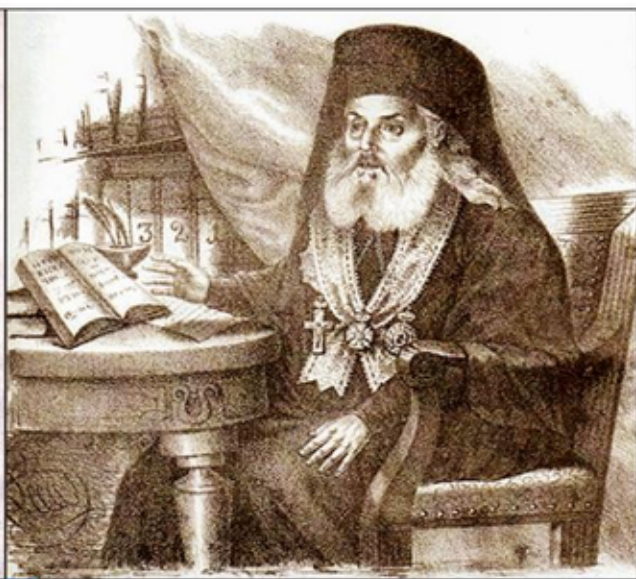
Am mai avut însă, în același secol al XVII-lea, alți umaniști români prin Grigore Ureche, Miron Costin, Nicolae Milescu, Constantin Cantacuzino și Dimitrie Cantemir.

Cel dintâi, educat poate la Școala „Frăției ortodoxe“ din Liov, își expune ideile umaniste într-o cronică de spirit nou, totalmente diferită de literatura româno-slavă precedentă: *Letopisețul Țării Moldovei până la Aron-vodă* (deci până în 1592). În afara altor merite istoriografice sau literare, Ureche are meritul de a pronunța răspicat unul dintre marile câștiguri ale umanismului românesc: „De la Râm ne tragem, și cu ale lor cuvinte[le] ni-s amestecate“. El afirmă, așadar, în câmpul ideilor românești, cu autoritate, un adevăr care, desigur, circula deja, anume acela al originii noastre latine. Adevăr menit, cum știm, unei deosebite răspândiri și funcțiuni politice sau culturale în veacurile următoare.

(Va urma)

Scarlat Callimachi

Mitropolitul Moldovei Veniamin Costachi,
gravură de Constantin Lecca

După moartea lui Iustin Mănăstirea Marea Lavră a vândut chilia Ianicopulo monahilor moldoveni Patapie și Grigore. Cunosând planul lui Iustin, mitropolitul Moldovei Veniamin Costachi – eminent reprezentant al paisianismului și iluminist român de frunte – a intervenit atunci pentru înființarea schitului pe lângă Adunarea părinților lavrioți, sprijinit și de principele Scarlat Callimachi (1812 – 1819). Prezentându-se monahii moldoveni Patapie și Grigore în fața părinților lavrioți, Adunarea acestora decidea în iunie 1820 că „priimind fierbinte ruga lor precum și mai înainte, adevărim înființarea obște-viețuieștiului acestue sfințit schit al moldovenilor prin această a noastră pecetluită scrisoare.”

În contractul încheiat cu acea ocazie se specificau, între altele, că duchiul sau egumenul de neam moldovean va fi păstrătorul peceții schitului și va răspunde de plata dăjdiilor împărătești, a capitulațiilor monahilor. Contractul mai arăta că „locul Cinstului Mergătoriu Înainte, pentru că au fost din vechime îngrădit după rândueala chiliilor, având vie și copaci de măsline și grădină spre odihna celor de acele frați, iarăși aceasta și împrejur ograda s-au hotărât să aibă, fără a se întinde mai mult”. În cazul unei

extinderi a locului pentru culturi sau zidire de locuințe, egumenul schitului trebuia să obțină aprobarea Marii Lavre. „Asămine și de hereste cât vor ave trebuință, să cee voe, și așa cu blagoslovenie să tac de unde se va judeca binecuvântat”. Se stabilea astfel posibilitatea unei bune gospodării a comunității moldovene de la Muntele Athos.

Din nefericire, și de această dată ideea transformării chiliei Ianicopulo în schit moldovenesc a rămas nerealizată. Plecați în Moldova spre a strânge mijloacele necesare construirii schitului, monahii Patapie și Grigore nu au mai revenit la Athos niciodată. Răsturnarea de la 1821 – 1822 nu fusese prielnică. Patapie a murit curând și, după o vreme, s-a stins la Mănăstirea Neamțul și Grigore, deși părinții lavrioți îl rugaseră să se întoarcă. Apoi, Mănăstirea Marea Lavră a vândut chilia Ianicopulo altor călugări.

Piemontul unificării românești

În 1840 soseau la Athos monahii Nifon și Nectarie, originari de la schitul Horaița din Moldova. Pe la 1852 cei doi călugări moldoveni au cumpărat, cu 7.000 de lei, de la Marea Lavră, aceeași chilie a lui Ianicopulo,

UN SCHIT MOLDOVENESC LA SFÂNTUL MUNTE ATHOS

SERGIU IOSIPESCU

La începutul secolului al XIX-lea, un călător ce ar fi dorit să meargă de la Atena la Muntele Athos ar fi trebuit să se îmbarce pe una dintre corăbiile care făceau cabotaj între Pireu, Volos și Salonic. Curând după plecarea din Volos, călătorul ar fi zărit spre nord-est capul Kassandra sau capul Paliuri, cele mai vestice promontorii ale Peninsulei Calcidice. Pe o hartă, el ar fi observat că Peninsula Calcidică se aseamănă cu o palmă ce înaintază mult în Marea Egee. Această gigantică palmă are numai trei degete – trei peninsule, dintre care cea mai estică poartă numele Hagion Oros, a Muntelui Sfânt Athos.

Pentru a ajunge la Athos, călătorul nostru, odată sosit la Salonic, urma să traverseze pe un asin întreg podul palmei Calcidice, de la vest la est, până în târguşorul Hierissos. În drum ar fi întâlnit sate locuite de albanezi, greci și țințari. De la Hierissos, traversând un șanț fără apă, rămasă a canalului săpat din porunca lui Xerxes, călătorul ar fi intrat în Republica monahală a Athosului. Această republică, având capitala la Karyaes, se afla atunci în Imperiul Otoman.

O idee nerealizată

La acest început de secol în regiunea cea mai săracă din sudul Peninsulei Athonice

trăia, în chilia numită a lui Gianicopule sau Ianicopulo, care depindea de Mănăstirea Marea Lavră a Sfântului Atanasie, duhovnicul moldovean Iustin. El a dorit să prefacă această chilie, cu hramul Înainte Mergătorului (Prodromul), în „obște-viețuiești schit, al binecinstitorului neam al moldovenilor... supus sfintei... Marii Lavre“. Locul neavând apă, Iustin a făcut eforturi nenumărate și cheltuieli covârșitoare pentru aducerea apei, numită a lui kir Isaia, de neapărată trebuință pentru întemeierea schitului. Dar visul monahului Iustin, izvorât din doctrina nouă, ce domina biserica Principatelor române – paisianismul –, nu a fost menit să se împlinească.

1852 un nou contract cu Marea Lavră, pentru crearea schitului Prodromul, pe locul chiliei Ianicopulo. Acest contract, ce completa pe cel din 1820, prevedea ca din cauza locului strâmt numărul monahilor din schit să fie limitat la 20 de suflete, orice mărire a numărului lor trebuind să fie aprobată de Marea Lavră. Anual, schitul să plătească 1.000 de lei Mănăstirii Marii Lavre, „drept chiriarhicesc“, în afara dăjdiilor locale și a celor împărțitești; părinții monahi moldoveni să aibă dreptul de a lua lemn de construcții, pentru foc și „rocodel“, precum și var, din pământurile Lavrei Mari; pecetea schitului să aibă în câmp tăierea capului Înainte Mergătorului „cu inscripția în litere românești: Pecetea Schitului moldovenesc al cinstului Înainte Mergătorului din Lavra, 1852“. Schitul urma să aibă două peceti, una pentru adevărurile de miluire, alta pentru scrisori; ambele încredințate egumenului. Contractul nou era semnat de conducerea Marii Lavre, în frunte cu proegumenul Sofronie, și din partea moldovenească de duhovnicul Nifon și ieromonahul Nectarie.

La 30 martie 1853 conducerea Marii Lavre comunica principelui Grigore Ghika hotărârile luate și îi recomanda pe ieromonahul Nectarie, care urma să sosească în Moldova cu noul contract.

Drept urmare, la 7 iulie 1853 – în preziua Războiului Oriental și al Crimeii – domnul dădea hrisovul solemn pentru locul numit chilia Ianicopulo a Cinstului Înainte Mergător din Muntele Athos, act fundamental pentru întemeierea schitului românesc. După ce face istoricul chestiunii, hrisovul princiar arată: „Nici n-am trecut cu vederea a îndeplini ceea ce nu se săvârșise în vremea de mai înainte, ci ca ocârmuitor țării acesteia și îngrijitor pentru cele sfinte închinat lui Dumnezeu am socotit că de a noastră datorie a nu lăsa

în părăsire asemenea dreptate a părinților moldoveni“. Drept care, domnul Moldovei întărea contractul din 24 septembrie 1852, ce completa pe cel din iunie 1820 și hărăzea schitului un fond de 3.000 de galbeni, depuși la Casa centrală a Epitropiei Sfântul Spiridon din Iași. Dobânda anuală a acestui fond, de 300 de galbeni, trebuia trimisă schitului, jumătate la Sf. Gheorghe (23 aprilie), jumătate la Sf. Dumitru (26 octombrie), prin egumenul Mănăstirii Trei Ierarhi. Domnul, ca un ctitor ce era, înzestrase schitul Înainte Mergătorului cu argintării, veșminte și alte obiecte de cult. Totodată, dăruise ctitoriei sale un frumos portret, ulci pe pânză, înfățișându-l în costumul domnesc. Cândva, frumosului chip al principelui, cu mustață și fața rasă, i s-a adăugat o barbă albă, spre a crea un chip corespunzător dogmelor.

Frații românilor din câmpiile Valahiei și Moldovei

Hrisovul domnesc pentru schitul de la Athos, dat în Mitropolia Iașilor, în al cincilea an al domniei lui Grigore Ghika în Moldova, și contrasemnat de marele logofăt Nicolae Suțu, se încheia cu un apel către urmași: „Rugăm și pe acei carii milostivul Dumnezeu îi va rădica după noi domni stăpânitori asupra țării acesteia și îi conjurăm

Biserica schitului Prodromu

„cu scopul, de a construi... un sfânt locaş“. După aceasta, cei doi au plecat în Principate pentru a obține mijloacele materiale necesare construirii schitului. Principele Țării Românești, Barbu Dimitrie Știrbei, și mitropolitul Ungro-Vlahiei, Nifon, nu au răspuns solicitării călugărilor moldoveni. Cu totul altfel a fost primită cererea de sprijin în Moldova.

La 18 aprilie 1852 mitropolitul Moldovei, Sofronie Miclescu, recomanda domnului pe monahii Nifon și Nectarie, cărora le dăduse și contractul de întemeiere a schitului din iunie 1820, ce se păstrase la Mănăstirea Neamțului.

Figura lui Grigore vodă Ghika este astăzi aproape uitată și-i mare păcat. Căci ultimul domn al Moldovei (iunie 1849 – 18 octombrie 1853, 2 octombrie 1854 – 26 iunie 1856) a fost unul dintre oamenii aleși ai trecutului românesc.

Fiul marelui logofăt al Moldovei Alexandru Ghika, strănepot de soră al lui Grigore al III-lea Ghika, domnul ucis de otomani la 1777 odată cu răpirea Bucovinei, Grigore Alexandru Ghika s-a născut în 1804. Rămas în grija tatălui, a primit o serioasă educație, vorbind corect nu numai româna, ci și franceza, greaca și germana. Și-a început ucenicia politică la Curtea socrului său, Ioniță Sandu Sturdza, domnul „cărvunarilor“ (1822 – 1828), și a avut prilejul să-și pună în valoare cunoștințele ca mare postelnic, „ministru de Externe“, hatman al Iașilor, în anii 1825 – 1828. Consulul prusian în Principate Kreuchely îl caracteriza în decembrie 1825 drept „unul dintre tinerii nobili cei mai stimabili ai Principatului, un tânăr care, prin

educația și talentele sale, se distinge printre Ghiculești și chiar în rândul întregii nobilimi moldovene“. Moartea în vara anului 1839 a celei de a doua soții, Anica, născută Catargi, l-a apropiat de Domnul și adâncă sa credință l-a purtat până la mormântul Măntuitorului.

A fost ca și tatăl său unul dintre susținătorii naționalismului românesc și un adversar al sistemului de corupție patronat de Mihail vodă Sturdza (1834 – 1849). Așa cum se

uită descori, revoluția de la 1848 din Moldova a continuat atât prin acțiunea conducătorilor din exil, cât și a unui comitet din țară, ce a avut în frunte pe Grigore Ghika. Convenția ruso-otomană de la Balta Liman (1 mai 1849) avea să-i aducă, prin intervenția tatălui său, domnia Moldovei care, de la început, a fost privită în țară ca o izbândă a foștilor revoluționari. Curmată de o nouă ocupație militară rusească în vara anului 1853, reluată în toamna anului 1854, ea avea să transforme Moldova în Piemontul unificării românești, în împrejurările

Sofronie Miclescu, așa cum apare zugrăvit la Mănăstirea Agapia de Nicolae Grigorescu

Războiului Crimeii.

O barbă, pentru a corespunde dogmelor

La 22 aprilie 1852 principele Grigore Ghika al Moldovei fiind încunoștințat de planul de întemeiere la Muntele Athos a unui schit moldovenesc, scria Mănăstirii Marea Lavră pentru a obține convenita permisiune în conformitate cu actul din iunie 1820.

Astfel că, întorși la Athos, cei doi monahi moldoveni puteau încheia la 24 septembrie

Dicționar istoric

CROAȚII DIN MOLISE. O ÎNSULĂ SLAVĂ ÎNTR-O MARE DE LATINITATE ITALIANĂ

Dr. ION GABRIEL ANDREI

Președinta Croației, Kolinda Grabar Kitarovici, alături de conaționali din Molise

Statutul poporului român de insulă de latinitate într-o mare slavă în Europa de Sud-Est are ca echivalent în Europa de Sud populația croată din regiunea Molise din Italia.

Președinta Croației, Kolinda Grabar Kitarovici, și-a dedicat ziua de 30 mai 2018, din cadrul călătoriei oficiale efectuate în Italia, vizitării comunităților croate din regiunea Molise. A fost o dovadă a necesității menținerii atenției și sprijinului pentru prezervarea identității național-lingvistice acordată propriilor conaționali, chiar dacă nu

sunt numeroși, un exemplu de urmat și pentru statul român.

Croații din Molise, regiune din Italia sudică aflată pe malul Mării Adriatice, vizavi de regiunea Dalmația din Croația, sunt descendenții populației croate care s-a refugiat, începând din secolul al XV-lea, din Dalmația centrală, zona litorală Makarska cu Muntele

ca să sprijinească în totul hărăzirea noastră pentru a domniilor lor cinste și laudă, fără a o strămuta cât de puțin, ci mai ales spre mai buna stare a acestui sfânt [lăcaș] și a lui propășire să-i adauge mila și hărăzirea spre neștersă pomenire“. Domnul Moldovei va obține, chiar în iunie 1856, și o recunoaștere a ctitoriei sale de către patriarhul ecumenic Chiril, arhiepiscop de Constantinopol, într-un act care arată că „Spre veșnice siguranței s-au făcut această a noastră patriarhicească și sinodicească singilie pe pergament și s-au trecut în condica a sfintei mari biserici a lui Hristos și s-au dat pomenitului, acum din nou înființat sfânt schit moldovenesc, chinovial, a Cinstiului Înainte Mergătoriu“.

În spiritul vechilor relații dintre Principatele Române, al rolului marelui Ștefan voievod al Moldovei în susținerea comunității athonite, a ctitoriilor sale în Sfântul Munte și, cu toate acestea, a uimitoarei absențe a unui lăcaș propriu călugărilor români, stăruința principelui pașoptist pentru întemeierea schitului athonit este explicabilă. De altfel, această grijă permanentă a lui Grigore Ghika al Moldovei pentru vechile drepturi românești se văzuse și prin refacerea de el a cișmelei lui Vasile vodă Lupul de la Varna, în drumul de întoarcere al principelui de la investitura constantinopolitană, la 1849. Aceasta, cu atât mai vârtos cu cât principele Moldovei, cu toată educația iluministă, devenise în urma cumplitei nenorociri personale credincios convins, ba chiar și hagiul.

Dar întemeierea unui schit moldovenesc la Muntele Athos, la mijlocul secolului al XIX-lea, urmarea deopotrivă cu scopul pur religios și un altul, dezvăluit de Dimitrie Rallet, ministrul Cultelor și al Instrucției Publice (1855 – 1856), într-o scrisoare din Iași către Ion Ghica, la 17/29 iunie 1856: „Vodă Ghika au fondat un schit la Muntele Athos. Am profitat de aceasta să trimet un cleric învățat cu vreo 600 de cărți române ca să statornicească o școală bisericească, unde ținării, dacă mai au sâmt național, pot să vie, sub cuvânt de a se călugări, să-și învețe limba și să să dăștepte asupra na-

Elisée Reclus

ționalității lor, amorțite și amenințate de panielism.“

Pentru lumea savantă din secolul al XIX-lea, vlahii, cuțovlahii, vlahoromânii, ținării sau aromânii reprezentau una și aceeași populație. Fuseseră redescoperiți pentru Europa de călătorul francez Pocqueville, de misiunile științifice franceze în Moreea, de Antoine Bouchon. Mai târziu, savantul geograf și etnograf francez, călător atent în peninsula Balcanică, Elisée Reclus, fruntaș al mișcării anarhiste, remarcă în a sa *Nouvelle Geographie Universelle* din 1875: „acești oameni [pe care el îi numea „români meridionali“ – S.I.] sunt, în adevăr, frații acelor români care locuiesc câmpiile Valahiei și Moldovei. Ei se prezintă în masă destul de considerabilă pentru a forma un corp de națiune pe cei doi versanți ai Pindului, la sud și la est de lacul Yannina. Ei se aseamănă cu valahii după trăsături, după comportare, după caracter și, ca și ei, vorbesc o limbă neo-latină, amestecată cu numeroase cuvinte grecești sau slave; cei mai mulți în veșminte albastre“.

(Va urma)

ceni), macedo-români (aromâni), megleno-români și istro-români din țările din Balcani, precum și pentru români din Basarabia și Bucovina de Nord, întrucât destui dintre conaționalii noștri respectivi au dezvoltat o identitate național-lingvistică locală, neromânească, de genul vlahi, armâni, moldoveni.

Iar comunitatea croată, la rândul ei, a reușit să ajungă la un numitor comun, să-și consolideze unitatea în coordonarea demersurilor interne pentru afirmarea propriei identități și transmiterea limbii materne către tinerele generații, odată cu înființarea în 2001 a Federației Comunității Croate din Italia.

Acest succes pe linia asigurării unității interne este de asemenea un model de urmat pentru comunitățile românești din afara granițelor României, care adeseori sunt divizate de rivalități interne.

În 2009, tot ca dovadă a unității interne, croații din toate localitățile unde trăiesc în Molise au constituit, la Acquaviva Collecroce (Kruci), asociația sportivă „Insula Croată din Molise”. Croații din Molise au constituit și alte asociații culturale: „O muzică”, „Viața noastră”, „Limba noastră” la Kruci, „Agostina Piccoli”, „În felul nostru” și ansamblul muzical de tineret „Kroa Tarantata” la Mundimitar, „Luigi Zara”, „Orașul nostru” la Filici.

Apartenența minorității croate din Molise la catolicism, similar majorității italiene, nu a constituit un factor de asimilare și deznaționalizare, spre deosebire de diversele ramuri ale poporului român ortodox din țările balcanice, de asemenea ortodoxe. Dimpotrivă, catolicismul a prezervat tradiția momentului venirii acestora dinspre Dalmația în Italia: croații au păstrat tradiția potrivit căreia au venit „din partea cealaltă a mării” (din Dalmația, de pe partea cealaltă a Mării Adriatice), într-o zi de vineri din luna mai, aducând cu ei o statuie a Sf. Lucia.

În consecință, croații din Molise își sărbătoresc anual venirea în Peninsula Italiană în fiecare zi de vineri din luna mai, iar cea mai mare sărbătoare este în ultima vineri din mai, la Montemitro/Mundimitar.

Medo Pucici

Croații din Molise, regiune care anterior unificării Italiei moderne în perioada Risorgimento a făcut parte timp îndelungat din Regatul Neapole, devenit ulterior Regatul celor Două Sicilii, au ajuns inclusiv în capitala acestuia, orașul italian Napoli. Descoperirea „modernă” a croaților din Molise, în 1855, de către lingvistul croat din Dubrovnik Medo Pucici, s-a făcut la Napoli, șansa făcând ca acesta să-l audă în respectivul oraș pe un croitor originar din Kruci vorbind cu soția sa în croată.

În rândul croaților refugiați în Peninsula Italiană din

fața cuceririi otomane s-au aflat și membri ai comunității valahilor din Balcani. Astfel, la sfârșitul secolului al XV-lea, în Ancona, localitate din actuala regiune italiană Marche, situată la nord de regiunea Molise, se făcea distincția dintre localnicii slavi croați și localnicii „morlaci” – valahii originari din Dalmația nordică. În graiul croat din Molise există cuvinte precum „vlah/vlahinja”, cu înțelesul de „logodnicul/logodnica”, și nume precum Mrlakin/Mrlakina (de la Morlacul), Radul, Micul.

Supraviețuirea limbii croate în regiunea Molise, în condiții de insulă lingvistică înconjurată de marea de limbă italiană, constituie un subiect de reflecție și de urmat atât pentru autoritățile române, cât și pentru comunitățile românești autohtone din afara granițelor României. Și aceasta prin faptul că membrii unei comunități național-lingvistice reduse numeric, croații din Molise, au reușit să-și păstreze atât propria identitate, cât și legăturile cu patria mamă, Croația, și să nu se lase atrași în capcana propagandei dezicerii de propriile origini.

Semnificativ, croații din Acquaviva Collecroce/Kruci, San Felice/Filici, Montemitro/Mundimitar și Tavenna/Taveli au întâmpinat-o pe Kolinda Grabar Kitarovici cu imnul de stat și cu drapelul Croației.

Iar pe linia acestui succes se înscrie și sprijinul concret oferit de patria mamă Croația, sprijin care ar trebui folosit ca model și de România pentru sprijinirea afirmării valorilor românismului în rândurile conaționalilor noștri din vecinătatea granițelor României, indiferent că este vorba de spațiul balcanic, de cel panonic sau de cel ex-sovietic. ■

Biokovo, și din Herțegovina occidentală, cel mai probabil din regiunea cuprinsă între râurile Cetina și Neretva, din fața avansului cuceririi otomane în Balcani.

Refugiarea croaților în Molise nu a fost un fenomen singular. Tot în Molise s-au refugiat din fața cuceririi

otomane și albanezi, care în prezent sunt parte a comunității „arberesh” din Italia și sunt vorbitori ai „arberesh”, un subdialect al dialectului „tosk” – dialectul sudic al limbii albaneze.

În regiunea Molise trăiau, în perioada circumscrisă unificării Italiei moderne – jumătatea secolului al XIX-lea –, aproximativ 4.000 de croați. Potrivit statisticilor italiene din 2001, în regiunea Molise mai trăiau 2.081 croați, iar în 2011 numărul acestora era de 1.822.

Scăderea numărului croaților din regiunea Molise se datorează în mare măsură părăsirii regiunii din considerente economice: pe de o parte, au plecat în marile orașe italiene în căutarea unui loc de muncă, pe de altă parte, au emigrat din Italia după Al Doilea Război Mondial, pentru a scăpa de lipsurile materiale, stabilindu-se din S.U.A. până în Germania, Brazilia și Australia.

În prezent, croații din regiunea Molise trăiesc în provincia Campobasso, în localitățile Acquaviva Collecroce (Zivavoda Kruci), devenit Kruci, San Felice (Stifilici), devenit Filici, Montemitro (Mundimitar). Conform statisticilor italiene din 2011, în Acquaviva Collecroce (Kruci) trăiau 674 croați, în San Felice (Filici) 694, iar în Montemitro (Mundimitar) 454.

În trecut, croații locuiau și în localitățile Tavenna (Taveli), Ripalta, San Biase, San Giacomo, Sant Angelo, Petacciato, Montenero, Cerritello. În Cerritello croații au trăit alături de refugiații albanezi „arberesh” până în secolul al XVII-lea, când croa-

Indicator rutier bilingv al localității Montemitro/Mundimitar

ții s-au mutat în Acquaviva Collecroce (Kruci), iar albanezii în Montecilfone.

În Tavenna (Taveli), în rândul localnicilor încă se mențin caracteristici culturale și lingvistice croate, astfel că în 2017 s-a stabilit că încă există vorbitori de croată.

Limba croată natală – sau cum o numesc localnicii „a noastră” – este înțeleasă și vorbită curent în momentul de față de 300 – 400 de persoane din Kruci, cca 200 din Mundimitar și cca 100 din Filici.

Croații din Molise sunt vorbitori ai dialectului *štokavian* al limbii croate, subdialectul vestic – *nouštokavian ikavian* –, similar zonelor de origine din Dalmația centrală și Herțegovina occidentală. În graiul croaților din Molise nu există împrumuturi lexicale turcești, întrucât aceștia s-au refugiat în Italia anterior instaurării administrației otomane în Dalmația și Herțegovina. Situația este similară cu „Arberesh”, unde de asemenea nu există împrumuturi lexicale turcești.

În urma eforturilor constante depuse de autoritățile din Croația, consfințite prin acordul bilateral cu Italia privind protecția minorităților naționale, semnat la 5 noiembrie 1996 la Zagreb, croații din Molise pot studia în limba maternă la nivel preșcolar, școlar și liceal.

Deși în contextul specificității civilizației contemporane comunitatea croată din Molise cunoaște limba oficială a statului în care trăiește, limba italiană, această comunitate este bilingvă, întrucât și-a păstrat limba strămoșească croată. În plus, comunitatea croată din Molise se consideră de naționalitate croată, nu de vreo etnie diferită.

Situația constituie un exemplu demn de urmat și pentru comunitățile de daco-români (bănățeni și timo-

Ansamblul muzical „Kroa Tarantata”

*Dmitri Mendeleev,
student la Institutul Pedagogic
din Petersburg*

industrii petroliere, dezvoltarea metrologiei, părea a rămâne neputincios în fața puternic înrădăcinății birocrăției. Mentea lui inventivă a găsit însă soluții, chiar dacă lăaturalnice.

Un medic îi schimbă diagnosticul

Mitia, cum i se spune acasă, diminutiv de la Dmitri, este isteț și plin de temperament din cea mai fragedă pruncie. Este al șaptesprezecelea copil (dintre care opt au murit de mici) și ultimul (născut la 8 februarie 1834) al lui Ivan Mendeleev, directorul gimnaziului din orașul siberian Tobolsk, și al Mariei Kormilievă, dintr-o familie de cunoscuți negustori. Chiar în anul nașterii viitorului chimist și fizician, profesorul aproape că își pierduse vederea, ceea ce o determină pe soție, o femeie energică, să se mute cu familia în satul Aremzianskoe, unde funcționa aproape de

faliment o fabrică de sticlă a fratelui ei. Maria Dmitrievna preia conducerea acestei fabricuțe, care furnizează recipiente pentru farmaciile din zonă, și o pune pe picioare, muncind din zori până în noapte. Mezinul își adoră mama, îi stă mai tot timpul în preajmă, se împrietenește cu sticlarii, îi iscodește, freamătă de curiozitate. Este fascinat de procesul de fabricație al sticlei, de cuptoarele încinse, unde vede cum sub flacăra substanțele se topesc unele într-altele și devin altceva. Va

regulat sânge din gât, iar doctorii îi pun diagnosticul de tuberculoză, boala vremii, și îi spun chiar că zilele îi sunt numărate. Întins pe patul unui spital, palid, secătuit de pierderile de sânge și de alimentația proastă, îl aude el însuși pe doctorul Krebel spunând: „Ăsta n-o mai duce mult”. Ceea ce nu-l împiedică în 1855 să termine Institutul cu medalie de aur. Hemoptiziile sunt însă tot mai dese. La sfatul doctorului Zdekauer, o celebritate, viitor medic al Curții, Dmitri pleacă în sud, la o climă mai caldă, profesor de chimie și fizică la Simferopol. Mama adorată, cea căreia îi va dedica multe dintre lucrările lui științifice ulterioare, nu mai este să-l sprijine. A murit în 1850, când el avea 16 ani. „Trag la jug ca un bou. Și banii mi-ajung cât să-mi duc zilele”, notează în jurnalul personal.

Îl caută peste tot pe profesorul Pirogov, care ope-

Casa de pe moșia Boblovo, azi muzeu

povesti mai târziu marele savant – al cărui nume, dincolo de tablou, îl poartă un crater de pe Lună, un mineral, un vulcan, un vârf de munte – ce mult a însemnat acest loc pentru deschiderea lui spre chimie și fizică. La 13 ani Mitia își pierde tatăl.

Grație mamei, care vrea ca toți copiii ei să învețe, Mendeleev ajunge student la Facultatea de fizico-matematici din cadrul Institutului pedagogic central din Petersburg (azi Universitatea de Stat a orașului de pe Neva), pe care l-a absolvit și soțul ei. Încă din primul an tânărul are probleme de sănătate. Îi curge

*Cu Fiozva, în 1861,
înainte de a se căsători*

DMITRI MENDELEEV

Profesorul, în anul 1880

Punct țintit, punct lovit! Oficiul central de măsuri și greutăți va primi curând fondurile necesare modernizării, de multă vreme solicitate fără succes. Directorul, Dmitri Mendeleev, profesor la Universitatea din Petersburg, desăvârșit cercetător chimist, autor al Sistemului periodic al elementelor, tabel ce atârna în toate clasele școlilor de ieri și de azi, a apelat la un șiretlic, uimindu-și colegii. Procedul nu-i stă în fire, ne asigură Oleg Pisariievski, cel care i-a dedicat o monografie. Cu două zile înaintea vizitei „provocate”, el a suplimentat înghesuiala: oamenii lui au scos din beciuri fel și fel de dispozitive vechi, cât mai voluminoase, ieșite din uz. „Nu în colțul ăla, ci în

drum. Aduceți drăcia aia aici pe coridor, să se împiedice de ea, să le intre în cap că nu ne putem mișca aici”, comanda profesorul.

În disperarea lui, a mai încercat și un alt procedeu, la fel de „original”, pentru a primi alocațiile de la guvern. Cum hârtiile cu solicitări i se împotmoleau în birourile Cabinetului, rămânând fără răspuns, a angajat două ore pe zi, cu salariu întreg, un funcționar de la departamentul de resort, care ridica documentele de la Oficiu, le trecea prin toate

FLORENTINA DOLGHIN

Să ne imaginăm că suntem martorii unei scene desfășurate în clădirea de patru etaje a Oficiului central de măsuri și greutăți din Petersburg, în vara anului 1893. Directorul, un domn înalt, în jurul a 60 de ani, cu ochi albaștri sfredelitori și o barbă impunătoare, primește vizita marelui duce Mihail Alexandrovici, președinte al Consiliului de Stat și moștenitor al Tronului. Ducele a fost invitat de director, care, potrivit etichetei, merge în urma prințului pe culoarele instituției, sufocate de adevărați mastodonți, aparatură și mari dispozitive, printre care alaiul se strecoară cu greu. „Nu pe acolo! La stânga! Fiți vă rog atent să nu călcați greșit. E cam strâmt la noi. La dreapta!”, se aude glasul directorului. Nu uită însă să atragă mereu atenția asupra înghesuiei și disconfortului.

Ivan Pavlovici Mendeleev, directorul Gimnaziului din Tobolsk, și soția, Maria Dmitrievna, părinții autorului Sistemului periodic al elementelor

birourile și în aceeași zi le aducea semnate. Savantul chimist, celebru deja la vremea aceea în lumea științifică europeană pentru studii asupra gazelor, pulberii fără fum, pentru experimente în aeronautică, cercetări în domeniul

*Anna Ivanovna,
a doua soție,
alături de care a fost fericită*

când își susține dizertația de doctor, cu tema combinația alcoolului cu apa, unde prezintă propria teorie cu privire la solubilitate – și de la care a pornit legenda că el ar fi inventat vodca, băutură altfel mult mai veche –, devine șeful catedrei de chimie generală a Universității din Petersburg.

După ce, la trei ani de la căsătorie, îi apare pe lume un fiu, Vladimir, ulterior absolvent al Școlii de Marină, profesorul cumpără lângă orașul Klin o moșie, Boblovo. Viața lui va fi marcată de acest loc. Pleacă acolo primăvara de timpuriu, cu toată familia, și se întoarce în Capitală toamna târziu, când încep cursurile. Îi plac pădurea, animalele, munca fizică, are cai, vaci de rasă, de prăsilă, câmp mult la dispoziție pentru experimentele lui agricole.

În vremea lui Dmitri Mendeleev sunt cunoscute 63 de elemente diferite, cărora li s-a stabilit greutatea atomilor și li s-a determinat valența. El este cel care, la 35 de ani, le așază în cadrul unui sistem unitar, în ordinea crescândă a greutății lor atomice. Îl scrie pe fiecare pe un cartonaș, ca o carte de vizită, apoi, aplecat zi și noapte pe studiul caracteris-

ticilor lui, publică tabloul periodic în 1869, căruia îi aduce modificări în anii următori. Legenda, apărută încă din timpul vieții lui, spune că acest sistem periodic i-a apărut în somn, ceea ce nu poate decât să-l irite: „M-am gândit la el 20 de ani și voi credeți că am visat și deodată, gata!”

Nu la Alger, ci la Roma, pe aripile amorului

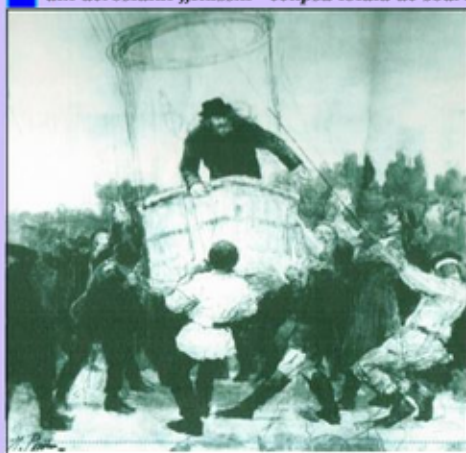
Viața lui de familie merge tot mai prost. Fiozva nu se deplasează de la Boblovo decât când vine el la moșie să lucreze și să se odihnească. Atunci ea pleacă repede la Petersburg. În anturajul nepoatei sale de soră, studentă la Academia de Arte Plastice, savantul o cunoaște în 1876 pe Anna Ivanovna Popova, fiica unui colonel cazac în rezervă. Este o fată frumoasă, blondă și rumenă, cu un păr lung până la călcâie, care o vizitează adesea pe prietena ei, în casa unchiului din Petersburg. Joacă șah cu el, cântă la pian, îi transmite acestuia interesul pentru artă, până acolo, încât el începe să cumpere tablouri, să-și facă o colecție valoroasă și să primească acasă artiști vineri de vineri, mai ales că e prieten cu Ilia Repin (1844 – 1930) și cu Arhip Kuindji (1842 – 1910). În capitala de pe Neva începe să se vorbească despre „Salonul lui Mendeleev”.

Pe Anna Ivanovna o așteaptă însă

un logodnic la Novocerkassk, când ea își va termina studiile. Tatăl ei o vizitează la Petersburg, înțelege că este foarte îndrăgostită de Mendeleev, un bărbat căsătorit și cu un copil, îl imploră pe acesta să nu o mai vadă pe fată, ceea ce savantul promite solemn. Mai ales că Fiozva a refuzat divorțul. Pentru mai multă siguranță, în 1880, colonelul își trimite fiica, cu o scrisoare de recomandare, la Roma, unde își petrec iarna mulți pictori. Mitia și Anna se despart deci, sunt departe unul de celălalt. Ce-i drept, el îi scrie zilnic. Când trebuie să plece la Alger, la un congres al chimiștilor, în aprilie 1881, el îi arată unui prieten cutia unde se află testamentul lui. L-a făcut, deși are doar 47 de ani. Acest prieten îi duce plicul respectiv soției lui Mendeleev, aflată la Boblovo. După ce îl citește, ea își dă consimțământul pentru divorț, așa încât savantul nu mai pleacă la Alger, ci la... Roma, pentru a o reîntâlni pe Anna.

Biserica nu admite însă încheierea unei noi căsătorii după divorț decât la șapte ani distanță; urmează așadar un fel de penitență. Dar în ianuarie

*În august 1887 Mendeleev a vrut să vadă
din aerostatul „Russki” eclipsa totală de soare*

Om de știință,
purtaș manta de doctor,
pictat de prietenul Ilya Repin

rează în spitalele militare de pe frontul Războiului Crimeii, și așa află, grație priceperii acestuia, că nu are tuberculoză, că sângele este de la o afecțiune a inimii, deloc gravă. În fine, obține catedră de științele naturii la Gimnaziul nr. 1 de lângă Liceul Richelieu din Odessa. Are acolo laborator, visul lui dintotdeauna, bibliotecă, timp de lucru să studieze atomul, chimia vaporilor, să corecteze măsurători făcute de predecessors.

În primăvara lui 1856 devine magistrul în fizică și chimie, primul său titlu științific, iar în octombrie își ia a doua disertație, cu tema structura combinațiilor siliciului, despre care știe multe, încă din fabricuța unchiului de lângă Tobolsk. De-acum va preda la Institutul pe care l-au urmat și el, și tatăl lui. Are câteva zeci de studenți care îl prețuiesc și cărora le vorbește cu pasiune. Este un orator desăvârșit, crede în puterea cuvântului. Mereu i-a plăcut să explice, să se facă înțeles.

Moșierul de la Boblovo

În rest, este un singuratic. Jurnalele sale de tinerețe așa

ni-l arată. „Banal și plictisitor se desfășoară viața mea... Doar munca aruncă o lumină în această viață cenușie“, se confesează paginilor. Are însă o patimă statornică, fumatul. Degetele lui sunt maronii de la nicotină, pentru că își rulează singur țigările. Peste ani, invitat la aniversarea de 200 de ani a Academiei de Științe a Germaniei, se teme că nu va putea rezista două ore fără tutun.

Universitatea îl trimite la Varșovia, Cracovia, unde vizitează o vestită salină, în Elveția, Franța, Germania, la Heidelberg, unde este oaspetele unor chimiști vestiți și unde locuiește o numeroasă colonie de ruși. Se și îndrăgostește în orașul de pe Neckar, de o actriță germană, Agneta Feuchtmann, cu care are o fetiță. Se va despărți curând de actriță, dar financiar se va ocupa de fiică până când ea s-a măritat.

Însoțit de bunul său prieten Aleksandr Porfirievici Borodin (1833 – 1887) și el cu o rodnică activitate științifică de chimist, dar și compozitor, autorul operei *Cneazul Igor*, pornește spre Italia, „țara unde istoria, arta, natura și obiceiurile, toate sunt de prim rang, toate au ceva original“. Lucrează acolo într-un laborator improvizat, unde este și cercetător, și preparator și laborant, apoi decide să se întoarcă la Petersburg. Chimia este la începuturile ei, traversează o perioadă de confuzie, noțiunile ei fundamentale se stabilesc abia la primul Con-

gres mondial al chimiștilor de la Karlsruhe, dintre 3 și 6 septembrie 1860, unde savantul rus are o intervenție.

În Rusia, își continuă activitatea la catedră și lucrează zi și noapte pentru studenții lui, scrie de obicei, în picioare la primul curs de *Chimie organică* din Rusia, gata în august 1861, la numai 11 luni după ce s-a întors de la Congres. Este iubit de tineri, care îl aplaudă la cursuri. „Ce tot bateți din palme, vi le înroșiți degeaba“, îi pune la punct.

Prima schiță
a ceea ce avea să fie
Tabloul periodic al elementelor
al lui Mendeleev

În 1862 Mendeleev, se căsătorește cu Fiozva Leșceva, mai mult la insistența surorii lui mai mari, Olga, prietena Fiozvei. Dar n-o place prea mult nici pe tânără, nici familia ei. Este micuță, grațioasă, cam trecută, cu șase ani mai mare decât el, cum o descrie o copilă, nepoată de soră a savantului. Pentru ediția a doua a *Chimiei organice*, la 28 de ani, profesorul primește Premiul Demidov de 1.000 de ruble, bani cu care tinerii vor pleca în călătorie de nuntă în Europa. Trei ani mai târziu,

VIZITA ARHIDUCELUI KARL-LUDWIG CU SOȚIA ÎN ROMÂNIA

Arhiducele Karl-Ludwig și soția,
arhiducesa Marie Térése,...

... oaspeți ai regelui Carol I și reginei Elisabeta,
la castelul Peleş

CODRUȚA ȘOROAGĂ

În perioada 5/17 – 8/20 septembrie 1888, familia regală i-a avut ca oaspeți la Castelul Peleş pe arhiducele Karl-Ludwig și pe soția acestuia, arhiducesa Marie Térése. Karl era arhiduce de Austria, fiind fratele mai mic al împăratului Franz Joseph și tatăl arhiducelui Franz Ferdinand. Marie Térése, fiica regelui Miguel I al Portugaliei, era cea de-a treia soție a arhiducelui. Vizita a avut caracter privat, fiind lipsită de valențe politico-diplomatice, dar a fost așteptată cu nerăbdare de familia regală de pe tronul României, deoarece între regele Carol și arhiducele Karl-Ludwig exista o strânsă legătură de prietenie. Suveranul își dorea să primească oaspeții cei mai importanți la Sinaia, unde eticheta nu era așa de strictă și unde programul putea cuprinde mai multe tipuri de activități relaxante. Cum arhiducesa Marie Térése era pasionată de vânătoare, gravură, fotografie și îi plăcea să petreacă mult timp în aer liber, Sinaia era destinația perfectă.

Preocupat ca vremea să fie cât mai frumoasă pe durata vizitei, Carol îi scria fratelui său Leopold: „Poimâine va sosi aici arhiducele Karl-Ludwig cu soția sa și vor rămâne la noi două zile. Vremea este splendidă, este și foarte cald, dar mă tem că nu va dura prea mult căci barometrul coboară văzând cu ochii“.

1882 undeva într-o așezare de pe Volga, cei doi îndrăgostiți găsesc un preot care îi cunună, și nu după șapte ani. Acestuia i se va retrage însă harul preoției. Mitia și Anna au o fetiță anul următor, Liuba, care va deveni actriță și se va căsători cu poetul Aleksandr Blok, și alți trei copii, Ivan și doi gemeni, Maria și Vasili. Casa lor este fericită.

Savantul nu-și găsește însă liniștea. Vrea în continuare să impună autoritatea științei. La 7 august 1887 este eclipsă totală de soare, durează două minute și are apogeul la ora 07.00. De unde o poate observa mai bine decât dintr-un aerostat ridicat de la Klin, orașul apropiat de moșia lui de la Boblovo? I se pune la dispoziție cel mai bun și sigur balon cu hidrogen.

„Despre noi, profesorii, se crede, în general, că știm doar să vorbim, dăm sfaturi, că pentru o treabă efectivă avem nevoie întotdeauna de un țaran, căci astfel totul ne scapă din mâini. Am vrut să demonstrez că această părere este nejustă când este vorba de cercetătorii în domeniul științelor naturii”, va scrie mai târziu în jurnal.

O țigară, înainte de sfârșit

Anul 1890 îi va aduce despărțirea de universitate. Studenții sunt revoltați, protestează, au fel și fel de cereri către guvern, iar el, profesorul lor, cu autoritatea lui de consilier de stat, le propune să se împrăștie și le promite că le va prezenta personal doleanțele ministrului Instrucțiunii Publice. Își pune uniforma de gală și merge acasă la contele

Ivan Delianov, care îl refuză. Ceea ce îl face să-și prezinte imediat demisia de la catedră. La ultimul lui curs, desfășurat în prezența poliției, amfiteatrul este arhiplin. „Ce multă lume s-a adunat să asculte chimie...”, glumește Mendeleev, în hohotele tinerilor.

Nu mai are catedră, nu mai are laborator, își schimbă locuința. Viața lui profesională suferă o modificare esențială. La propunerea Ministerului de Război începe să lucreze la

Monument din Bratislava închinat savantului rus (1834 – 1917) și Tabloului său

crearea unei pulberi fără fum, destinată nevoilor armatei și flotei și care până atunci se importa, fiind și de calitate necorespunzătoare. Cu prestigiul lui în cercetarea chimică se deplasează în Anglia și Franța, are întâlniri la Arsenalul de la Woolwich cu șeful lui, Sir Frederick Abel. Dar curând este nevoit să plece din Departamentul Marinei. Nu se bucură de simpatie între militari. Este un civil, nu un produs al Școlii superioare de artilerie, ceea ce nu se iartă. Acest element alogen este dușmanit când începe să le explice militarilor cum e cu arderea pulberii în țeava tunului, care sunt cauzele defecțiunilor ce duc la explozia tunurilor în timpul tragerilor etc.

Acceptă apoi postul de custode al Oficiului de măsurii și greutate, care are o vechime de 50 de ani în Rusia. Cei care socotesc că Dmitri Mendeleev părăsește astfel viața științifică se înșală. Devine director al Oficiului în iulie 1893, adoptă un statut oficial al Oficiului și se preocupă de introducerea sistemului metric în Rusia, moment care va avea loc în 1899. Obține o precizie a cântărilor de o sută de ori mai mare decât predecesorii lui. Și este atât de exigent ca metrolog, încât devine proverbial, circulă chiar expresia „precizie mendeleeviană”. Aparatul trebuie să funcționeze ca unul în toată Rusia, este credința lui.

Călătorește în centrul Rusiei, în Urali, leagănul industriei grele rusești, care i se pare un loc adormit, fără viață, apoi ajunge în Tobolskul natal, unde n-a mai călcat de 50 de ani, dar va fi ultima lui ieșire din Petersburg. Sângerările în gât revin și vederea i se deteriorează. În ianuarie 1917, când Oficiul central primește vizita noului ministru al Comerțului și Industriei, Mendeleev îl conduce prin instituție și răcește. Este tot mai palid și sfârșit. Continuă însă cu încăpățănare să fumeze. Savurează o țigară cu sora lui, Mașenka – venită să-l vadă, pentru că a auzit că este bolnav –, chiar înainte să se întindă pe divan, pentru... a muri, în dimineața de 2 februarie 1917, la ora 05.00.

Un coleg de catedră al profesorului își amintea că atunci când cineva i-a spus geniu, Mendeleev a sărit ca ars: „Care geniu! Am muncit toată viața. Asta-i tot geniu!”. ■

precizie, spre satisfacția regelui Carol. Arhiducele nu avea aptitudini militare, încât să-și poată exprima o părere avizată despre revista de front. Acesta își consacra timpul expozițiilor și activității Crucii Roșii, îl pasionau artele, filosofia și ținea mult la viața de familie; era o fire retrasă, nefiind implicat în viața politică și militară. În schimb, soția acestuia preluase tot mai multe dintre atribuțiunile împărătesei Elisabeta (*Magazin istoric*, nr. 10/2018), care era mai tot timpul absentă de la Curtea Vienei. Nu au fost oferite decorații cu ocazia revistei de front. În schimb, regele Carol i-a conferit căpitanului Cavriani Ordinul „Steaua României”, în grad de comandor.

După defilare, suveranul român și oaspetele său imperial s-au întors la Castelul Peleş. În tot acest timp, regina Elisabeta și arhiducesa Marie Térése au lecturat diverse opere literare. Seara, la ora 19.00, s-a organizat un dineu de gală la care au participat: Agenor von Goluchowski, ministrul Austro-Ungariei, contele Bethlen, guvernatorul Transilvaniei, contele Mikes, Weber d'Ebenhoff, secretarul Legației Austro-Ungariei, căpitanul Schneider, atașat militar, Emil Ghica, reprezentantul României la Belgrad, și Elena Văcărescu. Deși în onoarea oaspeților imperiali au fost organizate două mari dineuri de gală, trebuie menționat că nu au fost rostite toasturi, după cum menționa ziarul *Epoca*. Seara s-a încheiat cu o soare

organizată pe terasa mare a Castelului Peleş, însumând 60 de invitați, printre care și reprezentanții corpului diplomatic.

Fără semnificație politică

În a treia zi a șederii în România, a fost organizată o vânătoare de urși, care din cauza ceții foarte dese, nu a fost un succes. Pasionată de arta cinegetică, Marie Térése nu a renunțat și s-a aventurat în desigurile cele mai de nepătruns. Când i s-a constatat lipsa, un adjutant a fost trimis în căutarea sa. Nu mică i-a fost mirarea când o descoperi așezată pe marginea unei prăpastii, așteptând să vadă din ce parte va veni ursul. Dispariția arhiducesei, chiar dacă nu s-a soldat cu un incident, l-a cam indispus pe regele Carol.

Ultima zi a vizitei la Sinaia a început cu un prânz în pavilionul de vânătoare, urmat de o scurtă promenadă. Ținând cont de pasiunea sa, arhiducesa a făcut și câteva fotografii. Karl-Ludwig a fost impresionat plăcut de reședința de vară a familiei regale: „blajin, plictisit, plictisitor”, arhiducele nu mai conținea cu laudele la adresa Castelului Peleş; tuturor celor prezenți le spunea: „un loc minunat, munții frumoși, castel artistic”, cuvinte care, rostite fiind de un oaspete princiar, bineînțeles că l-au flatat pe regele Carol, după cum menționa Robert Schefer.

Perechea imperială a părăsit Sinaia, joi, 8/20 septembrie, la ora 13.00, după ce s-au întreținut un timp îndelungat cu Nicolae Kretzulescu, Dimitrie Ghica, Gri-gore Suțu, generalul Vlădescu și membrii corpului diplomatic, aflați în gara Sinaia. Au fost însoțiți până la Predeal, locul unde era granița, de regele Carol, regina Elisabeta, Petre P. Carp, ministrul Afacerilor Străine, și Agenor von Goluchowski. Despărțirea a fost una calduroasă.

Imediat după plecare arhiducelui din România, Franz Joseph, într-o discuție cu Herbert von Bismarck, fiul lui Otto von Bismarck, secretarul de Stat al Germaniei, l-a criticat dur pe regele Carol, pe care îl considera „un palavragiu înfumurat și obtuz”. Suveranul român stâr-nise nemulțumirea împăratului mai ales fiindcă tergiversa stabilirea succesiunii la tron și instalarea principelui Ferdinand în România. Primirea cordială oferită arhiducelui și soției sale nu a influențat vederile suveranului austro-ungar.

Din desfășurarea programului se poate observa că accentul s-a pus pe activități recreative, plimbări în aer liber, vânătoare, muzică; de altfel, activitățile preferate ale celor doi soți. Într-o scrisoare către fratele său, Fritz, regele Carol se arăta încântat de vizitele ce le primise la Castelul Peleş, Sinaia fiind în septembrie și octombrie „o hulubărie”. ■

Cu toate că vizita nu a fost una oficială, protocolul a fost respectat cu strictețe. Dorindu-și să ofere o primire cât mai afabilă oaspeților săi, regele Carol s-a prezentat la gară cu mult timp înainte de sosirea trenului imperial. Arhiducele și soția au fost întâmpinați la Predeal de regele Carol și regina Elisabeta. Sosirea în gara Sinaia a avut loc la ora 17.00. Aici erau prezente autoritățile locale, ofițerii garnizoanei, Dimitrie Ghica, președintele Senatului, și membrii coloniei austro-ungare.

Cuplul austriac a fost însoțit pe durata călătoriei în România doar de contesa Zichy, doamna de onoare a arhiducesei, și de căpitanul Cavriani, șambelanul arhiducelui. Cu ocazia recepției, suveranul român a purtat uniforma de general al Regimentului 6 Infanterie, în timp ce arhiducele purta Cordonul Ordinului „Steaua României”. Regele Carol îi înmânase decorația în timpul voiajului său la Viena, din perioada 9/21 martie – 12/24 martie 1888. Corpul diplomatic nu a luat parte la primire, singurul reprezentant străin prezent a fost ministrul Austro-Ungariei la București, Agenor von Goluchowski, însoțit de personalul Legației austro-ungare.

Primire de gală, dar fără toast

Desfășurarea programului a prevăzut și gardă de onoare.

Ministrul Austro-Ungariei la București,
Agenor von Goluchowski

Astfel, în fața Castelului Peleş, de-a lungul terasei, a fost aliniat un batalion de Vânători, flancat de muzică militară; lacheii, „cu fireturi, cu eghileți atârând ca niște aghiotanți, cu pantaloni de postav roșu și cu ciorapi de mătase albă”, se înșirau pe scara de onoare. Diversele prezentări l-au suprasolicitat pe arhiduce, care abia a așteptat să se încheie recepția pentru a putea renunța la ținuta ceremonială.

Bibliotecarul Curții regale, Robert Schefer, îl descria pe Karl-Ludwig ca fiind „enorm, își înfășoară obezitatea într-o tunică albă, barată de un cordon roșu-aprins; penajul căștii înflorește triumfal”. În comparație cu statura masivă a arhiducelui, regele Carol, care oricum nu era un bărbat foarte înalt, „subțirel, îmbrăcat în dolman albastru de colonel, cu chipiul minunat de aurit,

arăta șters”. Arhiducesa, mai tânără cu 22 de ani față de soț, avea o ținută maiestuoasă, era îmbrăcată în negru, „își plimbă privirea căpruie și blândă asupra adunării”, mărturisind cât de mult dorise să viziteze Sinaia. Marie Têrèse „impunea prin frumusețea ei uscată, un anumit aer trufaș temperat de grație”, ce o plasa pe regina Elisabeta în inferioritate. Se pare, că arhiducesa chiar era o femeie frumoasă, nepotul său, Rudolf, dezvoltând în adolescență o pasiune pentru ea.

În prima scară a șederii la Sinaia, la ora 19.00, a avut loc un dineu la care au luat parte 22 de persoane, printre invitați numărându-se: Dimitrie Ghica, Agenor von Goluchowski, căpitanul Schneider și soția, baronul Weber d'Ebenhoff, Grigorie Suțu alături de soție, Elena Văcărescu, domnișoara de onoare a reginei, și actrița Carlotta Leria. Prima zi a vizitei în România s-a încheiat cu o reprezentație teatrală.

A doua zi, s-a organizat o promenadă la Pîșcul Cănelui. Programul a continuat cu revista batalionului 2 Vânători. Batalionul se afla desfășurat în linie de bătaie, iar la apropierea regelui Carol și a arhiducelui Karl-Ludwig, muzica a intonat imnul imperial și comandantul batalionului a prezentat raportul arhiducelui. S-au executat diverse mișcări de mânăire a armelor, trageri cu arma din loc și din mers, toate cu

Robert Cecil

acest gest de bunăvoință, diplomatul britanic credea că se vor diminua sentimentele contra Aliatilor la București, amplificate de o eventuală denunțare a tratatului care a adus România de partea Antantei. Ambasadorul britanic

din capitala Franței, lord Derby, a fost instruit să amâne o declarație oficială privind această chestiune. El trebuia să amâne răspunsul cu privire la includerea României în categoria Aliatilor și să nu facă referire la tratatul cu Antanta din 1916, cel puțin până când grânele aduse din Suez nu ajungeau în România. La propunerile de mai sus, înaintate guvernului francez, Parisul nu a răspuns. George Barclay, ministrul britanic la București, care era ținut la curent cu negocierile anglo-franceze, opina că, în condițiile respective, guvernul britanic urma să fie considerat vinovat pentru invalidarea înțelegerii. Concluzia diplomației britanice era că trebuia făcute toate eforturile pentru a nu exista un deficit de imagine pentru britanici la București, în comparație cu diplomația franceză.

Concomitent, Stephen Pichon, conducătorul diplomației franceze, l-a delegat pe ministrul său la Londra, Paul Cambon, să intervină pe lângă diplomația britanică pentru a formula un protest oficial care să afirme că englezii nu recunosc unirea Transilvaniei și Banatului cu România. Aceeași atitudine a fost adoptată de francezi și față de proclamarea unirii dintre Serbia, Muntenegru și restul slavilor de sud. Diplomația franceză și cea engleză încercau să stopeze astfel de acțiuni unilaterale, care diminuau rolul Conferinței de Pace de la Paris.

Pichon îi comunicase la 2/15 decembrie 1918 ministrului român la Paris Victor Antonescu că Franța nu mai considera România ca un aliat, după pacea semnată la

Buștea, iar dacă Bucureștiul va continua să își susțină toate revendicările sale, guvernul francez va abandona orice sprijin pentru partea română.

Cu referire la România, partea britanică considera că problemele ce o implicau trebuia discutate la Paris, iar o decizie inteligentă ar fi fost ca primele măsuri care priveau țara noastră să fie luate după ce era aprovizionată cu hrană, cum menționau în mod repetat mai mulți funcționari care analizau problema.

În schimb, președintele Camerei de comerț din Edinburgh a trimis Legației României de la Londra un mesaj de felicitare pentru reîntregirea națională a României.

Regele și regina României au intervenit printr-o scrisoare adresată regelui Angliei, George al V-lea, pentru ca Marea Britanie să recunoască prevederile tratatului din 1916. Inițiativa aparținea foarte probabil reginei Maria, care era la curent cu problemele de la Conferința de Pace, prin intermediul lui Barbu Știrbey, care mijloca mesajele lui Ion I.C. Brătianu pentru Casa Regală.

Informat de demersul monarhilor români, Arthur Balfour, conducătorul diplomației britanice, sugera „un draft de răspuns care să menționeze că întreaga chestiune o să fie discutată la Conferință, care o să trateze cu multă simpatie România, dar punctele tehnice ale tratatului, subliniate de Brătianu, nu mai erau valabile la momentul respectiv”.

În același timp, funcționarii de la Foreign Office nu înțelegeau cum au ieșit la iveală informațiile conform cărora Marea Britanie nu mai recunoștea înțelegerea care adusesese România alături de Antanta. Chiar dacă nu a fost comunicat nimic pe canale oficiale sau particulare, guvernul român și regina Maria au luat cu asalt capitala engleză cu demersuri pentru recunoașterea

Edward Stanley,
lord Derby

PRELIMINARIILE RECUNOAȘTERII MARII UNIRI ÎN DOCUMENTELE FOREIGN OFFICE

ALEXANDRU PIȚIGOI

Marele Război s-a terminat, iar România s-a aflat alături de Antanta în rândul statelor învingătoare. Prim-ministrul Ion I.C. Brătianu a plecat la Conferința de Pace de la Paris cu un singur gând: României să îi fie recunoscută Unirea din anul 1918. Pentru a realiza acest obiectiv, trebuia ca Antanta să nu denunțe tratatul semnat la 17 august 1916, care recunoștea obiectivele teritoriale ale României.

De cealaltă parte, Marea Britanie voia să creeze o nouă lume. O lume a echilibrului, care să nu mai treacă printr-o altă confruntare sângeroasă, ce ar fi putut distruge definitiv sistemul european. Tratatul semnat cu Italia și România, la intrarea lor în război, erau considerate de diplomația britanică, în 1919, o piedică pentru realizarea noului echilibru de forțe european. Britanicii erau sprijiniți în acest demers și de Statele Unite ale Americii, care nu semnaseră respectivele tratate și nu le recunoșteau legitimitatea. Urmau negocieri grele, unde Brătianu, ca reprezentant al guvernului român, avea să cunoască de multe ori frustrarea și neputința.

La Foreign Office se pregătea atitudinea Marii Britanii față de România, la viitoarea Conferință de Pace de la Paris, încă din ianuarie 1919. Pentru a avea o poziție solidă, britanicii au colaborat pe acest subiect și cu diplomații de la Quai d'Orsay și au încercat să se pună de acord cu privire la această chestiune. Partea franceză propunea două linii de parcurs: România urma să fie inclusă în categoria Aliaților, alături de Grecia, Serbia și Belgia, deoarece, atunci când a avut ocazia să scape de ocupația germană, a revenit alături de Antanta. În același timp, Aliații considerau că tratatul semnat la 17 august 1916 era abrogat *de jure*, prin pacea semnată la București, între regatul român și Puterile Centrale de la București. Cu toate acestea, tratatul din 1916 urma să fie un punct de pornire pentru stabilirea viitoarelor granițe ale României la conferință, unde se va lua în considerare și „anexarea Basarabiei [care nu fusese cuprinsă în tratatul din 17 august – *n.a.*], dar și alte interese generale și speciale ale Aliaților“.

Delegați la Conferința de Pace de la Paris

Hrană mai întâi, pe urmă veștile proaste

Subsecretarul Foreign Office Robert Cecil era de părere că o declarație directă privind invalidarea documentului semnat cu România în vara anului 1916 avea să fie descurajantă pentru români. În opinia diplomatului britanic, o astfel de declarație trebuia făcută după ce regatul român, puternic afectat de o criză alimentară, era aprovizionat cu mâncare. Prin

iar una dintre beneficiarele acestei situații era România, care preluase Basarabia. Fără a lua în considerare dacă ocuparea acestei regiuni urma să fie recunoscută de Marile Puteri la Conferința de Pace, britanicul a sugerat că o decizie în acest sens putea să fie emisă ca monedă de schimb, după ce guvernul român accepta invalidarea tratatului. Brătianu considera că problema Basarabiei nu avea nicio legătură cu chestiunea tratatului. Voia să obțină de la Franța și Anglia recunoașterea actului, și abia atunci era pregătit să discute orice modificare a lui. Pentru a ușura discuția, Charles Hardinge i-a menționat că guvernul britanic va avea aceeași atitudine și în legătură cu tratatul cu Italia, semnat la Londra în 1915. Prim-ministrul român concluzionează că „Anglia își menține atitudinea rezervată și puțin prietenoasă”.

Diplomația de la Londra nu voia să fie văzută ca singura responsabilă de anularea tratatului cu România. După război Marea Britanie încerca să revină la linia tradițională a menținerii echilibrului de forțe de pe continentul european, cum s-a întâmplat și la finalul războaielor napoleoniene. Germania dispăruse, dar cu o Franță învingătoare exista riscul apariției unei puteri dominante în Europa. Dacă

Charles Hardinge împreună cu soția

Parisul reușea să își apropie statele nou apărute sau consolidate după Marele Război, balanța forțelor era definitiv înclinată către Franța. Parisul, profitând de determinarea diplomației britanice de a face un front comun în chestiunea recunoașterii câștigurilor teritoriale ale României din anul 1919, a reușit să convingă Bucureștiul că cei care se opuneau erau britanicii, în frunte cu Lloyd George. Realitatea, dezvăluită de documente de la Foreign Office, ne înfățișează că nu de puține ori Marea Britanie era cea care voia să ofere mai mult României la

Paris, iar liderii francezi se opuneau propunerilor de la Londra. Dar, abili, diplomații francezi, aflați în contact direct cu reprezentanții României la Conferință, le spuneau acestora exact invers. Ei voiau să dea mai mult, dar nu voiau britanicii, după cum vom vedea atunci când vom aborda problema Cadrilaterului și pe cea a Banatului.

Chiar dacă a înțeles, într-un final, jocul Parisului, guvernul britanic a ales să nu ia nicio măsură să îl contracareze, probabil, pentru a nu pune în pericol relațiile speciale dintre Marea Britanie și Franța, din cauza unei zone secundare de interes pentru Londra, cum era România. ■

EROUL DE LA TERMOPILE 480 î. H.

(Monoverb reflexiv; 5-7)

O - A = L

Gh. BRAȘOVEANU

Soluția rebusului **RANGURI**, din nr. 1/2019

V - T - B - AGA - S - BOIER - GROF - IRMOS
- MIE - RE - U - ERA - T - VATAF - SIN - COMIS
- S - PI - DA - TOPA - C - I - NB - MANU -
OSTAS - TIRA - TAR - BANIE - RO - OL - R - C
- ALUN - B - A - C - NN - FRAIER - VISTIER -
LA - CAMINAR - I.

Soluția jocului **CONDUCĂTOR DIN ORIENT**,
din nr. 1/2019

CAMBISE PERSANUL

(CA - M - BI - SE / - PE - R - S / - A - NUL)

Stephen Pichon

prevederilor documentului. Pentru această situație, în viziunea funcționarilor de la Foreign Office, puteau să fie două explicații: fie guvernul român a analizat foarte bine situația și a luat măsuri preventive, fie ministrul britanic de la București, Barclay, a lăsat să se înțeleagă ceva în legătură cu această chestiune. Nu este exclus să fi fost și o altă explicație, pentru care nu avem în clipa de față o dovadă documentară.

O problemă de prestigiu

George Barclay, în rapoartele sale către Londra, nu a menționat niciodată un avertisment făcut către partea română, conform căruia, dacă România semna pacea cu Puterile Centrale, tratatul din 1916 se anula de la sine. Formula folosită de ministrul britanic, asumată și de ceilalți aliați, a fost: „Guvernele noastre și-au reconfirmat încrederea totală că România, fidelă unor tradiții nobile și intereselor sale vitale, va continua să lupte cu aceeași energie ca și în trecut și nu se va separa prea mult de Aliații săi”. Chiar și așa, exista bănuiala la nivelul Foreign Office că ministrul de la București era sursa informației, care a declanșat acțiunile diplomatice românești.

Directorul Serviciului de Informații al Marinei britanice, William Reginald Hall, trimitea o notă, bazată pe informații primite de la București,

către conducătorii diplomației britanice în care avertiza: „Cu referire la refuzul Marii Britanii de a-și asuma convenția semnată în august 1916, este foarte dificil să estimăm cât de

mult o să fie afectat prestigiul britanic de această încălcare morală a încrederii. Dinastia urma să își piardă autoritatea, mai ales că pe tron se află o prințesă engleză, și ar putea cădea din nou sub influența germană, evoluție ce ar putea să compromită pacea din Balcani, în viitor”.

Ion I.C. Brătianu a avut o întrevedere cu Charles Hardinge, subsecretar permanent al Foreign Office, în care i-a prezentat acestuia punctul său de vedere cu privire la abordarea pe care Aliații trebuia să o aibă față de România. Brătianu aprecia că partea română și-a făcut datoria față de Antanta. Pacea de la București nu putea să fie folosită drept motiv pentru anularea înțelegerii, deoarece ea nu a fost ratificată de regele Ferdinand, deci nu a fost în niciun moment recunoscută cu adevărat de români. Hardinge l-a asigurat de simpatia guvernului britanic și că nu fusese luată până la momentul respectiv nicio hotărâre care să anuleze tratatul cu România.

Diplomatul britanic i-a menționat lui Brătianu că la momentul când i s-a propus lui Arthur Balfour denunțarea înțelegerii, ministrul de Externe britanic a refuzat. Mai mult, i-a reamintit că de la semnarea tratatului din august 1916, de care se prelua oficialul român, Rusia „s-a spart în bucăți”,

Amiralul
William Reginald Hall

Regele Ferdinand și regina Maria decorează militari care au luptat la Mărășești, august 1917

Artilerişti germani și tunul lor de mare calibru

Cei doi băieți ai lui Kristof Blieck și jucăriile lor din lemn

Ne-am schimbat adresa cu mare ușurință, pentru că nu aveam un bagaj prea mare.

Micul dejun s-a servit la bucătăria de campanie, la care trebuiau aceiași bucătari burduhănoși și joviali pe care-i știam de ani de zile. Mâncarea era simplă: felii de pâine subțiri cât cartonul duplex, unse cu unt, pe care se puteau pune, după poftă și foame, felii de cașcaval (fără gust, nesărat, probabil dietetic...), șuncă sau marmeladă. Ceaiul englezesc, de prima calitate – eram doar serviți de niște bucătari britanici! – și cafeaua erau la discreție.

Vremea a fost foarte bună, chiar dacă dimineața și noaptea era răcoare și chiar frig, la orele prânzului și după-amiaza era foarte cald, 24 – 26°C. Gândind că mergem într-o țară nordică, unde temperaturile toamnei credeam că sunt mai scăzute decât la noi, ne luasem uniforme de iarnă și ne căptușisem pe dedesubt cu veste de lână, pe care a trebuit să le scoatem. Gazdele belgiene se desfătau sub razele toride, doar în cămăși.

Camarazii britanici, al căror bivouac se afla în preajma noastră, au ridicat, cu ceremonia cuvenită, drapelul național, „Union Jack”, solemnitate la care am asistat și noi, dând onorul, spre satisfacția militarilor din Commonwealth. La orele 18.00 drapelul era coborât, cu aceeași solemnitate. Sergentul englez a venit să ne mulțumească pentru participarea la ceremonialul lor, gest de mare delicatețe și curtoazie!

La solicitarea unui profesor care venise cu un mare grup de școlari britanici, am susținut o prelegere privind participarea românească la

Marele Război și am descris uniforma pe care o purtam eu și camarazii ce mă însoțeau.

Fotografii la minut

În tabără erau mai multe „atelier” care atrăgeau, în egală măsură, publicul civil și pe participanții din „armata de duminică”: un armurier olandez curăța, demonta și reasembla niște puști, sub ochii curioși ai vizitatorilor, dar și pentru propria-i plăcere; un britanic avea expuse pe o masă mai multe arme și piese de echipament, despre care dădea explicații pertinente celor interesați; un punct de prim-ajutor era deservit de două infirmiere belgiene (pe o masă se aflau ustensilele folosite de chirurg, la operații; lipsea însă clistitul, piesă de mare utilitate, care în inventarul nostru se află la mare cinste...). Una dintre infirmiere era aplecată, în pofida corpolenței sale, asupra unui câțel aflat în serviciu militar, care avea prinse pe spinare două pungi albe cusute cu Crucea Roșie pe ele, în care transporta medicamente și materiale necesare intervențiilor de urgență. Un furier britanic era ocupat la mașina de scris, unde trebuia să dactilografieze ordinele superiorilor; un soldat își lustruia nasturii de alamă ai vestonului; un altul era aplecat asupra mașinii de cusut la care repara o uniformă. De mare succes se bucurau un fotograf de front însoțit de un asistent, îmbrăcați în uniforme americane, care lua imagini cu diverși camarazi, folosind atât aparate istorice, cu clișee de sticlă, cât și aparate moderne, digitale. Își avea camera așezată pe trepied și-și invita clienții să stea nemișcați cât timp vizualiza și

Caporalul Bart descrie celor prezenți, printr-o portavoce din tablă, uniforme de militari din Primul Război Mondial (fotografiile cu care ilustrăm articolul au fost realizate de autor)

TREI ROMÂNI PE FRONTUL DE LA PASSCHENDAELE

Deși pe frontul de la Ypres nu a luptat nici un român, la invitația camarazilor belgieni, în intervalul 28 – 30 septembrie 2018 trei membri ai Regimentului 6 Dorobanți (Asociația „6 Dorobanți”) au participat la Campania Passchendaele sau, mai corect, la evocarea zilelor de foc de acum 100 de ani, în cadrul programului „Zonnebeke WWI Living History Show”. Data acestui eveniment fusese aleasă pentru a coincide cu împlinirea centenarului de la debutul ofensivei finale a Aliaților asupra armatelor germane, la 28 septembrie 1918.

Secvență din spectacolul organizat sâmbătă seara

Dr. ADRIAN-SILVAN IONESCU

După un drum de 12 ore cu automobilul timp în care parcursesem parte din Ungaria, Austria și toată Germania de la est la vest – am ajuns la destinație, la ceasurile 22.30. Tabăra, așezată în marele parc al Muzeului Memorial Passchendaele 1917 din orașelul Zonnebeke, era deja cufundată în beznă. Doar ici și colo mai ardea câte un foc sau pâlpâia câte un felinar. La o masă, slab luminată de o lumânărică sovăielnică, se afla Roland Blicke, tatăl organizatorului manifestării, entuziastul și dedicatul Kristof Adriaan Blicke. Bătrânul ostaș – căci este într-adevăr vârstnic, așa cum aveam să aflăm mai târziu – ne-a întâmpinat cu efluvii de prietenie. Am fost primiți ca într-o familie, ca membri dragi și mult așteptați! Ce-i drept, eu mă aflam acolo a patra oară, cunoșteam oamenii, locurile și obiceiurile (*Magazin istoric*, nr. 10/2017).

Prelegere despre participarea românească la Marele Război

Roland ne-a arătat marele cort în care urma să înnoptăm. Pături de campanie nu poseda. În schimb, am putut lua fiecare câte trei – patru baloți de paie, pe care ne-am așternut culcușul și am adormit imediat. Dimineața, păturile cu care ne acoperisem erau umede de la roua zorilor. Noaptea fusese destul de rece, dar soldatul veteran rezistă în orice condiții!! După ce ne-am făcut toaleta, gazdele ne-au rugat să ne mutăm în alt cort, unul conic, mai mic, în care puteau fi adăpostiți patru – șase soldați, ce tocmai fusese ridicat pentru noi, deoarece în cel paralelipipedic, care avea o capacitate de 20 de oameni, urma să se amenajeze un Club al soldaților, cu răcoritoare, ceai și cafea.

Autorul,
într-o clipă de răgaz

proșt, neinstruit și șleampăt, dar hătru și inspirat în a găsi răspunsuri și soluții la toate reproșurile și ordinele superiorului. Un alt protagonist plin de nerv și de spirit era propriul tată, Roland. Incredibil dar adevărat: Roland are... 85 de ani și este la fel de sprinten și pasionat de reenactment ca un tânăr, și chiar mai mult. Bruce Chopping a interpretat o melodie la mandolină și vocal. O tânără slăbuță, cu pălărie de pai, a cântat câteva teme cunoscute de toată asistența, fapt pentru care refrenul era intonat de toți, cu voci din ce în ce mai răgușite și false, efect al încetării prohibiției... O broșură cu versurile melodiilor ce urma a fi cântate fusese distribuită în sală, așa că fiecare putea să le urmărească și să se avânte în cor. Așa ne-am prins și noi a ține isonul la teme precum „Tipperary“, „Waltzing Matilda“, „Roses of Picardy“, „Oh it's a lovely war!“, „Mademoiselle from Armentières“, „Keep the home fires burning“, „Over there“, „La madelon“, „Ma p'tit Mimi, ma mitrailleur“, „When this lousy war is over“ și „Après la guerre fini“. Un grup de cinci dansatoare profesioniste de la Opera din Bruxelles au dansat can-can spre deliciul – și delirul! – asistenței. Aceasta mi-a amintit de magnificul film *Westfront 1918* regizat de W.G. Pabst în 1930 unde, la fel, era organizat un spectacol de revistă pentru soldați.

Armată lăsată la vatră

Duminică, la primele ore ale dimineții, s-a organizat un târg de

Atunci s-a dat liber la consumul băuturilor și toată asistența s-a îmbujorat și s-a îmbărbătat! Kristof Blicke a fost sufletul reprezentației, cântând, recitând poezii sau interpretând cuplete, în dialog cu Bart care întrupa, cu mult talent, leatul

obiecte utile oșteanului, de unde fiecare și-a luat câte ceva: care o cană de tablă, o ploscă sau o gamelă, care o curea sau o pafta, care o traistă de merinde, care o lanternă sau felinar pliabil, care o decorație sau un dragon de sabie (ciucure din piele

sau fir metalic prins de gardă ce, în timpul șarjei de cavalerie, se rula pe încheietura mâinii spre a nu fi scăpată și pierdută arma în timpul luptei).

La orele 10.30, a fost ținută slujba militară în aer liber. Serviciul a fost îndeplinit de un preot care, față de cel din anii anteriori, nu a vorbit în flamandă, ci doar în engleză și franceză. Când s-a rostit „Tatăl Nostru“, a propus să ne luăm cu toții de mâini și să pronunțăm rugăciunea fiecare în limba noastră, spre a avea mai multă putere și spre a se ridica mai ușor spre Atotputernicul. A fost un moment sublim! După slujbă s-a făcut o tratație pentru enoriași și oaspeți: cafea, ceai, waffles, biscuiți și păhărele de rom, foarte prețuit de oșteni.

Am făcut o vizită la Muzeul Memorial Passchendaele 1917 care, printre multe atracții, are și o secțiune în aer liber, unde publicul poate străbate o rețea întortocheată de tranșee ce-l

plasează în poziția combatanților de acum un secol. Experiența tranșeele și a adăposturilor slab luminate, unde se auzeau, înfundat, dar cu atât mai terifiant, zgomotele de afară (explozii, focuri de armă, țăcănit de mitralieră, tropăit de bocanci, gemete de răniți) i-a mișcat profund pe camarazii mei.

Fiind duminică, publicul a fost mult mai numeros. Pentru acest public neinstruit au fost făcute mai multe prezentări de uniforme și echipament. Soldați din diverse trupe erau urcați pe un podium cu întregul lor echipament și arma-

Noroc cu proviziile
de acasă...

Deodată,
în parc s-au auzit
sunetele unui cimpoi...

O infirmieră și câinele aflat în serviciu militar

Fotograful de război și aparatele sale

deschidea obiectivul. Modelele erau destul de crispate în această ipostază, decupate pe un panou cu un peisaj naiv pictat, foarte ridicol. Nu departe, în fața cortului lor, era expusă o suită de aparate fotografice vechi, de colecție, datând dinainte sau din timpul războiului.

O companie de motocicliști avea vehiculele – cam șase la număr, toate din epocă! – expuse și în perfectă stare de funcționare, cu care „militarii” făceau mici ture prin tabără. Un grup de artileriști germani trebăluia pe lângă tunul lor de mare calibru. Vecinii britanici făceau adesea instrucție comandați de un caporal miniatural, dar foarte energic: darea onorului, duelul cu baioneta, folosirea măștii de gaze, pozițiile de tragere, înaintarea târâș pe sub rețeaua de sârmă ghimpată. Camaradul Dirk, cu figura sa de intelectual fin adus pe front, cu ochelari cu ramă din sârmă, îmbrăcat în uniformă sa germană, dădea explicații detaliate despre echipamentul și ținuta armatelor Kaiserului, specificând diferențele de croi și de ornament la manșete, guler și cocarda bonetei la trupele provenind din diversele principate și ducate ale imperiului (Bavaria, Brandenburg, Brunswick, Saxa, Hesse, Württemberg etc.). O făcea, cu eleganță și mare fluentă, în engleză, franceză, germană sau flamandă, în funcție de naționalitatea auditorilor, pentru că este un poliglot de forță.

French can-can

Bucătăria de campanie era mereu activă. La prânz ne-a fost servit un fel de ghiveci (la care am adăugat noi ceva carne din cârnați uscați pe care-i aveam de acasă și-i aninaseam de o frânghie, în cort, ca decor și semn de

opulență, să nu cumva să ne copleșască dorul de casă și de bucatele tradiționale). La cină ne-a fost dat doar desertul: o ruladă cu dulceață, destul de insipidă și cam necoaptă, așa că tot cârnații și burduful de brânză din provizia strategică ne-au salvat de la o iminentă inaniție. Consumul băuturilor alcoolice nu era permis decât la orele serii. Abia a doua zi aveam să primim o mâncare foarte bună, cu sos și carne de vacă un gustos fel local, *carbonnade flamande*.

Camarazii mei și-au îndeplinit și ei sarcinile ce le reveneau: sergentul Drăghici s-a dedicat misiunii de artist de front și a umplut un carnet cu schițe (portrete de militari, atitudini, detalii de echipament, personaje în poziții pluriaxiale surprinse în timpul exercițiilor), iar sublocotenentul Iorga și-a îndeplinit-o, cu dedicație, pe aceea de fotograf de front.

Gazdele au pregătit oarece distracții pentru copiii vizitatorilor: un portret al Kaiserului cu o gaură în gură și o siluetă de soldat german cu o gaură în pantaloni, ce slujeau drept țintă în care copiii puteau trage cu săgeți; o suită de siluete de lemn care glisau pe o bară în care se trăgea cu niște mingi din cârpă și, odată lovite, se dădeau peste cap, spre satisfacția țintașilor.

Kristof Blicke are doi băieți, de 4 și 3 ani, o dulceață de copii, ambii îmbrăcați în mici uniforme, care se hârjoneau fără încetare prin tabără. Când oboseau, se concentrau pe jucăriile din lemn ce le aveau la dispoziție – trenulețe, mașinuțe, cuburi.

Atmosfera de sărbătoare a fost animată de un flașnetar care interpreta diverse melodii la modă din vremea războiului.

În seara de sâmbătă a fost organizat un spectacol de amatori pentru distracția trupelor.

PENTRU BIBLIOTECA DUMNEAVOASTRĂ

● **Gheorghe E. Cojocaru** – 27 MARTIE – 2 APRILIE 1924. DISPUTA SOVIETO-ROMÂNĂ DE LA VIENA
Editura Litera, Chișinău, 2018, 304 pp.

● **COMPLIMENTE DE LA TANTI HARITINA. SPIONAJ SOVIETIC ÎN ROMÂNIA, 1924 – 1944** (editor: Vadim Guzun; prefață de Dennis Deletant)
Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2018, 747 pp.

● **CONFESIUNILE ELITEI COMUNISTE. ARHIVA ALEXANDRU ȘIPERCO, VOLUMUL III** (sub egida Academiei Române; ediție, cuvânt înainte, notă asupra ediției, bibliografie selectivă, indice și note de Andrei Șiperco)
Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2018, 444 pp.

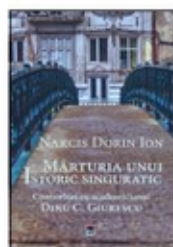
● **Diana Mandache** – BIJUTERIILE REGINEI MARIA
Editura Corint, București, 157 pp.

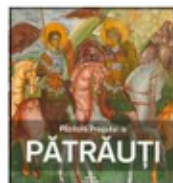
● **Traian D. Lazăr** – ION T. GRIGORE ȘI BASARAB NICOLESCU ÎN CORESPONDENȚĂ. O RELAȚIE DE PRIETENIE SPIRITUALĂ
Editura Mythos, Ploiești, 2018, 199 pp.

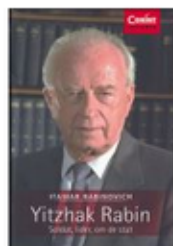
● **Bogdan Grigore** – IMAGINEA S.U.A. ÎN LUMEA ORTODOXĂ TRANSILVĂNEANĂ ÎNTRE 1853 ȘI 1910, ZUGRĂVITĂ ÎN PAGINILE TELEGRAFULUI ROMÂN
Editura Andreiana, Sibiu, 2018, 186 pp.

● **Narcis Dorin Ion** – MĂRTURIA UNUI ISTORIC SINGULAR. CONVORBIRI CU ACADEMICIANUL DINU C. GIURESCU
Editura RAO, București, 2018, 327 pp.

● **PĂZITORII PRAGULUI LA PĂTRĂUȚI** (text de Gabriel Herea și Tudor Cătălin Urcan)
Editura Meteor Publishing, București, 2018, 124 pp.

● **Itamar Rabinovich** – YITZAK RABIN. SOLDAT, LIDER, OM DE STAT (traducere din limba engleză de Alina Popescu; studiu introductiv și ediție de Liviu Rotman)
Editura Corint, București, 2018, 314 pp.

● **Eric Lichtblau** – NAZIȘTII DE LÂNGĂ NOI. CUM AU DEVENIT STATELE UNITE UN ADĂPOST SIGUR PENTRU HITLERIȘTI (traducere din limba engleză de Mihai-Dan Pavelescu)
Editura Meteor Publishing, București, 2018, 319 pp.

● **ARGESIS XXVI. STUDII ȘI COMUNICĂRI** (sub egida Muzeului Județean Argeș)
Editura Ordessos, Pitești, 2017, 382 pp.

● **VITRALII. LUMINI ȘI UMBRE** (Revista veteranilor din Serviciile Române de Informații)
Anul X, nr. 37, București, 2018 – 2019, 134 pp.

ment. S-au aliniat un belgian, un scoțian, un ANZAC (Australia and New Zealand Corps), un român, un american și doi germani cu uniforme din 1914 și 1916. Caporalul Bart era prezentatorul care, pentru a fi auzit mai bine, își rostea explicațiile printr-o portavoce din tablă. Camaradul Ion Drăghici a fost modelul românesc și s-a evidențiat prin ținută și abnegație.

Deodată, în parc s-au auzit sunetele unui cimpoi și curând a apărut un scoțian în mare ținută, cu tunică roșie, tartan atârându-i pe umăr și marea căciulă neagră, din pene de struț, care pășea mândru, suflând în instrumentul său arhaic, urmat de o liotă de curioși. Nu departe am remarcat alți doi scoțieni vârstnici. La

picioarele lor se juca un câine mare, căruia îi potriviseră pe cap un *glengarry* (boneta scoțiană). Cei doi erau frați, dar nu localnici din Highlands, ci belgieni neaoși, pasionați de vestimentația aprigilor scoțieni pe care și-o procuraseră și o purtau, cu morgană.

În tabără începuseră să se amestece sunetele cimpoiului cu flașeta și semnalele gornistului englez, care anunța coborârea drapelului. Se însera. Corturile au început să fie desfăcute, uniforme înlocuite cu hainele civile, bagajele strânse și încărcate în mașini. Armata de duminică era lăsată la vatră. Ne-am luat, cu toții, rămas bun și ne-am promis revederea anul viitor.

Trăiască armata de duminică! ■

MOȘTENIREA LUI TRAIAN ÎN EUROPA CENTRALĂ ȘI DE SUD-EST

(Urmare din p. 17)

Astfel, în primăvara anului 2013 se împlineau 1.900 de ani de la inaugurarea Columnei lui Traian (12 mai 113), opera arhitectului Apollodor din Damasc. Evenimentul a prilejuit organizarea unor ample manifestări științifice europene: la Universitatea din Viena (9 – 12 mai 2013), la Roma (un colocviu organizat de Accademia di Romania, în colaborare cu Museo dei Fori Imperiali), precum și la București (30 – 31 octombrie 2013, colocviu franco-român organizat de Asociația „Identitate Culturală Contemporană” și Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” din București, în colaborare cu Universitatea din Perpignan „Via Domitia”. Printr-o fericită șansă științifică, arheologia daco-romană s-a raportat

la acest moment aniversar printr-o descoperire inedită. Doar cu câțiva ani mai înainte, se identifica la Drobeta, în apropierea podului lui Traian și a castrului roman, un amfiteatru militar roman. Entuziasmul provocat de această descoperire era amplificat de faptul că acest edificiu militar este reprezentat pe Columna Traiană: în scena C (=100), în care împăratul Traian este înfățișat oficiind ceremonia de inaugurare a podului peste Dunăre. Săpăturile la acest edificiu au debutat în anul 2012, organizate de Muzeul Regiunii Porților de Fier, în colaborare cu Institutul de Arheologie din București; finanțarea a fost asigurată de Consiliul județean Mehedinți. Descoperirea a fost anunțată ca o noutate absolută la manifestările științifice menționate. Cercetările au continuat an după an, apropiindu-se de

final; sperăm ca ele să se încheie în acest an, pentru ca monumentul să fie restaurat și deschis publicului.

Un alt moment comemorativ a fost reprezentat de împlinirea a 1.900 de ani de la moartea împăratului Traian; cu ocazia acestui moment, Muzeul Regiunii Porților de Fier și Asociația „Identitate Culturală Contemporană” (București) au organizat un colocviu la Drobeta Turnu Severin (16–17 iunie 2017); un volum, cuprinzând comunicările prezentate cu acest prilej, a văzut de curând lumina tiparului (*Divus Traianus. Travaux du Colloque International de Drobeta-Turnu Severin*, 16 – 17 iunie 2017. Recueillis et publiés par Constantin C. Petolescu, Martin Gallinier et Florian Matei-Popescu, Editura Academiei Române, București, 2018). ■

Maria Christierna,
pictură cu autor
anonim...

NEFERICITA MARIA CHRISTIERNNA

Cititorii revistei Magazin istoric au aflat că în Muzeul Prado din Madrid se află expus un imens tablou, Banchetul lui Irod și decapitarea lui Ioan Botezătorul, pictat de artistul polonez Bartholomäus Strobel, între 1630 și 1633, în care apare reprezentat și domnul Mihai Viteazul (Magazin istoric, nr. 12/2017). Pe pânza lui Strobel, alături de Irod (Mihai Viteazul) se află Salomeea.

... și așa cum
a zugrăvit-o
Bartholomäus Strobel

ILEANA SCIPIONE

Prezența prea-frumoasei blonde întrupând-o pe Salomeea ce poartă tipsia pe care se află capul Sf. Ioan Botezătorul ne-o amintește pe principesa Maria Christierna de Habsburg, soția lui Sigismund Bathory, care apare alături de Mihai Vodă și în tabloul lui Frans Francken dedicat lui Cresus și bogățiilor acestuia. Prezența ei face probabil aluzie la un secret care n-a ajuns la noi, în legătură cu posibilitatea că fie principesa nutrea un interes deosebit pentru voievod (nu

bănuim mai mult, căci nu dispunem de un indiciu clar), fie că pe român îl vrăjiseră inteligența, cultura, educația și farmecul discret al nobilei din Graz.

Fiica sau mama

Suntem în fața unei adevărate perechi: voievodul și principesa. O regăsim și în *David și Bathsheba* și *Ospățul lui Irod* de la München, dar și în *Sfânta Ana*, *Fecioara și Pruncul*, tablouri care îi aparțin tot lui Strobel.

Arhiducesa Maria Christierna de Habsburg (Graz, 10 noiembrie 1574 – Hall, Tirol, 6 aprilie 1621) a fost, alături de alți 14 frați, fiica arhiducelui de <http://es.wikipedia.org/wiki/Habsburgo> Habsburg și duce de Stiria, Carol al II-lea (1540 – 1590), și a soției, Maria Anna de Bavaria (1551 – 1608). Cea din urmă era un soi de „soacră a Europei”, o mamă gri-julie, care a călătorit aproape un an pentru a-și duce una dintre fiice, pe Margarita, în Spania, timp în care și-a îm-

Banchetul lui Irod și decapitarea lui Ioan Botezătorul, tabloul artistului polonez Bartholomäus Strobel

FĂURAR

4

1194. Participant la a treia cruciadă, Richard Inimă de Leu, regele Angliei (1189 – 1199), luat prizonier pe drumul de întoarcere spre casă de împăratul german Henric al VI-lea, este eliberat în această zi cu un preț de răscumpărare enorm, 100.000 de livre. Pentru a aduna această sumă, laicii trebuie să dea un sfert din venit, preoții, din veniturile lor temporare, tot un sfert, iar bisericile trebuie să predea vesela de argint și odoarele de aur, iar ordinele monastice, lâna tunsă vreme de un an. Cu toate aceste impozite împovărătoare, suma adunată este prea mică. Împăratul consimte totuși să-l pună în libertate provizorie pe Richard. În absența regelui fratele lui, Ioan, a încercat să pună mâna pe putere, dar a fost învins grație intervenției energice a arhiepiscopului de Canterbury, Hubert Gaultier, care este nu numai un bun preot, ci și un bun oștean.

13

1766. O ordonanță bugetară emisă de Ecaterina a II-a a Rusiei prevede în cadrul Administrației teatrelor imperiale o companie de operă de 12 persoane, incluzând un libretist și doi maeștri de cor, șapte actrițe și un sufleur, precum și o companie de balet, formată din 33 de persoane. Sub conducerea lui I.P. Elaghin tot personalul ajunge la 230. Fondurile disponibile, cam de 135.000 de ruble, deși sub 10% din cheltuielile anuale ale Curții, reprezintă cu 24.000 de ruble mai mult decât bugetele pe anul 1765 ale Universității din Moscova, Academiei de Științe și Academiei de Arte Frumoase (fondată în 1757).

25

1947. Vechiul regat prusac, una dintre forțele politice și militare ale Europei încă din secolul al XVIII-lea, încetează să mai existe, în urma tratatelor de pace încheiate după Al Doilea Război Mondial. Începând cu domnia lui Frederic cel Mare (1740 – 1786) Prusia devine una dintre marile puteri ale Europei, cu o armată de neîntrecut. Cum mare parte din bugetul statului este destinat apărării, și-a dobândit renumele unei armate cu stat, și nu invers. În cursul secolului al XIX-lea, Prusia este centrul mișcării de unificare a Confederației germane și în 1919 devine parte a Republicii de la Weimar, ca stat independent. Politica lui Hitler se concentrează pe acest mic stat, al cărui teritoriu este împărțit în această zi de Aliați, Prusia fiind considerată vinovată și de izbucnirea Primului Război Mondial, și de ascensiunea Führerului.

28

1900. Este ultima zi a unei confruntări începute cu trei luni înainte în cadrul celui de-al doilea război anglo-bur, din Africa de Sud. Din 2 noiembrie, când ultimul tren iese din Ladysmith și liniile de telegraf sunt tăiate, orașul este încercuit de buri. O coloană condusă de generalul Sir Redvers Buller întreprinde mai multe tentative de eliberare a așezării, toate eșuate. 600 de soldați izbutesc totuși să captureze un tun al burilor. În sfârșit, la a 12-a încercare, generalul Buller reușește să ajungă în oraș și pune capăt asediului. Pierde însă 420 de oameni, iar 2.000 sunt spitalizați.

29

1853. Croitoresele Parisului nu știu ce este odihna, lucrează febril pentru această zi, când are loc căsătoria la starea civilă (după cea religioasă de la Catedrala Notre-Dame, cu o lună în urmă) a împăratului Napoleon al III-lea cu domnișoara Eugenia de Montijo, de 26 de ani. Suveranul, aflat la apogeul carierei, se hotărăște repede asupra acestui pas și de aceea pompa care însoțește ceremoniile oficiale se face și ea destul de în pripă. Dar el știe ce face și își asigură anturajul că alegerea lui este cea mai bună. Cuplul părăsește imediat Parisul, pentru a-și adăposti fericirea în micul castel de la Villeneuve-l'Étang, apoi la Saint-Cloud. Eugenia, prin venele căreia nu curge sânge regal, este foarte frumoasă, se va impune la Curte și îi va supraviețui împăratului 47 de ani.

Personaje din marea frescă realizată de Strobel:
Anna de Habsburg și Sigismund al III-lea Vasa...

clarat major. În opinia lui Bălcescu, tânărul Báthory era „nesocotit”, dar „inimos”, „se purta în toate după placul lui sau mai bine după cum îi șopteau iezuiții vânđuți Austriei ce-l înconjurau”.

Sigismund Báthory a domnit intermitent, renunțând de patru ori la tron și recuperându-l succesiv de alte trei, începând din iunie 1594. Instabil psihic, nehotărât politic, șovăielnic în plan militar și dezamăgit în plan personal, Sigismund abdică în 1597 și pleacă la Praga, pentru a obține principatele Oppeln și Ratibor, cedând Transilvania soției sale. În 1598, revine brusc în Transilvania. Potrivit lui Bălcescu, ajuns la Cluj, Sigismund află că „și soția lui se află sosită cu o zi înainte în oraș, spre a aștepta venirea arhiducelui ce acum era în Cașovia [Kosice, Slovacia – n.n.] și trimisese 1.000 de călăreți spre a o însoți în Germania [...] Princesesa se afla la biserică, făcându-și rugăciunea, când i se aduse această

veste neașteptată ce o miră și o tulbură foarte. Ea răspunse că îndată ce se va săvârși slujba bisericii, nu leapădă o convorbire față cu martori. Sigismund, pe dată ce se întâlnește cu soția lui, simțind cât de mult ea-i va fi de trebuință în acele împrejurări, trase spre sine cu mângâieri prefăcute și cu făgăduieli pe acea sărmană femeie, lipsită de sfat și de ajutor, pe care atât o nesocotise și o urgisise mai înainte”.

După un an renunță iar, la Mediaș, în favoarea vărului său, cardinalul Andrei Báthory. Odată mort acesta, Sigismund e reales principe al Transilvaniei (Cluj, 1601). Înving la Guruslău de oastea imperială (trupele lui Giorgio Basta și Mihai Viteazul), fuge în Moldova. În 1602, după ce adepții îi sunt învinși la Teiuș de trupele aceluiași Basta, renunță pentru a patra și ultima oară la principat și se retrage la Praga, în Cehia.

Iorga contrazice cu probe exagerările (în majoritate, de

sorginte iezuită) din avize, cronici și istorii de epocă, ce fac din Sigismund un atlet al Creștinătății, nu doar răspândind vestea minunilor ce-i însoțeau, chipurile, isprăvile războinice, și a calităților lui fizice, psihice și de caracter, ci și atribuindu-i mai toate victoriile lui Mihai Viteazul, în dorința de a-l atrage de partea Romei catolice.

Strobel și comanditarii săi polonezi cunoșteau cu siguranță adevărata față a lucrurilor, căci doar așa se explică prezența mărunță și fragilă, aproape lamentabilă a lui Sigismund (ce nu poate fi doar o simplă aluzie la impotența „Serenissimului”) în tabloul de la Madrid.

Împăratului îi convenea divorțul

Când s-a pus problema căsătoriei Mariei Christierna cu Sigismund Báthory, mama și fiica (tatăl, care acceptase ideea alianței, murise între timp), dar și Anna, regina Poloniei, nu au fost de acord, dar a trebuit să cedeze presiunilor imperiale și papale. După îndelungi tăgădăneli și deosebit de tristă, Maria Anna de Bavaria și-a condus fiica pe ruta lungă și obositoare spre Transilvania, prin Slovacia, până la Cașovia, sub escorta arhiducelui Maximilian. Viitoarea princesă a ajuns în Transilvania cu mare alai și a fost întâmpinată de Sigismund la Teiuș, unde se montase un cort mare pentru oaspeți. Aici s-au și văzut cei doi logodnici întâia oară. Se

părtășit veștile și opiniile în aproape o sută de epistole trimise fiului Ferdinand, care era încă doar arhiduce de Habsburg-Stiria, după moartea tatălui. Maria Christierna și Rudolf al II-lea erau veri primari, tații lor (Carol de Habsburg și, respectiv, Maximilian al II-lea de Habsburg) fiind frați.

Maria Christierna era sora și, respectiv, mătușa celor doi prinți-episcopi (Carol de Habsburg cel Postum și Carol Ferdinand) care au fost protectorii lui Strobel, ca și mătușa a doi regi, Ladislau al IV-lea Vasa (1595 – 1648), rege peste Polonia și Lituania, ales țar al Rusiei fără să ocupe tronul (fiul surorii ei, Anna), și Jan al II-lea Cazimir (1609 – 1672), rege peste Polonia și Lituania (fiul surorii ei, Constanza).

Între frații și surorile Mariei Christierna se număra Anna de Habsburg (1573 – 1598), prima soție a regelui Poloniei, Sigismund al III-lea Vasa. Sigismund al III-lea Vasa era cumnat cu Sigismund Báthory, care găsea ajutor în Polonia ori de câte ori își abandona tronul. Credem că Anna de Habsburg e Irodiada de la masă și, ca atare, Irodul din fața ei e Sigismund al III-lea Vasa. Unul dintre fiii Annei, Ladislau (n. 1595), s-a căsătorit cu vara sa Cecilia Renata, fiica împăratului Ferdinand al II-lea de Habsburg, și a devenit regele Poloniei ca Ladislau al IV-lea (1632).

Alt frate a fost Ferdinand al II-lea de Habsburg (1578 – 1637), mai întâi arhiduce de

Părinții Mariei Christierna, Maria Anna de Bavaria și Carol al II-lea

Habsburg-Stiria, apoi împărat al Sfântului Imperiu Romano-German, rege al Ungariei și Cehiei (1619 – 1637).

Margarita de Habsburg (1584 – 1611), sora lor, era soția regelui Spaniei, Filip al III-lea, și mama lui Filip al IV-lea. Umpluse palatul regal cu tablouri executate după miniaturi ale membrilor familiei, cărora le ducea dorul, aduse cu ea de la Graz. Dacă regina Anna a Poloniei este Irodiada de la masă, cea de lângă Salomeea, care îi seamănă perfect nu numai prin trăsături, ci și prin înclinarea capului, nu poate fi decât Margarita.

Constanza de Habsburg (1588 – 1631) era a doua soție a regelui Poloniei Sigismund al III-lea Vasa și mama lui Carol Ferdinand (1613 – 1655), prinț-episcop de Wrocław. Dacă, așa cum pare, alături de Salomeea de lângă cocoșat stă tot o Irodiadă, căci le seamănă celorlalte, ea ar putea fi ori această a treia soră-regină, Constanza, ori chiar mama lor, Maria Anna de Bavaria.

O prezență lamentabilă

Cronologia faptelor la care se referă *Banchetul lui Irod și decapitarea Sfântului Ioan Botezătorul* acoperă doar câteva dintre momentele istorice care îi leagă pe protagoniștii tabloului, între 1595 (anul nunții lui Sigismund Báthory cu Maria Christierna de Habsburg) și 1621 (când arhiducesa moare).

Primul protagonist este principele Transilvaniei Sigismund Báthory de Somlyó (1572 sau 1573 – după 27 martie 1613, Libochovice, Cehia). Părinții săi au fost Cristofor Báthory și Elisabeta Bocskai, sora lui Ștefan Bocskai, viitor principe (efemer) al Transilvaniei. Dorea să-și unească țara cu Valahia și Moldova, conform așa-numitului „plan dacic”, ce urmărea consolidarea unui stat care să poată ține piept otomanilor. Deși încă minor, Dieta Transilvaniei (Cluj, 1581) l-a ales principe. Tot Dieta (Mediaș, 1588) l-a de-

unirea lor. Pricinuirea fu neîmplinirea căsătoriei“.

„Ce minunat căpitan!“

„Serenissima“ are doar 25 de ani când Sigismund abdică din nou; despărțirea lor e deja încuviințată de Papă, la 7 august 1599. Mihai o reîntâlnește în martie 1600, la Praga; chiar dacă tabloul lui Frans Francken nu-i un „instantaneu“ al întâlnirii, istoria nu consemnează, totuși, că tânăra și curajoasa arhiducesă austriacă ar fi avut resentimente față de voievodul român care, cucerind Transilvania, o depusese, între timp, de cetatea și ținutul Făgărașului, ale ei ca parte din darul de nuntă primit de la soț.

Se spune că ultima întâlnire dintre Maria Christierna și Sigismund ar fi avut loc în 1602 la Cluj, fapt înfirmat însă de italianul Ciro Spontoni în *Istoria Transilvaniei*. Sigur e că arhiducesa pleacă la Graz, iar în 1607 se călugărește, intrând în mănăstirea iezuită din Hall, Tirol (lângă Innsbruck), împreună cu sora ei Eleonora. Cinci ani mai târziu, Rudolf al II-lea moare bolnav și cu mințile dușe, iar peste încă un an, Sigismund moare și el, tot la Praga, fără glorie și „miseramente“. Nefericita conviețuire cu Báthory lăsase grele urme în sufletul arhiducesei, care refuză succesiv foarte măgulitoare cereri în căsătorie, încercând să se recalegă în mănăstire, unde este o pildă de devotament și modestie, de bunătate și abnegație. Din 1612, când

... împăratul
Rudolf al II-lea

bătrâna stareță Catherina von Brandis renunță în favoarea ei, devine stareță, pentru aproape un deceniu. În sala principală a mănăstirii din Hall i se păstrează la loc de cinste portretul în rasă monahală.

O principesă frumoasă, elegantă, inteligentă, educată, cultivată, dar și profund religioasă, măritată împotriva voinței ei și împotriva a tot ceea ce se dorise pentru ea (să fie împărăteasă) și obligată să facă un mariaj inacceptabil, numai din rațiuni politico-diplomatice, care a domnit de două ori asupra Principatului Transilvaniei. Maria Christierna trăiește o dramă sentimentală și religioasă și trebuie să se limiteze doar la rolul soției care nu face copii. Alungată la Chioar, trebuie să accepte singurătatea tulburată de zgomotoasele chefuri cu lăutari ale degeneratului Sigismund, mulțumindu-se să scrie mamei și surorilor și să le primească răspunsurile. Fusesse jignită de impotența lui Sigismund, agresată de aspirațiile obraznice ale car-

dinalului și apelase la cavalerismul lui Mihai prin intermediul lui Rudolf al II-lea, deși „valahul“ îi luase și n-avea de gând să-i înapoieze mult iubita cetate a Făgărașului.

Pe de altă parte, arhiducesa își trăise solitudinile, chiar și cele religioase, printre zvonurile despre trecătoarele iubiri ale lui Mihai, curioasă, probabil, să-l cunoască și să afle mai multe despre el. Niciuna dintre sursele la care am avut acces nu confirmă faptul că interesul arhiducesei Maria Christierna ar fi depășit curiozitatea.

Dar, dacă arhiducesei i se va fi vorbit la Madrid de comedia pe care Lope de Vega i-o dedicase lui Sigismund Bathory, e greu de crezut că principesei nu i s-a povestit și despre acel „prodigioso capitán“ (minunat căpitan) evocat cu mare entuziasm de Sinan și Ferhad, două pașale, în text: „Voinic e și lat în spete,/ un uriaș fără de pereche;/ cu ochi mari, frunte/ înaltă, păr buclat,/ nas subțire și prelung,/ sprâncene aproape unite,/ cam bărbos, palid și ars/ de soare, brav și mare/ călăreț ce, când se-aprinde,/ e primul care lovește/ și-i prin- tre cei mai semeți

– Ce minunat căpitan! [...]

– Deși ca oștean e tânăr,/ îndură multe cu râvnă:/ foame și mari osteneți/ și-i înarmat până-n dinți

– Ce minunat căpitan!

– Deși mare cât un munte,/ nu se dă mare erou,/ nici îndrăgostit galant,/ ci doar oștean curajos.

Ce minunat căpitan!“ ■

pare că Maria Christierna aflate că principele transilvan era impotent abia cu trei zile înaintea acestei întâlniri.

Sigismund bate o monedă în cinstea miresei. Publicații, scrisori și rapoarte diplomatice urmăriseră pas cu pas drumul tinerei arhiducese prin Europa, spre Transilvania. Căsătoria religioasă s-a celebrat la 6 august 1595, iar hainele mirilor au fost fastuoase: Sigismund purta veșminte roșii, iar Maria Christierna o elegantă rochie albastră. Mirele îl invitase și pe Mihai-Vodă la petrecerea de la Alba Iulia. „Valahul”, care se străduia să-i împiedice pe otomanii lui Sinan Pașa să ridice un pod peste Dunăre, n-a venit, dar a trimis daruri scumpe de nuntă prin boierii Stroe Buzescu și Radu Calomfirescu, rugându-l pe principe să-i vină cât mai grabnic în ajutor. Printre darurile scumpe trimise de Mihai tinerilor însurăței sunt amintite: „un cal foarte frumos, luxos împodobit, cu un paloș bătut cu pietre scumpe pentru mire, și opt bucăți de brocard cu fir de aur, pentru mireasă”.

În urma nunții fastuoase, principesa devine una dintre cele mai frumoase femei ce a trecut prin capitala Transilvaniei, unde își avea o reședință. După două dintre abdicările soțului, ea este, în numele împăratului, principesa a Transilvaniei în 1597 și 1598. I se spunea adeseori „Serenissima”, iar sașii o numeau „Crăiasa”. Dar căsnicia ei cu Sigismund Báthory a fost un eșec.

... Mihai Viteazul și Sigismund Báthory...

Nu știm când l-a cunoscut Maria Christierna pe Mihai Viteazul, dar e aproape sigur că la petrecerea dată la reședința ei de Anul Nou 1597 era prezent. Iată cum descrie Bălcescu momentul: „[Mihai] ajunsese la Alba Iulia în 30 decembrie. Báthory îl trimisese înainte pe secretarul său de stat Pancratie Sennyei cu 40 de trăsuri de paradă și o mulțime de nobili; [...] în cea din urmă zi a lui decembrie, Báthory trimise o seamă de călăreți lui Mihai Vodă, ca să-l însoțească la Curtea sa. Acolo, de față cu cei mai de căpetenie domni ai Ardealului și cu nunțiul Papei, ambii domni vorbiră ca la două ceasuri; pe urmă, Mihai Vodă fu dus cu multă cinste la casa sa, gătindu-se Báthory a-l aștepta a doua zi cu toată fala convenită unui asemenea domn. În ziua cea dintâi a Anului Nou, Mihai Vodă se duse cu multă solemnitate la biserică; pe urmă merse la prințul Transilvaniei, care-l ospătă mareț [...] La 3 ianuarie, ofițerii și pajii prințului Tran-

silvaniei aduseră la Mihai Vodă, dar din partea lui Báthory, șase pahare mari de aur smălțuite, un ibric și un lighean de argint”.

Sigismund făcea frecvente crize de gelozie, o acuza de infidelitate, o amenința, era intolerant și capricios, o alunga din Alba Iulia la Chioar (cetatea de acolo era un dar de nuntă), plângea după o mai curând imaginară dragoste veche, dădea frecvente dovezi de instabilitate și șovăială.

Cu siguranță că împăratului Rudolf îi convenea divorțul celor doi, care îi oferea Transilvania pe tavă. Să fi făcut, oare, Maria Christierna parte dintr-un complot de familie? De aceea să-l fi primit oare tânăra fostă soție cu bucurie și să fi încercat să-l ajute? Romantic, Bălcescu nu împărtășește această bănuială: „Această jună și frumoasă principesă, jertfită printr-o politică perfidă ca să fie soția lui Báthory, după patru ani de suferințe, acum, prin învoire cu soțul ei, subscrisesese actele prin care cerea Papei să strice

unde a avut responsabilități. Părintele era animat și de duhul Rugului Aprins, căci a știut să facă o adevărată simfonie în chiar propria sa viață, îmbinând căutările duhovnicești cu cele culturale și științifice.

Astfel, una dintre cele mai uimitoare mărturii ne-a fost dată de Mitropolitul Antonie Plămădeală care în binecunoscutul său volum dedicat subiectului nostru no-

tează că în perioada în care logicianul și filosoful Anton Dumitriu a avut o tentativă de a intra în monahism a fost găzduit o vreme în Mănăstirea Slatina. Ei bine, subliniază Î.P.S. Antonie Plămădeală, ce mai făcea Anton Dumitriu, în afară de respectarea vieții monahale, foarte stricte, întrucât Mănăstirea Slatina era păstorită în acei ani de părintele Cleopa Ilie? „Trei luni a lucrat – Anton Dumitriu – cu părintele Petroniu Tănase, și el cu studii de matematică... la dezlegarea Teoremei lui Fermat [...]. Am

văzut vreo 50 de caiete pline numai cu formule și credeau amândoi că erau foarte aproape de rezolvare“. (Antonie Plămădeală, *Rugul Aprins*, Sibiu, 2002, p. 31). Mai trebuie precizat că era vorba despre *Marea Teoremă a lui Fermat*, enunțată în anul 1637, a cărei rezolvare a fost găsită după trei secole și jumătate, abia în 1994, de matematicianul englez Andrew Wiles. De mirare să existe asemenea preocupări cu totul nonconformiste tocmai într-o sihăstrie ortodoxă românească a anilor '50!

Și, cu toate acestea, este o întâmplare emblematică pentru membrii Rugului Aprins... Fiindcă nu puțini au fost cei care realmente

erau personalități în domeniile lor de expertiză, iar acestea erau chimia, fizica, matematica. Așa cum am mai arătat în această rubrică, au existat și alți monahi pasionați deopotrivă de științele exacte și de literatură, muzică, arte, filosofie etc. – a se vedea figura excepțională a părintelui Andrei Scrima. Toate cele de mai sus nu au diminuat nicidecum cunoașterea teologică și viața monahală

propriu-zisă a celor menționați, dimpotrivă, au îmbogățit-o.

Ca dovadă, părintele Petroniu Tănase a fost considerat unul dintre cei mai însemnați duhovnici ai secolului XX, început de secol XXI, care a reprezentat cu cinste ortodoxia de nuanță românească la Sfântul Munte Athos. Cei care l-au cunoscut îndeaproape mărturisesc amănunte impresionante. Părintele Petroniu era un stareț aspru, înainte de orice cu propria sa persoană, de aceea cerea și de la ceilalți confrăți o viață monahală rigu-

roasă. Aflat la o vârstă respectabilă, de peste 90 de ani, nu accepta să fie ajutat în treburile casnice, își spăla singur lenjeria personală, respecta cu strictețe programul de rugăciune – care la Muntele Athos nu este defel lejer. Sfaturile sfinției sale veneau dintr-o amplă experiență monahală, din care a știut să tragă cele mai adânci învățăminte.

Înțelept și riguros

Tocmai fiindcă a fost o personalitate cu o cultură excepțională, alături de cultura duhovnicească propriu-zisă, părintele Petroniu a lăsat între însemnările sale și câteva pagini –

Viitorul mitropolit Antonie Plămădeală, încadrat de părintele Cleopa Ilie și de părintele Petroniu Tănase (dreapta)

PĂRINTELE PETRONIU TĂNASE ȘI RUGUL APRINS

MARIUS VASILEANU

Din fericire pentru ei, nu toți membrii Rugului Aprins au fost arestați. Unii au scăpat din motive pur conjuncturale, fără să fi făcut neapărat compromisuri cu regimul dictatorial comunist. Printre aceștia se numără și părintele Petroniu Tănase, care avea să ajungă peste ani starețul schitului românesc Prodromu de la Muntele Athos.

Părintele Petroniu Tănase (1916 – 2011) s-a născut în județul Neamț. A făcut școala primară în satul natal, Fărcașa, după care la vârsta de 14 ani a intrat ca frate la Mănăstirea Neamț, unde a urmat cursurile școlii de cântăreți. Din anul 1935 urmează cursurile Seminarului Monahal de la Cernica. Se înscrie apoi, în paralel, la Facultatea de Teologie Ortodoxă din București și la Facultatea de Litere și Filosofie – susține ambele licențe în anul 1946. Inițial, urmasse timp de un an și cursurile Facultății de Matematici din București. A lucrat la Cancelaria Sf. Sinod începând din 1942 și la Secretariatul Patriarhului Nicodim. A fost profesor la Seminarul Monahal de la Mănăstirea Neamț. În 14 august 1942 este călugărit la Mănăstirea Neamț, iar pe 20 septembrie 1942 este hirotonit diacon. Începând din 1947 devine preot. A viețuit ca monah la Mănăstirea Antim (București) – unde a făcut parte din grupul Rugul Aprins – și la Mănăstirea Slatina. După mai multe încercări personale, cauzate de Decretul 410/1959 (prin care a fost diminuat dramatic numărul monahilor din B.O.R.), revine în monahism

și slujește la Mănăstirea Argeș (1963). Din 1978 este primit în obștea de la Schitul Românesc Prodromu (Sf. Munte Athos, Grecia). Aici primește mai multe ascultări, între care acelea de duhovnic și bibliotecar, și este ales stareț în anul 1984. În cele câteva cărți publicate s-a aplecat asupra unor pagini din istoria ortodoxiei, de asemenea a scris lucrări de meditații și predici creștine.

Preocupări nonconformiste

Părintele Petroniu Tănase a avut relații speciale, chiar de prietenie, cu câteva dintre personalitățile Rugului Aprins: părintele Daniil Sandu Tudor, părintele Benedict Ghiuș, părintele Arsenie Papacioc, părintele Sofian Boghiu, părintele Andrei Scrima, Anton Dumitriu, Ștefan Todirașcu, Alexandru Mironescu ș.a. Pe câțiva dintre aceștia avea să-i evoce peste ani în câteva mărturii și amintiri. Părintele Petroniu Tănase a fost un monah cu o rafinată viață duhovnicească – recunoscută ca atare în cele câteva mănăstiri

Părintele Petroniu Tănase, în 2004

fac pogorământ, se abat de la rânduielile obștești, atunci și obștea este mai schioapă, este mai nedesăvârșită, mai neîmplinită, mai târguită... Pentru că cei care o alcătuiesc nu sunt piese care să onoreze prin prezența lor această obște duhovnicească. Într-un cuvânt, obștea este slăbănoagă, slăbănogită, este alcătuită din oameni slăbănogi.

Dar lipsa cea mare este a celui care nu participă la sfintele slujbe. Să știți că nu este o chestiune de a face ceva de bunăvoie, ci suntem datori, suntem obligați în privința aceasta. Avem obligația aceasta, de a lua parte la slujbe, pentru că ne-am angajat înaintea lui Hristos să ne sfințim, să ne desăvârșim. Numai așa Biserica și obștea merg bine, când toți ostenitorii ei sunt buni, ca să împlinescă cu cinste, cu seriozitate rânduielile obștești. Fiecare pogorământ pe care-l face cineva este un atentat la uni-

tatea și la împlinirea obștii în care trăiește. Să știți, nu e numai o pagubă personală, ci este o neorânduială a obștii la care contribuim noi singuri. Nu este în cinstea noastră aceasta! Tot mereu ne găsim scuze, îndreptățiri ca să lipsim de la slujbele bisericești.

Ar fi trebuit să luăm cu strictețe, cu severitate toată perioada aceasta. Dar constăți că unii părinți consideră că nu merită atâta atenție prezența la biserică. Și le-am spus de atâtea ori că sunt lucruri tradiționale, practicate și în mănăstirile noastre, obligate și aicea, la Muntele Athos, ca să fim de la început, când încep slujbele. Nu ne trezim cu un ceas înainte de slujbă, ca să ne facem și pravila!“

Rafinamentul unei personalități precum părintele Petroniu Tănase dă măsura adevărată a ortodoxiei de nuanță românească a cărei infuzie de Duh generată de excepționala mișcare Rugul Aprins nu încetează să-și arate tainele, roadele, dar și actualitatea mereu vie. ■

Radio
România
Cultural

**Știința în
cuvinte potrivite**

La Radio România Cultural
Cu Corina Negrea și Dan Manolache
Luni-vineri, de la ora 13.20

o raritate în literatura monahală ortodoxă – în care găsim relatate și câteva dintre... visele pe care le-a avut de-a lungul vieții! Indubitabil, într-o epocă în care psihanaliza lui Carl Gustav Jung avea să devină o disciplină recunoscută oficial, însemnătatea anumitor vise personale nu poate fi ignorată. Dar cheia în care notează părintele Petroniu câteva dintre visele proprii este indubitabil de altă natură, anume: eminentă spirituală, impregnată de duhul ortodox cel mai curat.

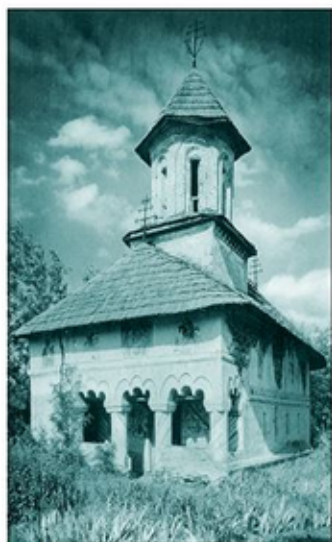
Pe veranda schitului românesc Prodromu de la Muntele Athos

Iată o mică dovadă a înțelepciunii și rigurozității părintelui Petroniu Tănase într-o predică rostită la Schitul Prodromu, Sfântul Munte Athos (23 mai 2002): „Biserica nu este altceva decât mulțimea celor care se mântuiesc împlinind în trupul lor, prin sfințenia lor, ceea ce a împlinit Mântuitorul Hristos prin viața Sa pământească, pentru desăvârșirea și împlinirea cea duhovnicească. Lucrarea care se face de acum înainte pentru mântuire este prin Duhul Sfânt. El este în prima linie, dar Mântuitorul Hristos este Cel Care o face printr-Însul. Toată sfințirea, toată lucrarea de îndumnezeire, de îmbogățire este săvârșită prin Duhul Sfânt. De aceea, ați văzut, și părinții cei mari, care au izbutit în viață și se înalță peste toți, recunosc că această lucrare se face prin lucrarea Sfântului Duh. Este mult de spus în legătură cu lucrarea aceasta, a Sfântului Duh, a vieții duhovnicești. Menirea și chemarea omului pe Pământ este cea a sfințirii, a înduhovnicirii. «Fiți sfinți» sau «fiți desăvârșiți» (Matei 5, 48), și pentru că Duhul este prezent permanent în viața fiecăruia. Ce rugăciuni frumoase, speciale, adresate Sfântului Duh are Sfântul Simeon Noul Teolog! [...] Călugării sunt acei care s-au angajat în chip deosebit să realizeze în ființa lor această

înduhovnicire și sfințire. De aceea, zic, viața liturgică pentru noi este de mare însemnătate și trebuie să insist mereu și să spun că nu prea suntem la înălțimi în privința aceasta.

Adică, nu am reușit să luăm parte regulat la toate sfintele slujbe. Tot ne-am îndreptățit cu treburile cele din afară și, de multe ori, la biserică, la începutul slujbei și în timpul slujbei, biserica este aproape goală. Să știți că e o scădere, o lipsă a vieții noastre sufletești, și personale și obștești. O obște duhovnicească este bună atunci când toate resorturile ei funcționează bine, când oamenii sunt râvnitori, sunt prezenți la sfintele slujbe și slujesc. Prezența aceasta nu e o prezență materială, trupească, ci o prezență duhovnicească.

Noi ne grijim și ne străduim să ne împlinim duhovnicește. Ne străduim permanent să ne rugăm la sfintele slujbe, fiindcă acolo se lucrează, în prezența Sfântului Duh, Sfintele Taine, se săvârșesc slujbele sfinților din fiecare zi, se fac rugăciuni de obște. Lipsa de la sfintele slujbe este o mare pagubă. Întâi pentru că cei care lipsesc se lipsesc de frumusețea lor. Apoi se lipsesc și de puterea lor sfințitoare. Este o lipsă și pentru obștea în care se găsesc persoanele care nu merg la sfintele slujbe. Dacă tot mai mulți oameni

Biserica din Curtișoara, în vremea lui Kurt Hielscher...

„N-am descoperit la Hotin niciun român“

Pe drumul care, pentru Igor Cobileanski, a trecut prin Moldova, Basarabia și Ucraina, s-au schimbat puține în ultima sută de ani. Deși mai ales pe acest drum s-a schimbat totul. S-au schimbat sufletul locurilor și identitatea lor în primul rând.

În zona Cernăuților, la Hotin, nicio piatră nu pare mișcată din loc de acum 100 de ani, deși absolut nimic nu mai este cum era atunci. Albă

... și azi; ...

și semeță, cu turnurile ei ascuțite înfruntând vântul pe creasta unei coline ițite din malul Nistrului, cetatea Hotin păstrează durerea prea multor

Cum a început drumul lui Hielscher

Totul a început cu puțin înainte de debutul Primului Război Mondial, când Kurt Hielscher acceptase o slujbă temporară de profesor în Spania. „Pentru că, după începerea războiului, nu i s-a mai permis să părăsească Spania, a decis să folosească timpul într-un fel care să-i facă plăcere, astfel încât a început să facă plimbări lungi, tot mai lungi, până când a mers pe jos mai bine de 45.000 de kilometri. Da, ați înțeles bine, a mers pe jos mai bine de 45.000 de kilometri, până în zone foarte îndepărtate ale Spaniei, întotdeauna purtând cu el prețioasele sale camere de fotografiat și oferindu-și astfel extraordinarul prilej de a descoperi Spania profundă“, spune Christian Hamann, nepotul fotografului, intervievat în cadrul proiectului „O călătorie de 100 de ani“. Ca să mai câștige niște bani în timpul acestei călătorii, a adăugat acesta, Hielscher ținea din când în când prelegeri

publice, în cadrul cărora organiza expoziții cu fotografiile sale surprinse în diverse sate și orașe. Treptat, faima sa devenise așa de mare, încât unii îl numeau chiar „cel mai cunoscut om din Spania“, renume care a ajuns, în cele din urmă, la urechile stăpânirii, iar Kurt Hielscher a fost invitat pentru o prezentare privată de regele Spaniei, Alfonso al XIII-lea. A fost un succes. Impresionat de munca fotografului german, regele Spaniei a decis să-l transforme în cavaler și i-a comandat, de data aceasta oficial, un album care să prezinte țara, cu frumusețile ei aspre și neștiute. La sfârșitul Primului Război Mondial, Kurt Hielscher, care renunțase între timp la munca de profesor în Germania, a revenit în Spania și a început munca de fotograf. Albumul de prezentare a Spaniei, publicat în 1922, îi este dedicat regelui Alfonso al XIII-lea, cu același adânc și respectuos omagiu. Acest volum a deschis o carieră care avea să-i aducă lui Hielscher totul: și bani, și faimă, și prieteni. A publicat o serie legendară de albume de fotografii, a ținut prelegeri despre călătoriile sale.

Continuăm periplul început în numărul trecut, însoțind echipele pornite să refacă traseul și fotografiile artistului german care, la începutul anilor '30 ai secolului trecut, a străbătut cu aparatul de fotografiat România Reîntregită.

PE URMELE LUI KURT HIELSCHER

EVANTIA BARCA

Și Biserica veche de la Curtișoara are o poveste. O poveste ciudată, în urma căreia a rămas ani buni singură și stingheră, în liniștea unui sat pierdut pe undeva, pe terasele Oltului, în locul în care valurile își amintesc într-o doară de o mică prelungire a Câmpiei Române, anume Câmpia Boianului.

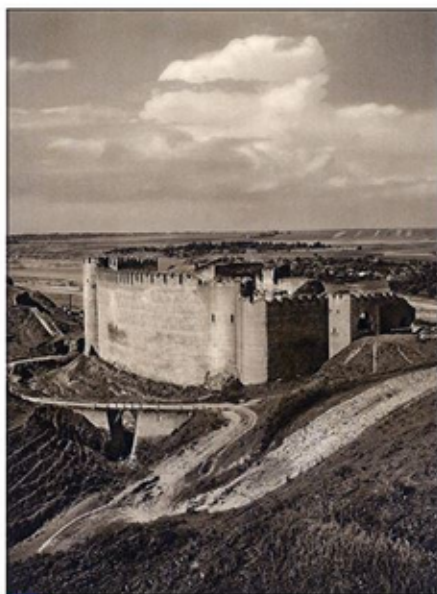
În dreapta, tulnicăreasa surprinsă de fotografii german

A fost ridicată pe la 1820, când o boieroaică a cumpărat Cula Cornoiu din Curtișoara și și-a dorit, după obiceiul locului, să aibă propria biserică, chiar lângă casă. Vechile ziduri ascund amintiri. Poate prea multe. Păstrează fresce remarcabile prin simplitatea lor primitivă și o tindă în stilul construcțiilor bisericesti mici din această regiune, scria, cu un veac în urmă, Kurt Hielscher. O istorie incertă, despre care oamenii vorbesc în șoaptă, spune că în vechime un om a fost trăsnit în curtea vechii biserici, iar întâmpla-

rea i-a speriat pe ceilalți. Enoariașii au părăsit-o. Abia începând din 1968, la marginea satului Curtișoara s-a mutat Muzeul Arhitecturii Populare din Gorj, care i-a oferit și vechii biserici adăpost, îngrijire și ceva vecini din vremea ei. Muzeul în aer liber adună acum monumente de arhitectură și tehnică populară din Gorj. Pe lângă Cula Cornoiu (secolul al XVIII-lea) au fost aduse și remontate aici Biserica din zid Sf. Ioan Botezătorul (1820), construcții țărănești din lemn, case, pivnițe, pătule, instalații tehnice

populare din secolele XVIII-XIX, mobilier țărănesc, piese de port, țesături, unelte, ceramică, creștături în lemn. Cea mai veche casă expusă, ridicată cu peste 200 de ani în urmă, este Casa Popii Udriște, din satul Olari, care datează din 1802. Muzeul expune și două biserici: prima, mica noastră bisericuță, o ctitorie a Bălașei Cornoiu. Cea de-a doua îi aparține familiei Tătarescu și a fost strămutată în anul 2002 de la Poiana Rovinari. Alături de ele, a fost adusă și fântâna Sfinților Arhangheli (1896).

drală și construită cândva cu granit și piatră aduse de la Moscova. Urcată pe un deal de vreo 500 m, Catedrala „Adormirea Maicii Domnului” (Uspenia) din Fântâna Albă a fost ridicată de staroverii ucraineni, respectiv rușii care nu acceptaseră reformele bisericești ale Patriarhului Nikon din secolul al XVII-lea. Cândva parte din regiunea istorică Bucovina a Principatului Moldovei, după Unirea Bucovinei cu țara, la 28 noiembrie 1918, satul Fântâna Albă a devenit parte a României, în plasa Siretului a județului Rădăuți. Important și misterios, satul a fost vreme de sute de ani centrul spiritual al credincioșilor de rit vechi. Aici a fost înființată, în anul 1846, Mitropolia Creștină de Rit Vechi, care și-a mutat sediul, în anul 1940, în orașul Brăila. Și în prezent, mitropolitul rușilor staroveri de la Brăila poartă denumirea de arhiepiscop de Fântâna Albă și mitropolit al tuturor creștinilor de rit vechi din lume. Trupele armatei sovietice și-au făcut apariția în Fântâna Albă la 30 iunie 1940. Odată cu sosirea sovieticilor, mitropolitul rușilor staroveri, Siluan Kravțov, care era grav bolnav, a fost nevoit să părăsească aceste locuri și să se mute la Brăila, iar autoritățile sovietice au desființat mănăstirea de călugări, obiectele de cult au

Cetatea Hotin, pe vremea când încă aparținea României...

fost confiscate, iar călugării împrăștiați.

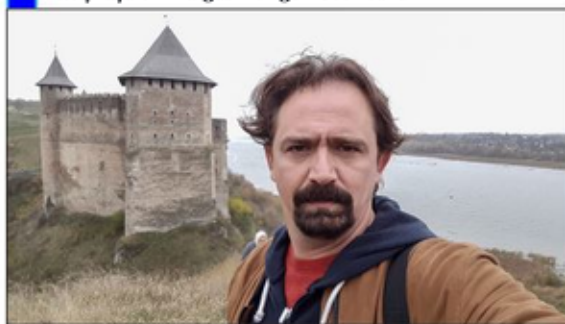
Astăzi, imensa biserică este pustie, părăsită, purtând cu ea o tristețe adâncă, copleșitoare. Satul este acum aproape părăsit. „Oamenii au plecat, nu mai există enoriași. Această biserică poartă cu ea un soi de tristețe care m-a marcat. Este drept că eu sunt mai sensibil. Pietrele nu s-au schimbat. Locul însă sigur are altă identitate acum. Mai degrabă ai impresia că s-a schimbat compoziția oxigenului. E alt aer în locurile acelea”, spune Igor

Cobileanski. De altfel, orașul însuși păstrează amintirea sumbră a unui Paște însângerat. Satul este la doar câteva sute de kilometri de frontiera cu România. Igor Cobileanski a filmat groapa comună în care au fost cândva aruncați de-a valma cei 3.000 de români împușcați în 1941 la Fântâna Albă pentru că doreau să traverseze frontiera către România (*Magazin istoric*, nr. 6/2011). În orașele din regiune nu mai sunt români, dar satele sunt pline. Lucrurile se schimbă și acolo, a trecut mult timp, multe s-au uitat, cei tineri nu mai vorbesc

deloc românește. „Când am început această călătorie, nu eram pe deplin conștient care va fi profunzimea și importanța ei. Când stai o lună și fierbi în același suc, gândindu-te la aceleași lucruri, ai, la un moment dat, niște revelații. Iar pentru mine, ca basarabean, înseamnă foarte mult asta. România înseamnă mult mai mult decât o cetățenie sau o țară, mai ales pentru unul ca mine, unionist prin definiție, prin esență, obișnuit să creadă că tot ce este al lui este peste hotare. Să trec prin toate

aceste locuri românești și să le înțeleg, să întreb și să aflu ce s-a întâmplat cu ele în ultima sută de ani a fost o încărcare puternică a unor baterii emoționale. Știu, sunt vorbe înflăcărâte și arhicunoscute, însă nu știu cum mai bine ar putea fi spus ceea ce simt”, scrie Igor Cobileanski. ■

... și așa cum a găsit-o Igor Cobileanski

furtuni năprasnice de foc și sânge și a unei identități schimbate parcă prea des prin veacuri. A fost a moldovenilor, dar a trecut prin mâinile tuturor, polonezi, tătari, cazaci, urmând și ea soarta predictibilă a unui punct de frontieră. A fost oferită și în dar de câteva ori. Dar cel mai adesea s-a înstrăinat pentru că mulți suverani ai veacurilor au râvnit la acest punct care deschidea calea spre Moldova și alte țări din Orientul Europei. Cetatea, de la o vreme, a fost de necucerit, dârząc între suratele ei care supraviețuiau malurile Nistrului: Hotin – Soroca – Tighina – Cetatea Albă, o serie continuată apoi de cetatea Chilie de pe Dunăre.

Unii spun că prima fortăreață a Hotinului a fost construită în anul 1325 de voievozii moldoveni din Onut, iar pe la 1340 a fost ocupată de voievodul moldovean Dragoș. Fortificațiile actuale au fost construite după anul 1400, cel mai probabil de domnitorul moldovean Ale-

xandru cel Bun și, judecând după înfățișarea construcției, cei mai mulți dau crezare surselor care spun că a făcut-o cu sprijinul lui Vitold, marele cneaz al Lituaniei. Mai apoi e stăpânită de Petru Aron, care o răscumpără de la polonezi.

Tot de aici îi alunga pe năvălitorii otomani Ștefan cel Mare și tot el a dat poruncă să fie construit paraclisul din piatră și din cărămidă, cu fațetele decorate cu figuri geometrice din cărămidă, urcat la etaj, pe latura dinspre malul Nistrului. La Hotin s-au refugiat din calea lui Mihai Viteazul Ieremia Movilă și fostul voievod transilvănean Sigismund Bathory, care sperau ca de aici să primească ajutor de la poloni. Tot aici s-a purtat, pe la 1621, o faimoasă bătălie între Uniunea Polono-Lituaniană și Imperiul Otoman, urmată de un tratat de pace prin care cetatea revenea încă o dată Moldovei. O altă putere, Imperiul Rus, a revendicat regiunea în secolul al XVIII-lea. Rușii au asediat și cucerit cetatea în patru rânduri. Ulterior, Hotinul a fost ocupat ba de polonezi, ba de otomani, fiind în final încorporat de Rusia în 1812, după ocuparea întregii Basarabii. Primul Război Mondial și revoluția bolșevică au reprezentat o grea încercare pentru Hotin, care, în 1918, a devenit cel mai nordic oraș al României Mari (la 283 km de Chișinău și la 554 km de București) și probabil adevăratul loc în care se „punea harta în cui”. Așa avea să găsească cetatea fotografii ger-

man Kurt Hielscher, cu vreo șase ani înainte ca Pactul Ribbentrop-Molotov (1939) să despartă iar țara, iar Basarabia, Bucovina de Nord și Ținutul Herța să fie anexate de U.R.S.S. aproape un an mai târziu, la 28 iunie 1940. Astăzi, Hotinul se află în Ucraina și a fost declarat într-un sondaj popular de la începutul anilor 2000 drept una dintre cele șapte minuni ale Ucrainei. „N-am descoperit la Hotin niciun român”, spune Igor Cobileanski. Acum, aproape nimic nu mai amintește de prezența românilor în zonă. Mai mult decât atât, mulți păstrează rezerve față de ceea ce este român și românesc. Cetatea stă în picioare, a înfruntat cu demnitate timpul, dar nu mai este în niciun fel românească.

Groapa comună de la Fântâna Albă

Igor Cobileanski a filmat, la Fântâna Albă, faimoasa biserică fotografiată de Hiel-scher, impunătoare ca o cate-

... cea din Fântâna Albă atunci...

... și azi

Alfred Bougeault

critice“ a savantului român: ea reprezintă „doar analiza istoriei – scria el –, dar analiza nu precede oare, în mod științific, sinteza?“ (p. XII). Într-adevăr, luxul de erudiție a lucrării nu era în avantajul unei opere de sinteză, așa cum încercase la vremea sa Mihail Kogălniceanu în a sa *Histoire de la Valachie, de la Moldavie et des Valaques transdanubiens* (apărută la Berlin, în 1837) și așa cum avea să realizeze, cu mai mult succes, Xenopol, în *Histoire des Roumains de la Dacie trajane* (Paris, E. Leroux, 1896), pentru a numi doar scrierile de sinteză în limba franceză.

Publicată în franceză, dar în România, lucrarea lui Hasdeu și-a îndeplinit totuși misiunea prin ecoul pe care l-a avut, fie și modest, în lumea savantă franceză. O mărturie a receptării sale este recenzia publicată de Alfred Bougeault în *L'Investigateur: journal de l'Institut histo-*

rique, revista Societății de științe istorice, fondată în 1833, în numărul acesteia din iulie – august 1879 <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k11599p/f259>.

Ecoul respectiv ilustrează o nouă etapă în creșterea interesului pentru România în opinia europeană în contextul creat de Războiul pentru Independență. Autorul recenziei era apreciat în secolul al XIX-lea ca istoric și istoric literar deosebit de activ în Societatea de științe istorice, al cărei președinte avea să devină în 1882. Mărturie a pasiunii sale pentru istoria României era comunicarea pe care a făcut-o pe această temă într-o ședință a societății din 1877, din dorința „de a atrage atenția asupra unui popor frate, de origine latină, ca noi“, în momentul câștigării independenței sale depline. Pentru cunoașterea istoriei sale, societatea stabilise de altfel ca premiul Raymond pe anul 1879 să fie acordat pe această temă.

In acest context, Alfred Bougeault lua cunoștință de traducerea primului volum (care avea să fie și singurul) al *Istoriei critice* a lui Hasdeu, pe care o prezenta cititorilor francezi în același timp cu escul despre istoria poporului român, *Essai d'histoire politique. L'État Roumain et la paix de l'Orient*, scris chiar de traducător și publicat tot la București, în franceză, în 1877. „Ele nu reprezintă tratate complete de istorie – aprecia Alfred Bougeault –, ele nu sunt decât fragmente, pietre izolate ale edificiului ce urmează a fi construit, dar ele au meritul de a oferi surse originale și de a se sprijini pe o bază solidă de erudiție“. Afirmția era valabilă mai ales în ceea ce privește opera lui Hasdeu. „Dacă ceva poate dovedi că România se regăsește pe sine, că ea a ajuns la maturitatea ei națională, că ea este demnă de independența cucerită, este tocmai acest lucru retrospectiv asupra trecutului ei, asupra originilor și a formării sale“. ■

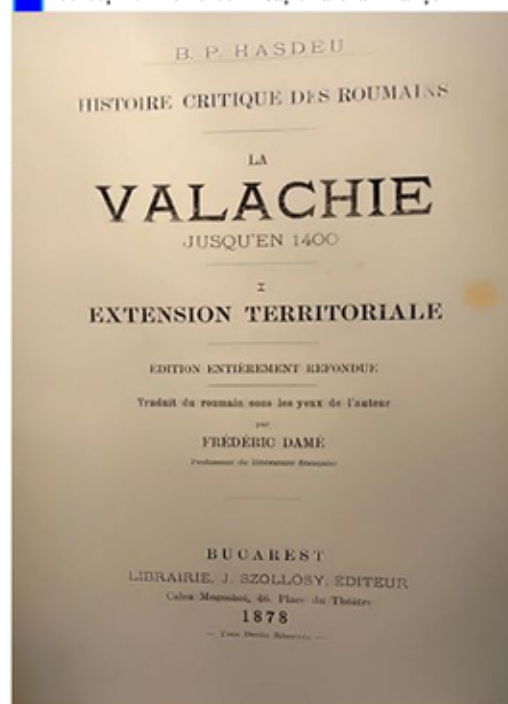
Istoria prin detalii

UN ECOU ÎN FRANȚA AL „ISTORIEI CRITICE” DE BOGDAN PETRICEICU HASDEU

ȘTEFAN LEMNY

Receptarea și prezența istoriografiei române în lume – tema celui de-al doilea Congres al istoricilor români ținut la Iași în 2018 – traversează o perioadă obscură între Cantemir și Xenopol, două momente de vârf în acest domeniu. Pe plan intern, scrisul istoric se află însă în continuă evoluție, nu lipsit de unele ecouri ocazionale peste hotare, adesea ignorate. „Gallica” își dovedește utilitatea și din acest punct de vedere, facilitând un sondaj în publicațiile franceze ce o compun. O investigație cu numele unor istorici români din perioada respectivă oferă unele curiozități instructive.

Istoria critică a românilor,
versiunea în limba franceză;
pagina de titlu a exemplarului aflat în
colecțiile Bibliotecii Naționale a Franței

Figură de prestigiu în cultura română modernă, scriitor și savant, Bogdan Petriceicu Hasdeu nu pare a fi avut un ecou deosebit în lumea științifică și literară de peste hotare din cauza caracterului prolix al operei sale, accesibilă doar cunoscătorilor limbii române în care a fost scrisă cu deosebire. O șansă care va surâde mai mult fiicei sale, poeta Iulia Hasdeu, care a scris și publicat în Franța și în franceză (*Magazin istoric*, nr. 6/2018). Dorința de a face însă cunoscută în lume istoria poporului român l-a animat și pe părintele ei. Este motivul traducerii în franceză de Frédéric Damé a renumitei sale *Istorie critice a românilor*, publicată la București, în 1878.

Lucrarea atrage atenția ca traducere întreprinsă, cum se precizează, „sub privirea autorului”, lăsând astfel să se înțeleagă conlucrarea activă dintre Hasdeu și Frédéric Damé, francez stabilit în România, unde s-a remarcat ca un mesager activ al culturii și limbii patriei sale. În scurta introducere, traducătorul aprecia importanța „istoriei

ridicat, încât a blocat internetul în campus. Administrația școlii, în urma numeroaselor reclamații depuse de studenții nemulțumiți de utilizarea, fără permisiune, a fotografiilor personale, l-a interzis.

Mark Zuckerberg a fost acceptat la Harvard să studieze psihologia, o disciplină ce îl fascina încă din copilărie (de notat că mama, Karen, a profesat ca psihiatru). Dar, pentru a-și pune în practică planurile, în noiembrie 2005 a renunțat la facultate. În 2017, după 12 ani, a primit o diplomă onorifică, iar, în discursul ținut în fața absolvenților prestigioasei instituții de învățământ superior, i-a îndemnat să-și urmeze visurile.

3. Primul interviu despre Facebook

La 28 aprilie 2004, unul dintre cei mai cunoscuți realizatori de la postul de televiziune CNBC, Dylan Ratigan, l-a invitat pe cel care „se părea că inventase următoarea mare chestie a vremii”. Mark și-a descris atunci creația, folosind cuvinte simple: un loc „în care fiecare să găsească lucruri interesante despre ceilalți”. Dacă în primele zile după ce a fost lansat proiectul Facebook a numărat doar câteva sute de utilizatori, până la data interviului ajunsese să depășească 100.000. „Și, cine știe unde se va mai ajunge?” – i-ar fi replicat Zuckerberg jurnalistului.

4. De ce este albastru culoarea Facebook?

Există o explicație foarte simplă pentru care a fost aleasă tocmai aceasta: Mark Zuckerberg este daltonist, iar nuanța este singura pe care o poate percepe cel mai corect. Însăși locuința acestuia a fost zugrăvită în nuanțe de albastru și bej.

Primul interviu televizat

5. Tehnici de a câștiga și piețele mai puțin primitive: Rusia...

La doi ani de la apariția Facebook în Statele Unite, Pavel Durov înregistra domeniul vkontakte.ru, inițial adresat unui grup exclusivist de

utilizatori, accesul făcându-se numai pe bază de invitație. Înregistrând un succes de proporții – de la 100.000, în februarie 2007, la 10 milioane, în primăvara următoare –, VK a devenit cel mai popular serviciu rus de socializare. Ca un bun manager, Zuckerberg a încercat să își întărească poziția și pe această piață (unde, Facebook înregistra pe atunci nouă milioane de utilizatori, în timp ce VK avea 34 de milioane!). În octombrie 2012, a întreprins o vizită la Moscova, unde s-a întâlnit cu premierul Dimitri Medvedev, un mare pasionat de noile tehnologii, laudând „formidabilii programatori de aplicații de rețele sociale și minunații programatori”.

6... și China

Multe site-uri, inclusiv popularele rețele sociale, precum Facebook și Twitter, sunt cenzurate de guvernul chinez. În ultimii ani, Mark Zuckerberg a încercat, în mai multe rânduri, să „spargă” așa-numitul „Marele Firewall al Chinei”, intrându-i în grații celui supranumit „țarul internetului”, Lu Wei, care, între 2013 și 2016, a fost directorul Biroului Central al Grupului pentru securitate și infor-

matizare a internetului, în fond, cenzorul șef al regimului comunist. Când oficialul chinez i-a făcut o vizită în decembrie 2014, pe biroul lui Zuckerberg trona o carte purtând semnătura președintelui Xi Jinping, iar câteva luni mai târziu, Mark a reușit să susțină, în fața unor studenți chinezi, un discurs în mandarină!

Cu premierul Dmitri Medvedev...

FACEBOOK ÎN OPT PAȘI

Our Mission:

To make the world more open and connected

La 4 februarie 2004 Mark Zuckerberg lansa Facebook. La numai o săptămână, tânărul ce nu împlinise încă 20 de ani era acuzat de trei colegi de facultate de furt intelectual. A urmat un adevărat război, dar și o mare aventură...

ANA DARIE

1. ZuckNet

Încă din copilărie, creatorul Facebook, Mark Zuckerberg, și-a demonstrat pasiunea pentru calculatoare și programări. La doar 11 ani, părinții i-au angajat un informatician să-i ofere lecții în particular. De la primele întâlniri, acesta a rămas uimit: avea în față un adevărat fenomen. „Prodigy” – a exclamat el!

La scurt timp, talentul fiului a fost pus în aplicare și pentru a rezolva unele dintre problemele tatălui, Edward, proprietar al unui cabinet dentar, al cărui sediu era într-o anexă a casei. „Dentiștii și igienistii aveau nevoie să își împărtășească mai ușor date despre pacienți, iar tata să nu mai fie nevoit să se deplaseze acolo ori de câte ori recepționista avea nevoie de informații suplimentare – își amintește Mark, într-un interviu. Așa că am creat un sistem, prin care se putea comunica și cu persoane care nu erau de față, pe care l-am folosit, de altfel, și eu, pentru a sta la taclale cu cele trei surori, fără a ne deplasa dintr-o cameră într-alta. Și l-am numit: ZuckNet. Era, în fond, propria noastră rețea micuță de net, a familiei Zuckerberg, și chiar era distractiv s-o utilizezi. O putem considera ca pe un gen de strămoș al AOL Instant Messenger”.

2. Playlist personalizat

În anii de liceu, pasiunea pentru muzică l-a determinat să gândească un program de computer care să ofere liste de preferințe muzicale adaptate fiecărui gust. Conceptul a fost unul extrem de simplu: software-ul identifica interesele utilizatorului și le recomanda, apoi, în consecință, cântecele potrivite.

La 18 ani, proaspăt înscris la Universitatea Harvard, ca și ceilalți boboci, s-a trezit în fața unei mari dileme: cum să își aleagă, la începutul fiecărui semestru, materiile pe care să le urmeze. Așa a apărut un program special: *CourseMatch*, sistemul ideal ce le permitea studenților să cunoască numărul total de înscriși la un curs sau la un altul, identificându-le, astfel, popularitatea.

Tot atunci, la 28 octombrie 2003, s-a născut și *Facemash* – un website în care utilizatorul putea pune față în față fotografiile a doi studenți și, apoi, vota pe cel/cea pe care îl considera mai atrăgător/atrăgătoare. Una dintre colegile de cămin, Arie Hasit, a povestit că Mark l-a creat, „doar pentru a se distra”. Sfârșitul de săptămână ce a urmat, l-a transformat în cea mai populară activitate. Traficul a fost atât de

PRIMUL UCIGAȘ ÎN SERIE DIN ISTORIE

- Foști soldați, deveniți tâlhari
- Trandafiri și sânge
- Bucuria supremă: a inocula teamă și a face rău
- Baronul alchimist, acuzat de uciderea unor copii, dă naștere unei legende
- „Drumul Gilles de Rais”
- Adevăr sau o monumentală farsă?

Gilles de Montmorency-Laval, baron de Rais, conte de Brienne, mare proprietar, cu pământuri ce erau repartizate în șase sau chiar șapte provincii diferite, între La Manche și Garonne; stăpân de castele precum Tiffauges, Machecoul sau Champocé; unul dintre cei mai apropiați camarazi ai Ioanei d'Arc; remarcat în timpul asediului Orléansului (aprilie – mai 1429); ridicat la rang de mareșal al Franței încă înainte de a fi împlinit 24 de ani – un destin de cavaler perfect al Evului Mediu, fără frică și fără prihană?!...

DORINA MIHALCEA

Cât se poate de departe de adevăr! Gilles de Rais – cum a rămas el cunoscut – este considerat, astăzi, de marea majoritate a specialiștilor perioadei, primul ucigaș în serie din istorie.

O personalitate excepțională, în același timp, strălucitoare, extrem de complexă, dar și măcinată de proprii demoni; un ucigaș cu sânge rece, violator și torționar; un adept al Diavolului, un alchimist, în căutarea secretului suprem și a pietrei filosofale, un necromant, un vrăjitor; personaj central într-un proces contrafăcut – ingrediente care au fascinat și lansat întrebări, totodată. Eroul ideal, pentru orice povestitor sau biograf.

Dar, să lăsăm faptele să vorbească... Gilles s-a născut într-una dintre cele mai importante familii ale Franței medievale, cel mai probabil undeva în jurul anilor 1404 – 1405. La doar 11 ani, rămas orfan, educația i-a fost încredințată bunicului pe linie maternă, Jean de Craon, un

personaj recunoscut în epocă pentru violență și avariție, cel despre care se crede că i-ar fi inoculat tânărului spiritul de frondă vizavi de orice autoritate și lege. În 1424, asemenea aproape tuturor tinerilor de vârstă și apartenență sa socială, s-a îndreptat spre cariera militară.

Pentru Franța, aceste prime decenii ale veacului al XV-lea au fost, într-adevăr, vremuri tulburi. Războiul de 100 de ani (1337 – 1453) și, mai ales, epidemia de ciumă (apărută, inițial, spre 1347) se resimțeau încă puternic în întreaga societate. Odată lăsați la vatră, soldații prea mult hărșăiți în lupte interminabile, nu numai că nu-și mai găseau locul, ci, în încercarea de a-și umple cu altceva pungile, tâlhăreau, ucideau, distrugeau recoltele, împrăștiind oroare pe oriunde treceau. După cum, inspirat, nota istoricul olandez Johan Huizinga, într-una dintre cele mai cunoscute lucrări ale sale (*Amurgul Evului Mediu*, cu o primă ediție

7. În fond, o persoană extrem de retrasă

Dacă ne uităm mai atent în acești 15 ani de când creatorul Facebook a devenit unul dintre cele mai bogate și, totodată, cunoscute personaje ale momentului, descoperim, cu oarecare uimire, că, în fond, a acordat puține interviuri, pentru Zuckerberg intimitatea și viața privată reprezentând factori esențiali. Mai mult chiar, felul său extrem de tranșant de a se prezenta sau a expune probleme, lipsa de eleganță, de stil și, uneori, de entuziasm, i-au atras numeroase critici. A fost chiar comparat cu un „robot supraprogramat”. Cei care s-au aflat față în față cu el au rămas uimiți de vocea plată și de capacitatea de a transmite un întreg scenariu cu ajutorul a doar câtorva cuvinte. Întrebat dacă așa este și în realitate sau reprezintă doar una dintre modalitățile de a se prezenta în public, Mark a răspuns candid: „Chiar așa sunt!”.

8. Facebook – în cifrele lui 2018

Potrivit celor mai recente statistici, în ultima parte a anului 2018, în lume existau 2,27 miliarde de conturi active de Facebook, înregistrându-se o creștere de zece procente de la an la an.

Aproape 2 miliarde de persoane își verifică zilnic contul. Numai în Europa, aproape 310 milioane de persoane își au propria pagină. Cel puțin cinci noi profile sunt create la fiecare secundă în lume. Dacă luăm în considerare sexul, femeile conduc (e adevărat, la destul de mică distanță!): 76% față de 66%.

Cel mai înalt nivel de trafic se înregistrează în zilele de mijloc ale săptămânii, în intervalul orar 13.00 - 15.00. 300 de

... și cu secretarul de Stat John Kerry

milioane de fotografii sunt încărcate zilnic. La fiecare 60 de secunde, sunt postate 510.000 de comentarii și 293.000 de statusuri sunt actualizate.

Cel mai mare site de socializare din lume nu a putut scăpa de controverse. De-a lungul celor 15 ani de viață, au fost aduse în atenție fie știrile false, fie efectele psihologice nedorite asupra

utilizatorilor, fie cenzura aleatorie, fie confidențialitatea datelor. Ele au afectat financiar destul de vizibil compania. Într-un comunicat de presă, de la începutul anului 2018, a fost anunțată, în mod oficial, prima scădere a numărului de utilizatori activi, înregistrată în S.U.A. și Canada, rețeaua având cu un milion de persoane mai puțin active zilnic.

În ceea ce privește România, cele mai recente date, oferite de facebrands.ro, înregistrau, la începutul anului 2017, aproape 10 milioane de utilizatori, o cifră considerabilă, dacă luăm în calcul faptul că, la 1 iunie 2018, conform Internet World Stats, numărul total de utilizatori de internet din țara noastră era de 14.387.477, la o populație raportată de 19.580.634 de locuitori.

În decembrie 2018, procurorul capitalei federale americane Washington a acționat în instanță Facebook pentru modul în care a gestionat datele personale în cadrul a ceea ce a

devenit uriașul scandal Cambridge Analytica, compania care a obținut informații despre peste 50 de milioane de utilizatori ai rețelei de socializare, utilizate apoi pentru a înțelege psihologia utilizatorilor și a le influența voturile în favoarea lui Donald Trump sau a Brexitului. ■

Obligat să dea explicații în Parlamentul European pentru modul cum Facebook a asigurat protecția datelor personale

Gilles de Rais
în fața judecătorilor...

La 25 octombrie a fost dată sentința. Gilles de Rais a fost excomunicat „pentru apostazie eretică, [...] invocarea de demoni, [...] crimă și păcate contra naturii cu copii de ambele sexe după practica sodomiei“. Sentința curții eclesiastice l-a considerat vinovat pentru 150 de victime „sau chiar mai multe“. A fost condamnat la moarte prin spânzurătoare și, apoi, ardere pe rug.

Gilles de Rais dispărea, astfel, dintr-o lume pe care o șocase prin comportamentul extrem de violent, intrând în legendă. O legendă care, mai târziu, îl va transforma, născându-se personajul Barbă Albastră, ucigaș de femei, creionat, pentru prima dată în basmele lui Charles Perrault.

O poveste atât de stranie nu avea cum să nu îi atragă pe istorici, romancieri sau cineaști. De-a lungul vremii, s-au conturat două tabere: pro și contra culpabilitate; demon sau un simplu produs al vremurilor întunecate; un călău sau o victimă?!

Pentru unii lucrurile au fost, de la început, foarte clare.

Intenția abatelui Eugène Bossard (1853 – 1905), în a sa *Gilles de Rais, Maréchal de France dit Barbe Bleue* (Gilles de Rais, Mareșal al Franței zis și Barbă Albastră, 1886)

Barbă Albastră, în viziunea
artistului francez
Gustave Doré

nu a lăsat loc de îndoială: a dorit să demaște un mit, să analizeze fiara. Fără derapaje romanțioase, în 1994, profesorul Jacques Heers (1924 – 2013) a pus sub lupă procesul, rămânând ferm la concluzia că nu se putea vorbi de vreun com-

plot: prea multe și diverse piese la dosar, prea mulți martori.

Numele scriitorului și cineașului Gilbert Prouteau (1917 – 2012) s-a identificat cu o amplă și laborioasă acțiune de reabilitare a seniorului veacului al XV-lea. Plecând de la ideea promovării unui circuit turistic local – așa-numitul *drum Gilles de Rais*, având ca obiectiv central castelul Tiffauges, de altfel și cel mai mare sit medieval din regiune –, Prouteau a încercat „să arunce o nouă lumină asupra zonelor mai întunecate ale procesului“, arătând că „niciun corp al vreunui copil mort nu a fost găsit“ sau „acuzățiile calomnioase au fost lansate de nobilii din vecinătate, invidioși și dornici să îi acapareze pământurile“. Textul rezultat – bazat, mai degrabă, pe ficțiune, decât pe realitate – a devenit principală sursă de inspirație pentru avocatul Jean-Yves Goëau-Brissonnière, care, în mai 1992, l-a prezentat în fața unei curți UNESCO de arbitraj. Din păcate, niciun medievalist de notorietate nu a fost prezent sau măcar chestionat în această chestiune. Verdictul de nevinovăție – oferit în noiembrie 1992, fără a de-

... și în drum
către spânzurătoare

ține vreo valoare legală – a reprezentat doar o mișcare de ordin „moral, simbolic și... mediatic“, transformându-se chiar, dacă am prelua expresia istoricului Jean Kerhervé, într-o „farsă monumentală“.

Matei Cazacu a mers și mai departe în analiza personajului ce l-a fascinat încă din primii săi ani în Franța, aplicându-i schema de interpretare a criminalilor în serie utilizată de profilerii FBI. A descoperit, astfel, că Gilles de Rais corespundea tuturor caracteristicilor identificate: IQ ridicat, competențe sociale, sadism sexual, control și atentă planificare a crimelor, statut recunoscut în societate, o copilărie traumatizantă. Aproape că nu lipsea nimic. Nici măcar responsabilitatea penală, pe care seniorul nu a căutat, până la urmă, să o evite, odată crimele recunoscute. Elemente care îl identifică nu numai drept primul ucigaș în serie din istorie, ci chiar unul dintre cei mai „prolifici“. ■

în 1919): „viața în sine devenise atât de violentă și de plină de contraste, încât răspândea, la propriu, miasme amestecate de trandafiri și sânge. Iar oamenii acelor vremuri glisau ușor de la o extremă la alta“.

Pe câmpul de luptă, Gilles s-a dovedit și el un personaj pe măsura timpurilor brutale și haotice: conducător crud, sangvinar, dar, totodată, și strălucitor militar de carieră în slujba regelui Carol al VII-lea „Victoriosul“ (1422 – 1461), remarcându-se, în special, în timpul asediului Orléansului și, ridicat, apoi, la rang de mareșal. O primă față a medaliei!

Căci, odată cu renunțarea la lumea armelor, vorbim despre un cu totul alt Gilles de Rais. Unii contemporani își aminteau că, încă din primii ani ai copilăriei, arătase o înclinație aparte spre violență. A produce răul, a inocula teama reprezentase bucuria supremă. În floarea vârstei, adevăratul caracter a ieșit la iveală. Istoricul Matei Cazacu (autorul unei biografii ce a văzut prima dată lumina tiparului în 2005) consideră că pierderea masivă a averii poate fi considerată ca element declanșator. Căderea a fost una de-a dreptul dramatică. Conform unor calcule, beneficiase de un venit anual de aproximativ 50.000 de livre – echivalentul a 194 kg de aur fin (astăzi, estimat la puțin peste 2,5 milioane de euro), în jurul anilor 1430 ajungând să se confrunte cu o situație financiară aproape dezastruoasă. Iar banii s-au dus, mai ales, pe întreținerea trupelor cu care participase la război sau pe viața fastuoasă, mulți dintre contemporani criticându-i, adesea, adevărata Curte pe care o strânsese în jur (aproximativ 500 de persoane). De pildă, cu ocazia unei vizite la Orléans, a cheltuit mai bine de 80.000

de coroane de aur, totul ducându-se pe plata celor 200 de cavaleri ce îl însoțeau, servitori, paji, preoți și bufoni.

Cheltuielilor fără limite li s-a mai adăugat și o pasiune ciudată: alchimia; deocamdată tolerată de Biserică, dar atent supravegheată.

În căutarea pietrei filosofale și, mai ales, a tainelor transformării plumbului în aur și l-a luat alături, în jurul anului 1439, pe un cleric florentin, Francesco Prelati. În principal, în castelul de la Tiffauges (din Vendeea), pentru a câștiga protecția demonilor (Barron, Orfen, Belzebut sau Belial), s-a dat la răpire, torturi, violuri și sacrificii umane. După unele surse, între opt și 200 de copii și-au găsit astfel sfârșitul, în chinuri groaznice. A fost arestat la 15 septembrie 1440, fiind acuzat de „ucidere de copii, sodomie, invocarea diavolului, ofensă la adresa lui Dumnezeu și erezie“.

Ioana d'Arc

Câteva zile mai târziu, au început și procesele, atât unul laic, cât și unul religios. Părinți de condiție umilă s-au plâns de dispariția pruncilor, cel mai adesea văzuți ultima dată în jurul locuinței baronului de Rais. La 21 octombrie 1440, Gilles de Rais și-a recunoscut păcatele. Nu mai știa numărul victimelor, „pe care le ucisese direct sau le urmărise moartea, le arse, până ajunseră cenușă“. Încercând să îi descrie juraților personalitatea demonică, unul dintre servitorii complici, Étienne Corillaut, zis „Poitou“, a oferit detalii teribile: „în timp ce sângele curgea peste tot și capul era retezat de la gât, [...] stăpânul se așeza cât mai aproape, pentru a simți mirosul morții“. Destul de des, avea obiceiul să le arate apropiaților „căpățâna și membrele tinerilor uciși, chestionându-i care arăta mai bine“. Pentru a-i câștiga bunăvoința diavolului cu care stabilise un contact – Barron –, i-a oferit, într-un recipient de sticlă, „mâna, inima, ochii și sângele unui băietan“.

Miniatură reprezentând o scenă din timpul asediului orașului Orléans

Sub firma unui club sportiv, pe Calea Călărași, în apropiere de Piața Unirii, funcționează un centru de agrement. Se practică tirul cu arcul. Dar există și două instalații, denumite „joc de îndemânare, reflex și inteligență”. În 15 minute aparatele au înghițit 36 lei și au restituit, întâmplător, doar 6 lei. O mamă se plânge că și-a trimis copilul după borș și el s-a întors acasă cu sticla goală, pretextând că a pierdut banii. „Zilnic vin aici sute de copii. Și o bună parte din ei devin pentru prima oară mici delincvenți. Vă dați seama cât rău produc aceste instalații de joacă?”. Un raid prin liceele bucureștene scoate în evidență nerespectarea ținutei de către elevi: nu sunt tunși regulamentar, nu au uniformele curate și periate. Mulți profesori susțin reintroducerea numărului matricol, „o tradiție mai veche a școlii noastre ce se cuvine reînviată”, afirmă autorii raidului.

Majoritatea taxiurilor bucureștene nu mai au manivelele cu care să cobori sau ridici geamurile la locurile din spate. Chiar și celor noi li s-au rupt respectivele manivele. Un șofer oferă explicația: „Mulți clienți este nebuni și deschide ferestrele care face curent. Așa că mai bine le rupem clănțele”.

Eugen Barbu scrie în *Scânteia* o pagină despre Grivița de ieri, de azi, de mâine. Am ales câteva rânduri despre cea de ieri și despre ce credea că va fi în viitor. „Peisajul ei [al Griviței] de altădată: magazine mici, obloane de lemn, felinare chioare, cârciumi, încrengătura metalică de linii ale căilor ferate și acel popor al orei 5 dimineața, clătănând sufertașe albastre și roșii în mâna dreaptă [...] Anii de demult, vechea curte [a Liceului „Aurel Vlaicu”] în care îmi rupeam genunchii la fotbal, apoi clasele severe și acei profesori extraordinari, cum aveam să nu mai întâlnesc nicăieri: Gerota, Ilie Re-

La Lake Placid, S.U.A.,
boberii români Ion Panțuru
și Dumitru Focșeneanu
devin vicecampioni mondiali

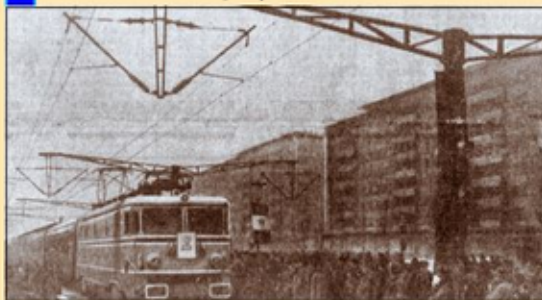
mus, Pompiliu Constantinescu, orele vechi de română, fraze nu uscate, indiferente despre un trecut al țării, hărțile vechilor bătălii desenate cu creta pe o tablă neagră pe care n-am să le uit niciodată: Podul Înalt, Călugăreni [...] Pe lacurile Mogoșoaia și Străulești, care vor fi asanate, conform proiectelor publicate nu de mult în presă, se va construi cartierul rezidențial, cu mari amplasamente nautice, cu largi străzi și vile înconjurate de grădini [...]”.

A.E. Baconsky trimite o *Scrisoare către redacție*, care i se publică în pagina 4 a ziarului *Scânteia*: „Am citit în numărul dv. de sâmbătă 25 ianuarie 1969 un articol publicat la rubrica Opinii, cuprinzând o formulare greșită și jignitoare la adresa lui Nicolae Iorga și de aceea vă rog să faceți loc scrisorii de față în coloanele *Scânteii*. Articolul intitulat *Patriotismul socialist*

înnobilează creația artistică (semnat Dan Zamfirescu) repudiază, în principal, tendința «de a tulbura și otrăvi, de a devia sau transforma în opiu dătător de visuri demente acest teribil de puternic sentiment» (e vorba despre sentimentul patriotic – *n.n.*), dar afirmă că asasinii lui Iorga nu sunt decât rodul ideologic al marelui istoric și umanist. Iată textul care o spune fără echivoc: «Patriotismul de operetă și demagogia de carnaval a lui Cațavencu, traficul iresponsabil cu umbrele strămoșilor, stigmatizat de Eminescu, au dat, în anii terorii legionare, când somnul rațiunii a devenit adânc, dezlănțuirea de crimă, imbecilitate și cinism care, printr-o tipică invertire a valorilor, a de-

cretat antipatriotic ceea ce era adevăratul patriotism și a împănăat cu gloanțe pe acela care, o jumătate de veac, fertilizase viața spirituală a națiunii sale, pe Nicolae Iorga. Dar care expia tragic, el însuși, plătind eroarea de a fi lăsat să-i cadă uneori în propriile-i ape câte un grăunte rătăcit de o-travă. Din care i-au răsărit asasinii».

Încă din 30 ianuarie sosesc în Gara de Nord
trenuri tractate de locomotive electrice.
Inaugurarea oficială se face la 15 februarie,
în cinstea Zilei ceferiștilor, de a doua zi

ÎN BUCUREȘTI ACUM 50 ANI

Bucureștenii descoperă din prima zi a anului 1969 că iarna nu-i ca vara. În noaptea de Revelion și în ziua următoare a nins abundent. Oficialitățile asigură că totul este în ordine, mai sunt mici probleme pe ici, pe colo. În două zile devine limpede că autoritățile au fost luate prin surprindere.

In multe cartiere se circulă cu dificultate din cauza zăpezii. În Gara de Nord, în ciuda asigurărilor date de factorii responsabili din Ministerul Transporturilor, trenurile care trebuia să plece între 11.00 și 12.00 nu pleaseră și sute de călători încercau să afle când vor pleca. La bufetul expres din gară, la ora 12.00, nu se găsea aproape nimic de mâncare. Nici măcar un ceai nu puteai bea. Aeroportul Băneasa este închis, toate cursele aeriene interne și externe au fost anulate. S-a calculat că în noaptea de Revelion au căzut în București 420.000.000 mc de zăpadă, stratul atingând 65 cm. În ziua de 6 ianuarie, la prânz, deasupra orașului s-au ivit nori de praf, care s-au așezat peste zăpadă. Din cauza vânturilor puternice, mari cantități de praf au fost aduse din Asia.

Din noaptea de 21 ianuarie ninge iarăși din nou din greu. În noaptea de 27 ianuarie copertinele din mai multe piețe (Ilie Pintilie, 30 Decembrie și Coșbuc) s-au prăbușit sub greutatea zăpezii. La 6 februarie a început din nou să viscolească. Iarăși autoritățile au fost luate prin surprindere, deși meteorologii anunțaseră fenomenul. Vântul a atins 100 km/h. Cursele TAROM au fost suspendate, mai multe linii preorășenești nu au funcționat. „Se recomandă călătorilor ca, în aceste zile, ținând seama de condițiile grele în care se desfășoară transportul în comun, să plece mai

devreme spre locurile de muncă, să-și creeze o rezervă de timp pentru a ajunge la program la orele stabilite.” De la jumătatea lunii februarie ploaia și încălzirea vremii topesc rapid zăpada.

Ca în fiecare an, reporterii ziarelor prezintă cititorilor întâmplări din noaptea de Revelion. Uneori, informațiile se contrazic. *Scânteia* informează că Raluca Duduleanu este primul născut al anului 1969, la maternitatea „Filantropia”. Pentru ziariștii de la *România liberă* la Maternitatea Polizu, la ora 00.10, s-a născut primul copil al noului an, un băiat.

Ecaterina Oproiu scrie despre implicațiile accelerării progresului tehnic. „Revoluția industrială ne-a pus aripi la călcăie și ne-a învățat în sfârșit o cadență mai sprintenă [...] Savanții ne încredințează că 80 – 90 % dintre produsele care vor exista în 85 ne sunt necunoscute la ora actuală [...] Nicicând secolul acesta nu a meritat mai mult decât acum să se numească secolul vitezei [...] Ceva mai

rar mi se pare însă că vorbim despre faptul că secolul vitezei nu este și nu poate să rămână doar secolul vitezelor automobilistice aeriene feroviare navale [...] Se scrie mult despre faptul că ființa umană a reușit să depășească fizic granițele planetei ei. De ce se scrie atât de puțin despre nevoia ei de a depăși granițele proprii ei inerții?”

Utilaj militar curăță zăpada la Arcul de Triumf

**A fost
odată ca
niciodată**

LAPTELE ÎN TRE SACRU ȘI PROFAN

Dr. GEORGETA ROȘU

Aliment istoric, laptele, cunoscut și ca „elixirul vieții” sau „sângele alb”, este singura hrană cu care începe aventura vieții și a gustului.

În istoria sa multimilenară a pendulat între întrebuințare și respingere, între benefic și malefic, între sacru și profan, fiind considerat cea mai la îndemână soluție pentru supraviețuire și adaptarea omului la mediul înconjurător. Dovezi ale folosirii laptelui și a unor derivate din lapte s-au descoperit în săpăturile arheologice din Turcia, datate în epoca pietrei. De oaie, capră, vacă sau bivoliță, acesta este folosit ca înlocuitor al laptelui matern, datorită componentelor sale: proteine, glucide, grăsimi și apă, care aduc organismului importante beneficii pentru sănătate: dezvoltă sistemul muscular, favorizând creșterea; sporește imunitatea; previne instalarea aterosclerozei și a hipertensiunii arteriale, previne apariția cancerului.

*Bustul lui Zeus
(cel despre care
legenda spune că ar fi
fost hrănit în pruncie
cu lapte de capră și miere),
descoperit în 1775
în orașul Otricoli,
din Umbria, la 70 km
nord de Roma,
în timpul unor lucrări
de excavare finanțate
de Papa Pius al VI-lea
(azi se află la Vatican)*

care s-ar fi format din laptele curs din sânul Herei, soția lui Zeus, când Hercule s-a hrănit la el, în timp ce Hera dormea. Trezindu-se din somn, Hera l-a îndepărtat mânioasă de la sân și laptele a țâșnit, formând Calea Lactee. Se mai spune că din picăturile căzute pe pământ ar fi răsărit florile pure și albe de crin.

Folosit de toate popoarele lumii și în toate culturile, laptele e amintit în numeroase legende încă din Antichitate.

Legende vechi Elade stau mărturie că însuși Zeus ar fi fost hrănit cu lapte de capră amestecat cu miere și de aceea ar fi crescut într-un an cât alții în 25. Pentru aceasta Zeus ar fi răsplătit-o pe capra Amalteia, transformând-o într-o constelație. Tot în mitologia greacă există o legendă care vorbește despre apariția Căii Lactee,

În credința creștină laptele este simbolul dragostei, al grijii față de cei apropiați și al fertilității, fiind asociat cu Fecioara Maria. De aceea există numeroase referiri la Grota

*Grota Laptelui de la Betleem,
unde s-ar fi adăpostit Fecioara Maria
din calea soldaților lui Irod*

Iată deci că legionarii au răsarit din semințele de otrăvă aruncate de Nicolae Iorga. Nu consider necesar să intru în amănunte. Formularea ca atare e prea clară pentru a mai avea nevoie de demonstrații; un asemenea punct de vedere, cu totul regretabil, reprezintă un flagrant neadevăr, pe care avem datoria elementară să-l dezavuăm categoric. Detest în principiu orice manifestare a patriotismului de operetă și a demagogiei de carnaval, care nu e, din păcate, un monopol al lui Cațavencu. Dar erorile nu pot fi combătute prin erori contrare. Cred că e timpul să acordăm mai multă atenție cuvintelor adresate tiparului și mai mult respect celor ce ne-au lăsat un teaur de valoare moștenirii lui Nicolae Iorga. Într-o recenzie critică despre monografia lui Barbu Theodorescu consacrată lui Nicolae Iorga, Dan Zamfirescu îi răspunde: „afirmație [cea contestată de Baconsky] care, din pricina exprimării metaforice, a putut să pară interpretabilă împotriva propriului ei înțeles.“

George Sbârcea semnalează „un obicei născut din grabă și deprinderi școlare, care tind să se generalizeze și să creeze multe confuzii inutile: așezarea prenumelui în coada numelui“. Cum ar arăta coperta unui volum de poezii de Eminescu Mihai, se întreabă? Un P.S. „acid“ la un articol despre spectacolele de teatru din revista *Flacăra* anunță: „Am aflat cu bucurie că directorul Teatrului «Bulandra», Liviu Ciulei, a făcut două – trei spectacole interesante pe scenele teatrelor din Berlin-Vest și Düsseldorf. Domnia-sa, se știe, își lucrează foarte serios spectacolele, drept care lipsește din țară și de la conducerea teatrului de vreo cinci luni de zile. Îl așteptăm cu nerăbdare să revină acasă... Nu de alta, dar pe doamna Lucia Sturdza-Bulandra nu o mai putem, din păcate, rechema...“

Dispar magazinele de metalo-chimice. Din noile cartiere trebuie să mergi până în vechile vaduri comerciale din centrul orașului ca să cumperi un tirbușon. Se demolează vechile magazine, se construiesc blocuri noi cu magazine moderne la parter, dar printre ele nu se regăsesc și cele cu arti-

cole metalo-chimice. La magazinul „Romarta“ din Calea Victoriei coadă la o tejghea, în vreme ce vânzătorul stă la o șuetă cu un prieten, nederanjat de protestele cumpărătorilor. La un moment dat, unul dintre ei exclamă: „Cu-rând, o să le cerem audiență și lor!“ „Românul supraviețuiește prin haz“, conchide Romulus Rusan, la rubrica „Stop-cadru“ din *Flacăra*.

„Urmările nechibzuitului program de pregătire se arată“. După ce de Anul Nou a jucat două meciuri în Israel, lotul național de fotbal a făcut o scurtă escală la București, după care a plecat în Belgia, unde a suferit o usturătoare înfrângere cu echipa Standard Liège. „Este greu de presupus că zilele care au mai rămas mai pot îndrepta gravele scăderi de ordin fizic și mai ales psihic care se arată în comportarea lotului și să ducă cât de cât la realizarea unei prezențe onorabile pe cel mai renumit stadion al Europei, poate chiar al lumii.“ Miercuri seara, pe Wembley, echipa de fotbal națională a României a remizat, 1 – 1, cu naționala Angliei, campioana mondială. A marcat, din 11 m, Dumitrache, iar Cornel Dinu a trimis un șut care a zguduit bara porții lui Banks. Pentru englezi a marcat Jackie Charlton. Au asistat 80.000 de spectatori. Același cronicar sportiv care „trăsese un semnal de alarmă“ transmitea de la Londra, după egalul de pe Wembley: „Aseară, echipa noastră a acționat ca un tot unitar, cu o deosebită omogenitate sufletească asemănătoare cu aceea a unei familii.“ Merită să reamintim numele componentilor echipei noastre naționale Gornea (portar), Sătmăreanu, Boc, Dinu, Deleanu (fundași), Anca, Nunweiler VI (mijlocași), Dembrovski, Domide, Dumitrache, Lucescu (înaintași) și pe cel al antrenorului: Angelo Niculescu.

Să încheiem cu o știre ciudată: vrăbiuțele sunt în primejdie. S-au pri-pășit în inima Bucureștiului niște hultani care le pândesc și se reped asupra lor, stârnind țipetele disperate ale vrăbiuțelor. „Nu putem reacționa, oare, decât cu uimire și oroare la acest spectacol sumbru?“ ■

La 28 februarie, în Piața Palatului se organizează o mare adunare electorală cu candidații Frontului Unității Socialiste

Imagine bucolică
din perioada interbelică
și o farfurie cu colastră

o anume cantitate de lapte, pentru a îndepărta moliile care ar fi putut să le roadă (Romulus Antonescu, *Dicționar de simboluri*, p. 352). O atenție deosebită era dată de gospodari primului lapte muls de la un animal care făta. Numit și colastră, acest lapte foarte hrănitor era dat înainte de toate puiului, care trebuia să prindă repede puteri, să poată supraviețui. O altă parte era pusă la fiert, cu foc făcut din răchite și surcele aduse de ape, pentru ca „laptele să vină ușor, cum vin surcelele pe apă” (Simion Florea Marian, *Trilogia vieții. Nașterea. Nunta. Înzmormântarea*, p. 253 și urm). În Banat, laptele muls în a treia zi după fătare era dat de pomană, pentru pomenirea celor din neam. Se spunea că acela care visa că bea lapte putea să capete un câștig

sau o avere nesperată; cine visa vase pline cu lapte se credea că va avea o sănătate de fier și o viață lungă (Bucovina).

Dar, pe lângă rolul lui de aliment primordial, laptele este folosit azi tot mai frecvent de doamne, asociat cu miere, zahăr sau argilă, pentru tratamente cosmetice. Aplicat sub forma unor măști sau la îmbăiere, laptele curăță și întinerește pielea, înlătură petele maronii apărute odată cu vârsta, reduce ridurile. De aceea și frumoasa Cleopatra, regina Egiptului, se îmbăia zilnic în lapte cu miere, păstrându-și astfel prospețimea și puterea de producție. Se pare că a lucrat eficient pentru ea acidul lactic, componentă care îndepărta celulele moarte și-i revigora pielea.

Înțelepciunea populară ne-a păstrat despre lapte numeroase proverbe și zicături. Se spune că fricosul (pățitul) suflă și în lapte acru; despre cineva plăcut de toată lumea se spune că „e scăldat în lapte dulce”; cu bani găsești și lapte de pasăre sau numai lapte de pasăre îi lipsește; în ograda strâmbă vaca nu dă lapte; pofta de lapte nu se potolește cu lipie; oaia cu lapte nu iese din turmă; nu tai ugerul vacii care dă lapte; dacă vrei lapte, ține o vacă; nesocotitul pune mâța strajă la oala cu lapte; vacă de lapte, hambarul plin cu grâne, heleșteul plin cu pește, banii de ajuns și fiii știutori de carte – ăsta-i Raiul pe pământ. ■

BLITZ... CONCURS

Trimiteți, până la 15 martie 2019, răspunsul la această întrebare (cu mențiunea **Pentru concurs**) și puteți câștiga un abonament pe un an de zile la revista **Magazin istoric**.

– Cum se numea soția împăratului Traian?

Răspunsul corect la **Blitz... Concursul** din luna decembrie 2018 este:

Căpitanul Florian Medrea

Premiul de un abonament pe un an la revista **Magazin istoric** a fost câștigat de doamna **Florica Mureșan**, din **Arad**.

Abonamentul se efectuează începând cu luna iulie 2019.

Adresa noastră: **Magazin istoric**, C.P. 15 – 702, Of. P. 15, sect. 1, București

Laptelui din Betleem, aflată în apropierea Bisericii Nașterii Domnului. Se spune că grotă este locul în care Maica Sfântă s-a oprit pe timpul nopții, cu Iosif și Pruncul Iisus, să se odihnească după ce au fugit din Betleem, din calea soldaților lui Irod care poruncise uciderea tuturor pruncilor, sperând că astfel îl va ucide și pe Iisus. Legenda spune că Maica Domnului l-a alăptat pe Iisus acolo, dar câteva picături din laptele ei au căzut pe lespezile grotii și, printr-un miracol, ele s-au albit pe loc.

Se pare că acesta este motivul pentru care numeroase biserici închinare Fecioarei Maria care alăptează (Madona Lactans), construite apoi în Europa, au în structura lor câte o lespeze luată din această grotă. O altă legendă vorbește despre momentul nașterii lui Iisus, când „Fecioara Maria l-a ridicat în brațe și l-a dus sus pe plai și s-au așezat să se odihnească”. Atunci s-a înfăptuit o minune, izvorând trei izvoare în locul acela: unul de mir, unul de lapte și unul de vin. Maica Sfântă și-a scăldat Fiul în lapte; l-a botezat în izvorul de vin și l-a miruit în cel cu mir, numindu-L „Domn în cer și pe pământ” (Traian Herseni, *Forme străvechi de cultură populară*, p. 171 și urm.).

În Evul Mediu laptele era consumat doar de nobili, răspândirea acestuia ca aliment fiind reflectată în opera nemuritorului autor François Rabelais, ai cărui eroi, Gargantua și Pantagruel, prețuiesc în mod deosebit atât laptele, cât și untul și smântâna. La români, în satele din zona Sucevei, când se naștea un prunc i se dădea mai întâi să înghită câteva picături de lapte acru și abia apoi era pus la sân, ca să simtă dulceața laptelui mamei. Dacă pruncul se deochea des, era scăldat trei vineri la rând în laptele muls de la trei vaci, acest lapte fiind muls de femei bătrâne, „iertate de Dumnezeu”.

Femeile aflate la prima naștere, dacă nu-și mai doreau și alți prunci, trebuia să pună câteva picături de lapte pe o năframă și să-i dea foc sau să o îngroape lângă cuptor (Țara Oltului). După înțârcarea pruncului, laptele care mai curgea trebuia strâns

și pus într-o ulcică care se îngropa, pentru a nu fi băut de câini sau pisici, astfel existând pericolul „să se spurce sânul mamei” (Suceava). Dacă cineva se îmbolnăvea de ochi, se credea că va fi vindecat dacă se picurau în ochiul bolnav trei picături de lapte de la o femeie care născuse gemeni (Ilfov).

Imaginarul popular a conservat numeroase practici pentru protejarea acestei prețioase surse de hrană. Astfel era acreditată ideea că nu e bine să se împrumute lapte cuiva care are vite în gospodărie, deoarece laptele s-ar putea amesteca și atunci animalele celui care a dat cu împrumut și-ar putea pierde mana. În satele din zona Tecuci, când se mulgea vaca, cu primul lapte se stropea animalul pentru a nu se prinde vrăjile și a nu-și pierde laptele. Cei care mulgeau vacile nu aveau voie să toarne laptele din găleată pe la urechea de care era prinsă toarta, pentru că ar fi secat laptele animalelor (Dolj).

Când vacile nu mai dădeau lapte se practica un ritual de purificare. Se vărsa lapte pe pragul casei sau al grajdului și se tăia, simbolic, pe deasupra, cu cuțitul, pentru a se rupe vrăjile (Suceava). Dacă tinerii de însurat nu mâncau tot laptele din blid se credea că va ploua la nunta lor (Argeș), iar dacă dădea în foc laptele pus la fiert, se credea că ugerul vacii va plesni și va pierde laptele. Pentru a contracara efectul gospodina trebuia să pună imediat, pe deasupra, apă și sare (Muntenia, Suceava). Mentalul colectiv a păstrat chiar câteva rețete pentru tratarea ugerelor crăpate ale vitelor. Femeile făceau adesea un amestec din mămăliga răzuită de pe făcăleț cu lapte și acopereau țâțele rănite ale vitelor.

În Țara Oltului laptele era folosit și cu rol de protecție. Pentru a stinge ceva care a luat foc în casă se arunca o ulcică de lapte și astfel „focul se îndulcea și nu mai cuprindea și alte lucruri” (Ștefania Cristescu-Golopenția, *Gospodăria în credințele și riturile magice ale femeilor din Drăguș*, p. 74 și urm.). Tăbăcarii puneau în băile în care cufundau pieile care urma a fi tăbăcite și

Ilustrație intitulată „Copilăria lui Gargantua” de Gustave Doré, la cele patru volume ale lui François Rabelais Gargantua și Pantagruel

MĂRĂȘTI

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1												
2												
3												
4												
5												
6												
7												
8												
9												
10												
11												
12												

ORIZONTAL: 1)

Localitate vrânceană, unde trupele române conduse de Eremia Grigorescu au opus o rezistență mare trupelor germane ale mareșalului Mackensen (iulie 1917) – Deal, în apropiere de Mărăști, ocupat de infanteria română (11 iulie 1917). 2) Sat vrâncean ocupat de germani (iulie 1917) – Mare Putere, participantă la Marele Război, ai cărei soldați au luptat alături de trupele române, la Mărăști și Mărășești. 3) Primii recruți! – Alianță la care s-a alăturat și România în Primul Război Mondial. 4) Comandantul Armatei 1, în iulie 1917 – Asia! 5) Eugen Enescu – Pârâu în județul Buzău – Soare egiptean. 6) Ce-

lulă producătoare și purtătoare de spori interni, specifică unor ciuperci – Regiune. 7) Vasele răcanelor! – Tei! – 365 de zile (pl.). 8) Râu din Vrancea, pe a cărui vale au avut loc bătălii încrâncenate în vara lui 1917 – Șanț pe un disc. 9) Florica alintată – Îndesate (pl.). 10) Fluviu european – A duce un război (pl.) – Primele la tranșee! 11) Dânsa – Deal ocupat de trupele române, la 12 iulie 1917, în timpul luptelor de la Mărăști. 12) Încheiat între România și Antanta la 17 august 1916 – Văi de râuri.

VERTICAL: 1) Denumirea Regimentului 32 din Corpul 6 condus de Eremia Grigorescu – Râu din Moldova, care curge prin zona luptelor din iulie 1917. 2) Viitor mareșal, comandantul Armatei 2, cu rol deosebit în operațiunile militare de pe frontul românesc în Primul Război Mondial – Din nou. 3) Răcoroase – Râu în a cărui vale s-au dus bătălii între 22 și 31 decembrie 1916, în timpul retragerii în Moldova a trupelor româno-ruse. 4) Monetă romană de aramă sau bronz – ... Moldova, localitate în apropierea căreia se aflau trupele germane, conduse de generalul Rohr, în iunie 1917 – Munte. 5) Țări – Stat european, care deși era aliat cu Puterile Centrale, s-a alăturat Antantei în 1915. 6) Așa cum erau ostașii români în Marele Război – Localitate în Franța. 7) Tunsă! – Pârâu. 8) La intrare în Răcoasa! – Ramură sportivă practică cu arcul sau arme de foc – Strigăt repetat cu care se cheamă porcii la mâncare. 9) Primite de la Aliați în primăvara anului 1917, pentru a susține efortul de război românesc – Urmărit în viață. 10) Răsărit – Scrieri istorice vechi – Curb! 11) Limbă vorbită în Insulele Solomon – Unu – Vârf. 12) Sabin Alexandru – Ansamblu de arme de foc care servea la aruncarea de proiectile grele la distanță, folosit de armata română în luptele din anul 1917 (pl.)

Dicționar: RIL, URT, TSA, TOA, HAA

Laurian BUTURE

AUDIENȚĂ LA JOHN FOSTER DULLES

Încheiem prezentarea relatării audienței acordate la începutul anului 1956 de secretarul de Stat american membrilor Comitetului General al Adunării Națiunilor Europene Captive. Președintele Comitetului Național Român, Constantin Vișoianu, îi trimitea relatarea regelui Mihai. Textul se păstrează în fondul Constantin Vișoianu, de la Arhivele Hoover Institution on War, Revolution and Peace, și îl putem publica grație doamnelor ELENA DANIELSON și LAURA COSOVANU.

d) În privința Titoismului, dl. Dulles ne-a declarat că această chestiune este privită din punct de vedere tactic și considerată numai ca un mijloc de slăbire a Rusiei Sovietice.

La sfârșitul audienței, care a durat 45 de minute, Departamentul de Stat a publicat comunicatul următor [textul comunicatului care urmează este în limba engleză, în original]:

„Astăzi, la 3 p.m., secretarul [de Stat] a primit Comitetul General al Adunării Națiunilor Europene Captive pentru un schimb informal de vederi asupra situației din Europa de Est. Secretarul a reiterat declarația Casei Albe din 30 decembrie că eliberarea cu succes a națiunilor captive este și va fi, până ce va fi obținut succesul, un obiectiv major al politicii externe a Statelor Unite.

Secretarul Dulles a subliniat că Statele Unite nu vor accepta vreun compromis cu Uniunea Sovietică care să implice consimțământul pentru subjugarea statelor satelit.

Adunarea Națiunilor Europene Captive este formată din liderii în exil ai următoarelor țări din Europa de Est: Albania, Bulgaria, Cehoslovacia, Estonia, Ungaria, Letonia, Lituania, Polonia și România. Delegația a fost formată din următorii membri: dr. Vilis Masens, președinte (Letonia), dr. George M. Dimitrov, vicepreședinte (Bulgaria); domnul Hasan Dosti (Albania); dr. Juraj Slavik (Cehoslovacia); domnul Leonhard Vahter (Estonia); domnul George Besseney (Ungaria); domnul Vaclovas Sidzikauskas (Lituania); domnul Ștefan Korbonski (Polonia); domnul Constantin Vișoianu (România); domnul Brutus Coste, secretar general (România).“

Acest comunicat reafirmă declarațiunea făcută de curând de Casa Albă, în urma protestelor exprimate de Krushev [Hrușciov] împotriva mesajilor de Crăciun adresate de președintele Eisenhower și de secretarul de Stat Dulles țărilor de sub jugul comunist (anexa no. 1).

Faptul că secretarul de Stat a primit la Departamentul de Stat în audiență pe membrii Comitetului General și că a dat publicitate acestei audiențe are desigur o importanță considerabilă. Această audiență este o consacrare a Adunării Națiunilor Europene Captive și, desigur, un act prin care Departamentul de Stat declară că, atunci când este vorba de interesul națiunilor captive, secretarul de Stat vorbește cu reprezentanții în exil ai națiunilor subjugate și nu cu reprezentanții așa-ziselor guverne impuse de Rusia Sovietică.

Presa sovietică a și reacționat în mod violent împotriva acestei audiențe.

Sunt convins că în țările noastre această audiență precum și comunicatul publicat de Departamentul de Stat vor fi avut un puternic și favorabil răsunet.

Sunt cu cel mai profund respect
Sire

Al Majestății Voastre

Prea plecat și prea supus servitor,
Președintele Comitetului Național Român,

C. Vișoianu

Secretar general

Gh. Ionescu ■

CONTENTS (Romanian History) ● **C. Popișteanu** Historian of a jiffy ● **I. Opreș** Vasile Stoica's mission to the United States after the First World War ● **C. Petolescu** Emperor Trajan legacy in Southeast Europe ● **M. Stan** The story of the anti-KGB unit ● **M. Moșneagu** Interview with General Constantin Olteanu ● **S. Chefani-Pătrașcu** The repression in Teleorman, 1907 ● **V. Căndea** The originality of the Romanian Humanism ● **I. Feodorov** The volume dedicated to the Romanian testimonies from Hungary ● **S. Iosipescu** The founding of the Prodromu Moldavian hermitage at Mount Athos ● **C. Șoroagă** 1888. The visit of Archduke Karl Ludwig and his wife, Archduke Marie Térésa, to Peleş ● **Al. Pițigoi** Romania in the British Documents from the Foreign Office in the preparation of the Paris Peace Conference, 1919 ● **I. Scipione** The sad destiny of Princess Maria Christina ● **M. Vasileanu** Father Petroniu Tănase and the Burning Bush ● **E. Barca** „The One hundred years Journey“ project, in the footsteps of German photographer Kurt Hielscher (II) ● **Șt. Lemny** Hasdeu „Critical History“ in Gallica ● In Bucharest, 50 years ago ● **G. Roșu** Once upon a time: the milk ● Romanian Documents at Hoover Institution (CLV)

СОДЕРЖАНИЕ (Румынская история) ● **К. Попиштяну** История мгновения ● **И. Оприш** Миссия дипломата Василе Стойки в США после Первой мировой войны ● **К. Петолеску** Наследство императора Траяна в юго-восточной части Европы ● **М. Стан** История части анти-КГБ ● **М. Мошнягу** Интервью, взятый генералу Константину Олтяну ● **С. Кефани-Пэтрашк** Репрессия восстания 1907 г. в Телеормане ● **В. Кындя** Своеобразие румынского гуманизма ● **И. Фёдоров** Том, посвященный румынским свидетельствам из Венгрии ● **С. Иосипеску** Основание молдавского скита Продрома на Святой горе Афоне ● **К. Шороагэ** 1888. Визит в городе Синая австрийского эрцгерцога Карла Людвига и его супруги Марии Терезы ● **Ал. Пицигой** Подготовка парижской мирной конференции 1919 г. Румыния в британских документах при Форин Оффисе ● **И. Счипионе** Печальная доля принцессы Марии Кристины австрийской ● **М. Василяну** Отец Петрониу Тэнассе и Неополитимая Купина ● **Е. Барка** Проект „Путешествие 100 лет назад“ — по следам немецкого фотографа Курта Хилшера (II) ● **Шт. Лемни** „Критическая история“ Б. Петричейку Хашдеу в *gallica.bnf.fr* ● **Дж. Рошу** Жили-были: молоко ● В Бухаресте, 50 лет тому назад ● Румынские документы в Гуверском Институте (CLV)

magazin istoric

Apare lunar, se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali de la orașe și de la sate sau la redacție (pentru cititorii din București).

Cititorii din străinătate se pot abona direct la redacție, pe adresa Piața Valter Mărăcineanu, nr. 1 – 3, sector 1, PO Box 15 – 702, cod 010155, București, România; e-mail: mistoric@gmail.com sau mistoric1967@yahoo.com; cont bancar B.C.R., sucursala Unic, RO80RNCB0080005630130002 (USD) sau RO15RNCB0080005630130008 (EURO). Plata se poate face prin virament sau cec bancar. Prețul unui abonament pe un an este de 75 EURO sau 90 USD. Vă rugăm să indicați adresa poștală unde doriți să primiți revista și data de la care să înceapă abonamentul

DIALOG CU CITITORII

ÎN SINAIA DUPĂ 60 DE ANI

Fidelul nostru cititor, domnul NICOLAE GOLGOJAN, din comuna Darova, județul Timiș, ne-a trimis o mai lungă epistolă din care am selectat rândurile ce urmează: La 10 noiembrie 2018, în drum spre Brașov, am făcut un popas la Sinaia, pentru a vizita locul unde am făcut o parte din armată și am locuit aproape trei ani, până în 1959.

Primul drum l-am făcut la Vila Păltiniș, fostul Hotel-Băi, construită la început de secol XX de Aristide Blank. Clădirea a rămas cunoscută ca fostul Sanatoriu Militar Sinaia. La vremea când a fost ridicată, începutul secolului XX, era cea mai impozantă clădire din Sinaia, după castelul Peleş.

M-a durut și chiar am plâns văzând în ce ruină se afla un asemenea edificiu. Pe vremuri, veneau la odihnă

ofițeri din cadrul armatei, dar și angajați civili. Am stat în camera 401, dar nu pentru că aveam un merit, ci doar datorită șansei. Era o cameră de protocol cu baie și W.C. incluse. Mă simțeam în al nouălea cer să fiu acolo, fiind o fostă slugă în urmă cu 10 ani. Cum armata am făcut-o la construcții, cu puțina carte pe care știam aveam în subordine un pluton de ostași și evidența unei gestiuni.

Între 1955 – 1956 s-a schimbat toată instalația electrică și sanitară și a fost amenajat pâraul ce trecea pe sub clădire. S-au găsit acolo pe lângă arme și resturi umane.

În noptierele camerelor am văzut scrijelite nume străine, aflând apoi că acolo au fost cazați prizonieri americani, doborâți în timpul misiunilor de bombardament executate deasupra României în timpul celui de Al Doilea Război Mondial. Mobila și vesela erau cele originale, în camere

s-au schimbat doar butoaiele de serviciu. Toată vesela (farfurii, cuțite, lingurițe) avea inscripționată o monogramă frumos stilizată. Pentru că o parte din ea a început să dispară, a fost retrasă în 1958.

Revelionul anului 1959 l-am făcut la Cazinoul din Sinaia, în Salonul Oglinziilor, contra sumei de 50 de lei. La 24 ianuarie am jucat Hora Unirii, în parcul din fața cazinoului, de mână cu scriitorul Nicolae Tăutu, o prezență aproape permanentă la Sanatoriu.

Vă trimit și o poză unde se poate vedea stadiul de degradare avansat, aproape de ruină al clădirii.

Dragi cititori, vă puteți asigura continuitatea colecției revistei Magazin istoric prin abonarea la oficiile Poștei Române. Revista Magazin istoric figurează în catalogul Poștei Române, la poziția 19.356.

Revista poate fi ridicată și de la sediul redacției din Piața Valter Măcăineanu, nr. 1-3, etajul 3, camerele 11-14, sector 1. Vă punem la dispoziție, cu abonament, și versiunea on-line a revistei www.magazinistoric.ro, unde aveți acces de la primul număr, aprilie 1967.

Îi rugăm pe autorii și colaboratorii revistei noastre să ne trimită fotografiile care însoțesc articolele în format tiff sau jpeg pe adresele de e-mail: mistoric@gmail.com și mistoric1967@yahoo.com; de asemenea, să redacteze articolele cu diacritice românești. Toate materialele trimise sau predate redacției nu se returnează.

magazin istoric

5 948384 040074 02